ØKONOMI

og

POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 32. Årgang . Nummer 2-3 . 1958
København 1958

ØKONOMI OG POLITIK

32. ÅRGANG . NR. 2-3 . 1958

INDHOLD

HERBERT PUNDIK: Israel fra 1948 til 1958..... 129

FRANK MEISSNER: Australiens efterkrigsindvandring.. 170

Den internationale økonomiske situation 179

Den danske økonomiske situation 193

Politisk kronik..... 206

Som tillæg til dette hefte følger i nær fremtid Institutets nye publikation: Internationale studier 2. „Fransk indenrigspolitik" af GEORGE DAMBORG.

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI
KØBENHAVN 1958

FORFATTERNE

HERBERT PUNDIK: Har studeret statsvidenskab ved Københavns Universitet. Udvandret til Israel i 1954. Redaktør ved *Histadruths*, De samvirkende Fagforbunds illustrerede ugeblad, samt korrespondent i Israel for Statsradiofonien og dagbladet Information.

FRANK MEISSNER: Cand. agro. fra Landbohøjskolen i København. Økonomisk rådgiver for »Tip Top Paints Ltd. of Melbourne«, Australien.

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 15 kr. Enkelte hefter 4 kr. Ansvarshavende redaktør: Sekretær cand. polit. JØRGEN L. HALCK. Redaktionsudvalg: Handelsminister, professor, dr. oecon. KJELD PHILIP, professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN, rektor, professor, dr. polit. POUL WINDING og generalsekretær for Nordisk Råd, F. W. WENDT. Redaktion, ekspedition og abonnement: Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, København K., telefon Palæ 5182. Abonnement kan endvidere tegnes i alle boglader og hos postvæsenet samt for boghandlernes vedkommende også gennem Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.

Udsendt i boghandelen 16. december 1958.

Printed in Denmark. Aarhuus Stiftsbogtrykkerie.

ISRAEL FRA 1948 TIL 1958

II.

FRA POLITISK SELVSTÆNDIGHED MOD ØKONOMISK UAFHÆNGIGHED

HERBERT PUNDIK

David Ben Gurion, Israels premierminister, der har en vågen sans for bibelske paralleller, har sammenlignet det jødiske folks tilbagekomst til Palæstina i nyere tid med tilbagekomsten efter exilet i Babylon, da 49.697 jøder vendte tilbage under profeterne Ezra og Nehemia for at proklamere den 2. jødiske republik. »Jødisk historie kan ikke påvise en lignende tilbagevenden til Zion«, skriver Ben Gurion. »I den tredie republiks første tiår er næsten 20 gange så mange jøder vendt tilbage til Zion som i profeternes dage«.

Men udviklingen i Israel i de første ti år turde være enestående sammenlignet også med de fleste traditionelle indvandrerlandes historie i nyere tid. I løbet af 70 år, fra 1882, da der var 24.000 jøder i det ottomanske Palæstina, og til 1952 voksede den jødiske befolkning 60 gange. I samme tidsrum tredobledes den amerikanske befolkning. Udtrykt i absolutte tal

Tabel I.

Immigranter i forhold til jødisk befolkning i Israel, (1948–1957) i 1000.

Pr. 31. 12.	Befolkning	Immigranter
1948	759	102
1949	1.014	240
1950	1.203	171
1951	1.404	175
1952	1.450	25
1953	1.484	12
1954	1.526	18
1955	1.591	38
1956	1.667	56
1957	1.763	71

er den jødiske befolkningstilvækst måske ikke imponerende, 1.337.000 på 70 år er færre end den nuværende årlige amerikanske befolkningsvækst, men for at forstå omfanget af de økonomiske og kulturelle problemer, som masseimmigrationen skabte, må vi vurdere forholdet mellem den årlige immigration og befolkningens størrelse samme år[1]).

IMMIGRANTERNES ØKONOMISKE ABSORBERING

Med masseimmigrationen fra maj 1948 begyndte en fortvivlet kamp for at skaffe immigranterne de mest elementære fornødenheder – mad og tag over hovedet. Den provisoriske regering havde ganske vist proklameret princippet om fri indvandring i uafhængighedserklæringen, men masseimmigrationen kom bag på alle. Da Israel åbnede sine porte for »jøder fra alle adspredelsens lande«, som det hed i erklæringen, havde man kalkuleret med en månedlig indvandring på ca. 6.500, og de institutioner, som før statens oprettelse havde beskæftiget sig med immigrantmodtagelse, var ikke forberedt på den nye immigrations omfang og problemer. Immigranthjemmene, som man havde oprettet, blev simpelthen oversvømmet allerede i de første uger, og medens immigranterne kom flyvende og sejlende til landet i en ubrudt strøm, måtte myndighederne begynde at improvisere for at forhindre en katastrofe. De tidligere engelske militærlejre blev indrettet til immigrantlejre og da de ikke slog til, byggede Jewish Agency nye teltbyer.

I begyndelsen opfyldte lejrene deres formål. De skulle virke som gennemgangscentrer og ikke give immigranterne permanent husly. I de 7½ måned fra statens oprettelse til udgangen af 1948 kom 102.000 immigranter til landet, og pr. 31. dec. 1948 opholdt 28.000 personer sig i lejrene, resten var allerede fortsat ud i det etablerede samfund og havde fundet husly og beskæftigelse. Krigen var i fuld gang, de unge immigranter blev i mange tilfælde transporteret direkte til fronten, og enhver arbejdsfør immigrant kunne finde arbejde. De palæstinensiske arabere, der var flygtet i månederne omkring Israels oprettelse, havde i Jaffa, Haifa, Jerusalem og mange andre steder efterladt boliger, der blev konfiskeret af kontoret for efterladt ejendom og lejet ud til de nye immigranter. Mellem 80 og 90 % af bygningerne skulle repareres og forbedres, før de nye lejere kunne flytte ind, men den arabiske masseflugt bidrog i høj grad til at løse den første tids boligproblem. Ialt overtog jøderne 80.000 værelser i arabiske huse, og med en boligtæthed, der anslås til 2,5, skulle 200.000 immigranter være huset i tidligere arabiske boliger. De fleste immigranter opholdt

[1] I 1950 svarede indvandringen til 14 % af befolkningen. I Australien og Canada udgjorde indvandringen samme år henholdsvis 2,0 % og 0,57 %.

sig mellem fire og seks uger i lejrene, hvor de blev registreret, lægeundersøgt og i mange tilfælde fik deres første timer i deres nye »modersmål« – moderne hebraisk. I slutningen af 1948 stod 30 lejre parat til at modtage det nye års immigranter.

I 1949 fortsatte strømmen af immigranter. Immigrationsmyndighederne og havnearbejderne arbejdede i skift døgnet rundt i Haifas havn for at tømme skib efter skib for deres immigrantlaster. Vejene på kystsletten mellem Haifa og Tel Aviv var næsten permanent blokerede af lastbiler med immigranter og deres ejendele på vej til immigrantlejrene, eller fra lejrene til deres nye hjem.

Men i modsætning til året før var afgangen fra lejrene ud i samfundet mindre end tilgangen; der måtte derfor oprettes nye lejre, og i slutningen af marts boede 46.000 mennesker i immigrantlejrenes telte. Udsigterne til at slippe ud blev mindre og mindre, efterhånden som hæren begyndte at demobilisere. Selv i de tilfælde, hvor der kunne skaffes husly, foretrak immigranterne at blive i lejrene, hvor de havde maden garanteret, fremfor at gå ud og tage kampen op på arbejdsmarkedet, hvor arbejdsløsheden i stigende grad gjorde sig gældende.

Hidtil var immigranterne kommet fra Vest- og Østeuropa, men i slutningen af 1949 kunne myndighederne ikke længere holde de yemenittiske jøder i opsamlingslejrene i den engelske kronkoloni Aden, og der blev givet grønt lys for »Det flyvende Tæppe«-aktionen. Resultatet lod ikke vente på sig, og i september 1949 var lejrbefolkningen nået op på 81.000 mennesker i 35 lejre. I begyndelsen af 1950 boede over 100.000 mennesker i 53 lejre. Beskæftigelsessituationen havde bedret sig noget, regeringen begyndte at få hånd i hanke med økonomien, våbenhvileoverenskomsterne mellem jøder og arabere var blevet underskrevet på Rhodos, og Israels ledere, som indtil da havde koncentreret alt om forsvaret, kunne begynde at lægge planer for landets opbygning. Men samtidig med bedringen i beskæftigelsessituationen, forblev boligsituationen katastrofal, efter at de arabiske boliger var blevet fordelt. Det tog tid, før regeringen fik organiseret et offentligt boligbyggeri. Palæstinas jøder havde udviklet en tradition for kooperativt byggeri, men den engelske mandatregering havde ikke taget del i byggeriet, og den nye israelske regering havde hverken erfaring eller midler til at sætte så storstilet et byggeri igang, som masseimmigrationen krævede.

I mellemtiden gjorde lejrlivet sin dårlige indflydelse gældende. Transittilværelsen i lejrene syntes for mange at blive permanent. Immigranterne blev vænnet til forsorgsmentaliteten. I mange tilfælde nægtede de at modtage anvist arbejde, fordi det simpelthen ikke kunne betale sig at arbejde for føden, når man fik den gratis af Jewish Agency i lejrene. I de primitive telt-lejre voksede kriminaliteten, og sundhedstilstanden var utilfreds-

stillende, spædbørnsdødeligheden viste en uhyggelig stigning. Lejrmentaliteten truede med at spolere chancerne for at absorbere immigranterne i det produktive samfund, og samtidig betød opretholdelsen af lejrene en kæmpemæssig økonomisk belastning af Jewish Agency's budget.

Immigranterne blev transporteret til Israel på Jewish Agency's regning. Det vil sige, at udgifterne dækkedes gennem de indsamlinger, Jewish Agency organiserer blandt jøder verden over, især i USA, Sydafrika og England, og ikke ud af den israelske skatteyders lomme. Da den arabiske blokade af Israel umuliggør landevejsforbindelse med Israel, måtte immigranterne enten transporteres ad søvejen eller pr. flyvemaskine. Gennemsnitsudgiften for transport af en immigrant var i perioden maj 1948 til oktober 1955 29 1/2 pund sterling, d. v. s. at alene transport af immigranter til Israel i de forløbne ti år har kostet mere end 500 millioner kroner. Hertil kom immigranternes forplejning, der kostede 3 kr. pr. dag pr. person, samt klæder, lægebehandling og investering i selve lejrene samt deres organisation. Ialt anslås udgifterne i immigrantlejrene fra maj 1948 til marts 1955 til ca. 450 millioner kroner. I 1949 og 1950 måtte Jewish Agency og regeringen betale[2] 5 mill. kroner pr. måned til lejrenes drift, og da det dengang var muligt at bygge en permanent bolig for en immigrantfamilie for 8.000 kroner, var det klart, at Jewish Agency for det samme beløb kunne bygge ca. 3.000 boliger pr. måned til 10.000 immigranter, og for et års budget til immigrantlejrene kunne man bygge tilstrækkeligt mange boliger til at bringe 120.000 immigranter under tag, d. v. s. lidt flere end det antal som henslæbte en uproduktiv og demoraliserende tilværelse i lejrene.

Der måtte gøres noget drastisk for at likvidere lejrene og lede immigranterne ind i produktionen, og i 1950 besluttede myndighederne at lukke immigrantlejrene og i stedet give immigranterne mulighed for at klare sig uden offentlig hjælp. Men for at få dem i arbejde måtte man ikke blot sætte offentlige arbejdsprojekter igang, men også give immigranterne mulighed for at bo i de områder, hvor det offentlige var interesseret i at sætte projekter igang. I juni 1950 fandt en revolutionerende ændring sted. De første års laissez faire-politik blev afløst af en aktiv politik fra det offentliges side til løsning af immigranternes problem – hjælp til selvhjælp.

Dette gjaldt selvfølgelig kun i de tilfælde hvor immigranternes alder og sundhedstilstand gjorde det berettiget at kræve, at de skulle ernære sig selv. Samtidig organiserede regeringen og Jewish Agency en velfærdsorganisation, Malben, som skulle tage sig af de gamle og kronisk syge. Princippet om fri indvandring blev stadig opretholdt, først i slutningen

[2]Jewish Agency indsamlede i perioden 1948–1958 ialt 523 mill. $ blandt jøder i udlandet, heraf 430 mill. $ alene i USA.

af 1951 besluttede myndighederne, som tidligere anført, at indføre den selektive indvandringspolitik. I årene der gik forud kunne det selvfølgelig ikke undgås, at der blandt de tusinder af immigranter også fandtes mange syge, invalider, evnesvage og sindsyge, kriminelle, forældreløse og gamle, som alle krævede offentlig forsorg. Mange jødiske menigheder i udlandet, måske især i de folkedemokratiske lande, forsøgte at frigøre sig for deres forsorgstilfælde og sendte dem til Israel.

Fra juni 1950 begyndte de såkaldte *ma'abaroth* at præge det israelske landskab. Ma'abaroth er midlertidige landsbyer, der i modsætning til immigrantlejrene er selvforsørgende. Det er i virkeligheden kun husene der er midlertidige, beliggenheden skulle være valgt i henhold til den landsomfattende udviklingsplan under hensyntagen til mulighederne for varig beskæftigelse samt tillige ofte ud fra strategiske hensyn. Immigranterne bor i telte, træhytter eller blikskure, betaler en nominel leje for boligen til Jewish Agency, ernærer sig ved egen arbejdsindsats, i begyndelsen som oftest ved offentlige arbejder som dræning, stenrydning, vejlægning, træplantning etc. Efterhånden får landsbyen en permanent karakter, og når dens tur kommer – som regel afhænger det af beboernes anciennitet i landet – bygger regeringen permanente huse til erstatning for teltene og blikhytterne. Teltene er iøvrigt næsten fuldstændig forsvundet fra de israelske ma'abaroth, bl. a. fordi de kun er praktiske i de otte sommermåneder og ikke kan benyttes i regntiden. Telte holdes nu kun i reserve, såfremt en ny masseindvandring skulle kræve øjeblikkelige foranstaltninger. Da regeringen godkendte ma'abara-projektet, diskuterede man problemet midlertidigt kontra permanent bolig for immigranterne i de nye landsbyer. En undersøgelse viste, at prisforskellen mellem bygning af en midlertidig aluminiumshytte og et permanent betonhus var ubetydelig, men dels var Israel så fattigt på fremmed valuta, og dels var tiden så knap, at man blev tvunget til at bygge midlertidige huse fremfor straks at gå i gang med bygningen af permanente boliger. Jewish Agency financierede ma'abaroth, ligesom de tidligere havde betalt immigrantlejrenes budget, medens regeringen afholdt udgifterne i forbindelse med skolevæsen, børnehaver etc. i landsbyerne.

Begyndelsen var hård, især for de immigranter der havde vænnet sig til det dovne liv i immigrantlejrene, i mange tilfælde var det vanskeligt at forklare immigranterne, at de nu måtte klare sig selv. Lettere var det med de nye immigranter, der kom til landet. Efter ganske korte ophold i immigrantlejrene, hvor de blev registreret og lægeundersøgt, blev de sendt ud til ma'abaroth, der som regel var placeret udenfor kystsletten i udviklingsområderne i Galilæa, Sydisrael, det nordlige Negev eller i Jerusalem-korridoren. Mange af disse ma'abaroth har efterhånden udviklet sig til boligkvarterer for arbejderfamilier, andre, der blev placeret i landbrugs-

områder, har i årenes løb udviklet sig til landsbyer, som regel kooperativer, hvor den forhen øde jord er ryddet og beredt for dyrkning af immigranterne for det offentliges regning.

En ma'abaras beliggenhed skulle besluttes på basis af beskæftigelsesmulighederne på længere sigt. Men i 1950 var regeringens udviklingsprogram baseret mere på ønsketænkning og gode hensigter end på økonomiske data. Der var ikke tid til at gennemføre de langvarige undersøgelser, som almindeligvis betragtes som en nødvendig forudsætning for regional og national planlægning. Resultatet er, at mange ma'abaroth fik en beliggenhed, som i dag må anses for uhensigtsmæssig. I visse tilfælde har befolkningen siden simpelthen forladt ma'abaraen, hvorefter Jewish Agency er blevet tvunget til at bosætte immigranterne pånyt.

I slutningen af 1948 havde regeringen foretaget en undersøgelse af befolkningens geografiske fordeling i forbindelse med den første folketælling. Resultatet viste, at 82 % af befolkningen boede på kystsletten mellem Haifa og Tel Aviv, 11 % boede i Jerusalem, og kun 7 % boede i resten (d. v. s. 93 %) af Israel. Det var klart, at dette misforhold måtte korrigeres af hensyn både til landets forsvar og til dets økonomi. Da myndighederne indså, at det ville være næsten umuligt at formå den allerede bosiddende befolkning til at forlade kystsletten, besluttede planlæggerne at udnytte den mulighed, som masseimmigration bød, og bosætte immigranterne i syd og i nord. Man kunne selvfølgelig ikke forbyde immigranter at bosætte sig på kystsletten, hvis de kunne klare sig uden offentlig hjælp, men enhver arbejdsdygtig immigrantfamilie, som ikke besad kundskaber, der var af så speciel karakter, at det var i det offentliges interesse, at de blev bosat i en storby, blev sendt ud i de såkaldte udviklingsområder. Ifølge denne absorberingsplan skulle Israels befolkning, når den var nået op på 2.650.000 inkl. mindretallene, være sammensat således: 600.000 eller 22,5 % i landbruget, 930.000, eller 45 % af den samlede bybefolkning, i de tre hovedbyer, Tel Aviv, Haifa og Jerusalem og 1.120.000 i mellemstore og mindre byer spredt over hele landet. Planlæggerne mener, at en landbrugsbefolkning på 22,5 % vil garantere befolkningen selvforsyning med landbrugsprodukter. Absorberingen af immigranterne i de sidste ti år har stort set fulgt denne plan, idet man har lagt hovedvægten på at udvikle landsbyer og mindre byer i Nord- og Sydisrael. Indtil Israels oprettelse havde Jewish Agency næsten udelukkende været beskæftiget med landbrugsplanlægning, og man havde et temmelig detailleret billede af landets udviklingsmuligheder samt en overrislingsplan. I det omfang hvori den engelske mandatregering havde interesseret sig for Palæstinas økonomiske udvikling, havde den koncentreret sig om landbruget. De israelske myndigheder var derfor mindre veludrustede til at gå igang med industriel planlægning. Der fandtes f. eks. ingen videnskabelig under-

søgelse af Negev-ørkenens mineralforekomster og de praktiske muligheder for at udnytte dem. I store træk har det da også vist sig, at de fleste ma'abaroth,der blev anlagt i landbrugsdistrikterne, har udviklet sig tilfredsstillende, og størstedelen er idag kooperative landsbyer, hvor befolkningen bor i betonhuse og er beskæftiget enten ved dyrkning af deres egen jord, som sæsonarbejdere i de store industrielle landbrug, eller – hvad oftest er tilfældet – ved en blanding af begge dele. Det eneste minde om ma'abara-stadiet er som regel træ- eller blikskuret, hvor familierne levede, da de kom til stedet, og som nu anvendes til hønsestalde eller redskabsskure.

Det er derimod gået mindre godt hidtil med de ma'abaroth, der blev planlagt som små eller mellemstore bysamfund. En del blev anlagt i landbrugsområderne, hvor det var hensigten, at befolkningen skulle ernære sig ved tjenesteydelser til de omliggende landsbyer, ved håndværksvirksomhed etc. I de nu mellemstore byer, der fik tildelt rollen som en slags moderbyer for de mindre bysamfund, skulle der etableres industrivirksomheder bygget på de industrielle afgrøder, som dyrkedes i distriktet, f. eks. bomuld, jordnødder, sukkerroer og majs. Systemet ville måske være slået igennem i større lande end Israel, men her er afstandene så korte, at det ligeså godt kan betale sig at køre en time ekstra til Tel Aviv eller Haifa fremfor at tage til »moderbyen« i distriktet og betale samme pris for en tjenesteydelse som i Tel Aviv, men som oftest modtage et ringere arbejde. På den anden side har israelske fabrikanter og udenlandske virksomheder, der har investeret i Israel, foretrukket at bygge deres virksomheder på kystsletten, hvor de kan få kvalificeret arbejdskraft, og hvor de bor nærmere ved både leverandører og aftagere. Også i disse ma'abaroth er de midlertidige huse som regel udskiftet med betonhuse, kun i deres udkanter ser man endnu træ- eller blikhytterne, der er tildelt ganske nye immigranter, som endnu må vente på at flytte ind i permanente boliger. Det gælder iøvrigt for langt de fleste ma'abaroth, at de set udefra idag har mistet deres midlertidige præg, og størstedelen af befolkningen bor under tilfredsstillende forhold, men mange af disse bysamfund er arbejdsløshedsøer, som volder myndighederne mange bekymringer, fordi de danner rammen om bitterhed, utilfredshed og utryghed. Værst er det formodentlig gået ud over de ma'abaroth der blev grundlagt udenfor landbrugsområderne f. eks. i det nordlige Negev. Ifølge absorberingsplanen skulle befolkningen som nævnt beskæftiges i håndværks- og industrivirksomheder, men forventningerne blev ikke indfriet, skønt myndighederne, som det siden nærmere skal omtales, giver enestående betingelser for privatkapital, der er beredt til at gå sydover eller nordpå. Der er hidtil kun blevet investeret meget lidt privatkapital i disse byer, og initiativet overlades næsten helt og holdent til stats- eller anden offentlig kapital. Især gør Histadruth, De samvirkende

Fagforbund, en stor indsats for at løse beskæftigelsesproblemet i disse byer. Foreløbig er befolkningen beskæftiget ved offentlige arbejder og byggeri og har derved garanteret ca. 100 arbejdsdage om året. Byggeriet er i visse byer blevet et erhverv, som må opretholdes, uanset om der er behov for flere lejligheder m. v., fordi en standsning vil betyde almindelig arbejdsløshed. Man har derfor oplevet det paradoks, at immigranter i visse tilfælde er blevet dirigeret til bestemte byer, hvor der er arbejdsløshed, blot fordi behovet for lejligheder må holdes oppe. De første års uundgåelige improvisationer ved immigranternes absorbering har således i mange tilfælde skabt mere permanente skævheder i den israelske økonomi. Myndighederne er fuldt klare over situationens alvor, og en stadig voksende del af udviklingsbudgettet anvendes til grundlæggelse af en sundere økonomi i disse nye byer.

Tabel II.

Immigranternes fordeling pr. 1. maj 1957.

Byer, provinsbyer og større landsbyer . .	44,6%
Ma'abaroth	5,9%
Malben[1]	0,8%
Ungdoms Aliyah[2]	2,9%
Kibbutzim[3]	4,2%
Moshavim[4]	11,4%
Midlertidig bopæl	8,9%
Hos slægtninge eller absorberet ved egen hjælp	18,6%
Diverse	2,7%
	100,0%

[1] Institution, der tager sig af kronisk syge, invalide og gamle immigranter.
[2] Institution, der tager sig af rehabilitering og uddannelse af børn og unge immigranter.
[3] Kollektive landsbyer.
[4] Kooperative landsbyer.

Ti år efter statens oprettelse er immigrantlejrene og ma'abaroth næsten likvideret. Ifølge en rapport fra Arbejdsministeriets byggeafdeling fra aug. 1958 vil den sidste af de 16.000 familier, som for tiden endnu bor i ma'abara om tre år kunne flytte ind i en permanent bolig. Dermed skulle man have nået det mål, man satte sig i 1950, da den første ma'abara blev grundlagt. Disse 16.000 familier som endnu lever i hytter udgør et specielt problem. De er ikke nye immigranter, men for størstepartens vedkommende »hard-core« tilfælde. 45 % er nærmest kronisk arbejdsløse, og 20 % er sociale forsorgstilfælde. De færreste af dem er interesserede i at udskifte den billige træhytte med en dyrere lejlighed, og man har oplevet tilfælde hvor myndighederne har måttet rive hytterne ned over beboerne,

for at få dem til at flytte til bedre boliger. Projektet vil koste 460 mill. kr., hvoraf regeringen vil yde 80 %.

Ma'abara-perioden varede fra juni 1950 og til d. 1. august 1954, da Jewish Agency begyndte at udvikle en ny absorberingsteknik – fra skib til landsby. Ialt havde man da oprettet 136 ma'abaroth med plads til 200.000 mennesker, der var blevet bygget 52.000 træ- og blikhuse samt sejldugshytter, som havde kostet Jewish Agency næsten 90 millioner kroner i investering. Disse penge var for så vidt tabt, som man i 1954 besluttede sig til at ophøre med at bringe immigranter til landet og huse dem i midlertidige boliger. Men ma'abaraen havde løst den opgave man stod overfor i 1950, nemlig at bringe alle immigranter under tag i et minimum af tid.

Masseindvandringen ophørte med udgangen af 1951, da myndighederne indførte den selektive indvandring og i de efterfølgende tre år kom kun 18.000 immigranter årligt. I de år fik absorberingsmyndighederne et hårdt tiltrængt pusterum og fik bl. a. lejlighed til at tage deres arbejdsmetoder op til ny vurdering. Ma'abara systemet blev forkastet som forældet. Det var sandt at ma'abara'en var at foretrække fremfor immigrantlejren, som den afløste; men tilværelsen i de primitive boliger, hvor der ikke var nogen mulighed for privatliv, skabte gnidninger mellem generationerne, mellem de mange forskellige etniske grupper blandt immigranterne og mellem immigranterne og det offentlige. Beboerne i ma'abaroth udgjorde det såkaldte »andet Israel« i modsætning til den fastboende befolkning, og kontakten mellem de to slags Israel var minimal. Skolebørnene kunne ikke passe deres hjemmearbejde og arbejdernes produktivitet var lav. Ma'abaraens kafé blev midtpunktet i immigranternes tilværelse, og især for de orientalske immigranter betød opløsningen af familieenheden en katastrofe. Ma'abaraen virkede kort sagt nedbrydende på immigranter, og det var håbløst at tale om absorbering i det israelske samfund, så længe man opretholdt forskellen mellem dem der boede i hytter, og dem der boede i huse.

Samtidig med at man som følge af denne erkendelse satte byggeprojekter i gang for at likvidere ma'abaraen, besluttede man ikke at tillade yderligere tilgang af nye immigranter i ma'abaroth og til erstatning opstod »fra skib til landsby«-projektet, hvorunder immigranterne blev ført direkte fra havnen eller flyvepladsen til deres nye hjem.

Jewish Agency's embedsmænd henter nu immigranterne fra udgangspunkterne, og undervejs interviewes immigranterne. Embedsmændene, der nu har mange års alsidig erfaring, er i forvejen underrettet om hvilke landsbyer eller byer der er parate til at modtage de nye immigranter. Ved ankomsten til Israel går grupperne direkte til busserne. Absorberingsprincippet er iøvrigt det samme idag som for ti år siden – et forsøg på at udnytte immigrationen til at rette de værste svagheder i den israelske

befolknings geografiske fordeling – men teknikken er ændret til ukendelighed. Immigranterne spares nu for den demoraliserende proces, deres forgængere måtte gennemgå, men dermed være selvfølgelig ikke sagt, at »fra skib til landsby«-teknikken virker gnidningsfrit. En statistik udarbejdet på grundlag af Jewish Agency's immigrantrapporter viser, at kun ca. 2 % af alle det første tiårs immigrater tidligere har boet i landdistrikter. Omstillingen fra Casablancas ghetto til en kooperativ landsby i Negevørkenen er voldsom, og når immigranterne ankommer til Haifas havn og får at vide, at busserne skal køre dem til Negev, giver mange udtryk for deres skuffelse. De er bange for arabiske infiltranter, for det hårde arbejde i et uvant klima o. s. v. Ved ankomsten til landsbyen finder immigranten et hus sparsomt møbleret, med levnedsmidler til den første uge. Ved henvendelse til det stedlige arbejdsanvisningskontor eller landsbyens instruktør får immigranten anvist arbejde. Landsbyerne er allerede fra starten udstyret med børnehave, underskole, klinikker, kooperativ købmandshandel etc. Som regel vil alle landsbyens beboere være fra samme land, idet man idag forsøger så vidt muligt at bevare grupper, der emigrerer fra samme land eller by, intakte. Efter de første års overilede forsøg på at blande emigranter fra alverdens lande for dermed at forsøge at fremskynde smeltedigel-processen har israelske sociologer og psykologer nu anbefalet, at man bosætter immigranter med fælles baggrund og sprog samme sted. De finder styrke til at overvinde de første måneders eller års tilpasningsvanskeligheder i et nyt land og nyt erhverv i bevidstheden om at de er sammen. De bevarer endvidere deres traditionelle religiøse og sociale ledere, hvilket skaber en vis stabilitet i de nye landsbyer, ligesom det letter myndighedernes arbejde med de nye immigranter. Fremfor at skulle overtale en hel landsbys befolkning kan man f. eks. nøjes med at forhandle med familiernes ældste.

»Fra skib til landsby«-projektet omfattede i perioden aug. 1954 til jan. 1956 5.000 familier, hovedsageligt fra Nordafrika, der blev absorberet i landbruget. Men da indvandringen atter begyndte at stige voldsomt på grund af urolighederne i Nordafrika og siden oprøret i Ungarn, liberaliseringen i Polen og jødeforfølgelserne i Ægypten, oversteg den absorberingsmulighederne i landbruget, og i voksende omfang blev immigranterne i 1956 og 1957 dirigeret til nye byer i udviklingsområderne, hvor de i hvert fald havde garanteret beskæftigelse i byggeri. Skønt landsbyerne således i de sidste par år spiller en mindre rolle, bl. a. fordi der næppe kan bringes megen ny jord under plov i Sydisrael og i Negev, før israelerne kan finde en udvej til at gennemføre Jordan-overrislingsprojektet, eksisterer »fra skib til landsby«-projektet stadig i princippet. Selvom det nu i højere grad er »fra skib til by« immigranten dirigeres, har man stadig fastholdt princippet, at enhver immigrant skal være under tag og have foden under eget bord 24 timer efter, at han er ankommet til Israel.

Tabel III.

Ændring i den jødiske befolknings geografiske fordeling. 8. nov. 1948–31. dec 1955.

Distrikt	1948 %	1955 %
Nord	8,7	10,7
Haifa	20,1	17,0
Centrum	15,1	21,6
Tel Aviv	43,1	35,5
Jerusalem	12,0	10,0
Syd	1,0	5,2
	100,0	100,0

Pr. 8. nov. 1948 talte Israels befolkning 716.000 jøder. Pr. 31. dec. 1955, 1.591.000.

Efter det første tiår viser det sig, at det i nogen udstrækning er lykkedes at korrigere manglerne ved den erhvervsfordeling, som karakteriserede det israelske samfund ved statens oprettelse. Pr. 31. dec. 1957 var ca. 18 % af den arbejdende befolkning beskæftiget i landbruget sammenlignet med 12,6 % pr. 1. juli 1947. Det er en ganske betydelig stigning, især når man tager i betragtning, at befolkningen i samme tidsrum er tredoblet. 40 % er i dag beskæftiget i håndværk, industri, byggeri og transport (41,5 % i 1947), og 13 % er beskæftiget ved handel og finansvæsen (19,4 % i 1947). Med hensyn til befolkningens geografiske fordeling er der ligeledes nogen bedring at konstatere, skønt Sydisrael og Negevørkenen, der tilsammen udgør 70 % af Israels fladeareal, endnu kun rummer ca. 5,2 % af landets jødiske befolkning.

Landbrug har aldrig været en bekvem næringsvej i Palæstina. Det var ensbetydende med isolering, opslidende arbejde i et uvant subtropisk klima, fare for arabiske guerillaangreb og lav levestandard. Før statens oprettelse var landbrugstilværelsen for mange immigranter et ideal. Den zionistiske bevægelses program om tilbagevenden til Palæstina var uløseligt knyttet til idéen om landbrugsarbejde. Det jødiske folk kunne kun genvinde sin sjæl og selvrespekt, såfremt det vendte tilbage ikke blot til det land, hvorfra det stammede, men også til den jord de gamle israelitter havde dyrket, og som havde givet den jødiske religion dens udprægede karakter af en religion for agerdyrkere. Foruden de religiose og nationale aspekter var der også et alment ideologisk – kun i landsbyerne mente jøderne at kunne skabe et retfærdigt samfund bygget på den socialistiske arbejderbevægelses principper.

Den jødiske landmand var for at bruge en slidt vending »arbejdets helt« og blev som sådan beundret og respekteret i en helt anden grad end udøveren af andre erhverv. Denne romantiske indstilling gør sig stærkt gældende endnu idag. Den israelske arbejderklasse – hvor landbrugets

arbejdere kun udgør et mindretal – beherskes næsten udelukkende af pionererne fra de kollektive og kooperative landsbyer, som repræsenterer arbejderne både i parlamentet og i fagbevægelsen. Af den nuværende regerings 14 ministre er 8 medlemmer af kollektive landsbyer.

Det er i kraft af de zionistiske landbrugspionerers indsats gennem de sidste 50 år, at man idag ser moderne, velkonsoliderede maskinbrug i de tidligere sump- og ørkenområder, men meget få israelere ønsker at gøre dem selskab. De foretrækker at beundre på afstand. De fleste israelere ser de blomstrende landsbyer i Saron-, Jezreel- og Jordandalene og glemmer, at over halvdelen af landet endnu idag ligger lige så øde og ubefolket hen som Palæstina for 70 år siden.

Arbejderbevægelsen forsøgte at sætte en »fra by til land«-bevægelse igang for nogle år siden og opfordrede den fastboende befolkning til at opgive deres stillinger i handel, industri og administration og endnu engang blive pionerer, som de var i deres ungdom. Men folk er trætte, føler at de har gjort nok, og at nu må de nye immigranter fortsætte, hvor de selv slap. Nogle få tusinde følte sig tiltrukket af projektet, men som massebevægelse slog aktionen fejl, måske fordi bevægelsens talsmænd – bortset fra Ben Gurion – selv foretrak at forblive i byerne.

Vore dages immigranter er ikke pionerer, de kan vel næppe kaldes zionister. De fleste er blot hjemløse jøder, der i deres oprindelseslande har levet i byerne, og som foretrækker Tel Aviv for Negev. De ser, at ca. 8 af 10 israelere bor i byer, og forstår ikke, hvorfor der så ikke også er plads til dem. Da absorbering af immigranter sker på fuldstændig frivillig basis, kan myndighederne ikke tvinge immigranterne til at forblive i de udviklingsområder, hvortil de blev ført straks efter ankomsten til landet. Resultatet er, at de europæiske jøder klarer sig bedre i forsøgene på at undgå omstillingen til landsbyer eller byer i udviklingsområderne. De er bedre uddannede og har kontakter med det bestående samfund, fordi de som regel kommer fra de samme lande og byer, hvorfra det dominerende element i Israel stammer, og de ved i modsætning til de orientalske immigranter, hvordan man skal klare sig i et moderne teknologisk samfund.

Denne tendens har ført til, at befolkningen i udviklingsområderne hører til den dårligst kvalificerede i Israel. Israel har f. eks. verdens største lægetæthed, 1 læge pr. 440 indbyggere. 87 % af lægerne bor imidlertid i byerne, og skønt der i løbet af de sidste 18 måneder er immigreret over 400 læger fra Polen, Ungarn og Ægypten og dimitteret 75 nye læger fra Det hebraiske Universitet, mangler der stadig 5–6 læger i det sydlige Israel for at garantere en akceptabel sundhedstjeneste.

Myndighederne er ikke blinde for faren for, at Sydisrael udvikler sig til en slags »black south«. Da man ikke kan anvende tvang for at få ikke-orientalske elementer til at flytte sydpå, må man nøjes med på for-

skellig måde at gøre denne tilværelse mere tiltrækkende. Unge piger fritages således for den to-årige militærtjeneste, der ellers er obligatorisk for alle ugifte kvinder mellem 18 og 26, hvis de drager sydpå som socialrådgivere, folkeskole- og børnehavelærerinder og sygeplejersker. Desuden betales alle fagarbejdere og specialister bedre i udviklingsområderne, hvortil kommer, at de mange steder fritages for skat og har lettere adgang til boliger end i de tættere befolkede egne.

I alle immigrantlandsbyer er der en hård kerne af »gamle« israelere, der instruerer immigranterne i deres nye erhverv, underviser børnene og ved deres optræden forsøger at demonstrere moderne israelsk levevis og tankesæt. De fleste af disse »gamle« betragter sig imidlertid ikke som fastboende, de rejser nordpå i week-end'er og ferier og bliver som regel kun i udviklingsområderne i et par år, indtil de bliver afløst, eller indtil de har tjent nok til at købe en lejlighed i en af byerne mod nord. De gør et betydningsfuldt arbejde, men i immigranternes øjne er de instruktører, israelere på gennemrejse, som har svært ved at blive akcepteret af de nye immigranter i en sådan grad, at de er i stand til at bygge bro mellem det bestående Israel og de nye immigranters Israel.

I de nye landsbyer slår immigranterne imidlertid efterhånden rod. De ser, hvorledes deres indsats langsomt belønnes, og tingene gror omkring dem. Det tager dog tid at omdanne en tæppehandler fra Casablanca til bonde i Negev, og i de første fire år er immigranterne ikke afhængige af deres landbrugsindtægt, men kan supplere den med indkomst fra de offentlige arbejder, som regeringen og Jewish Agency organiserer i udviklingsområderne. Samtidig investerer Jewish Agency i de nye landbrug, og når investeringen udgør ca. 80.000 kr., betragtes det nye landbrug som konsolideret. Første fase er afsluttet, og landmændene må nu klare sig selv. Ifølge Jewish Agency's kalkyler beløber den totale investering i et

Tabel IV.

Investering i landbrug for nye immigranter. 1. fase.

	Kr.
Bolig, sanitære installationer, andel i landsbyens offentlige bygninger	23.200
Vandforsyning og overrislingssystem	17.200
Redskaber og andel i kooperativt ejede maskiner	4.000
Landbrugsbygninger	13.200
Besætning (fjerkræ og malkekvæg)	6.400
Anlæg af plantager (som regel Citrus)	8.000
Jordforbedring og arbejdskapital	4.000
Offentlige veje, elektricitet og hegn	2.400
Alm. planlægning og instruktion	8.000
	86.400

nyt landbrug sig til gennemsnitlig 120.000 kr. De resterende 40.000 kr. kan landmanden låne på almindelige lånevilkår eller evt. investerer Jewish Agency senere også dette beløb. Efter 7 år skal landmanden begynde at tilbagebetale Jewish Agency's investering i små afdrag over 35 år til 4½ % forrentning. Siden 1948 har Jewish Agency investeret ialt 2,5 milliarder kr. i nye landsbyer og endnu 1,6 milliarder skal investeres i løbet af de næste ti år før alle landsbyer kan klare sig selv.

IMMIGRANTERNES KULTURELLE ØKONOMISKE ABSORBERING

Såvel i politisk sprogbrug som i daglig tale anvendes begrebet »jødisk« identisk med »israelsk«; det hedder f. eks. ofte »den jødiske stat« eller »den jødiske hær«. Folkeretsligt er israelerne medlemmer af den samme nation, men da de ca. 200.000 arabere benægter dette tilhørsforhold, har det ingen praktisk betydning. I realiteten lever der altså en jødisk nation i Israel side om side med en gruppe arabere, der repræsenterer den arabiske nationalistbevægelse og samtidig er israelske statsborgere. Og for en fuldstændigheds skyld opererer man i zionistisk terminologi tillige med begrebet »et jødisk folk«, der omfatter alle jøder, både dem der bor i Israel og dem der bor i udlandet – i diasporaen, d. v. s. i adspredelsen.

Man hører alverdens sprog og dialekter i Israel, men de officielle sprog er hebraisk og arabisk. Man siger, at i Israel skriver folk hebraisk, taler jiddish og læser engelsk, men i virkeligheden er der ingen fundamental konflikt mellem hebraisk og de øvrige sprog, befolkningen betjener sig af til daglig. Den tid er forlængst forbi, da man i den zionistiske bevægelse diskuterede hvorvidt bevægelsens sprog skulle være jiddish eller hebraisk. Og selvom det ofte kniber for de ældre immigranter at lære sproget perfekt, kan alle efter nogle år tilstrækkeligt til at klare sig i det daglige, selvom de ofte foretrækker at anvende deres modersmål i hjemmet, lytter til radioens fremmedsprogede udsendelser og læser aviser, der udgives på deres modersmål i Israel. Sålænge indvandringen fortsætter, vil der blive talt fremmedsprog side om side med hebraisk og arabisk, men for den enkelte immigrant overvindes sprogproblemet med tiden og for de unges og børnenes vedkommende er hebraisk ubestridt modersmålet.

Side om side med skolerne har hæren haft afgørende betydning for immigranternes kulturelle absorbering. Fra statens oprettelse lagde man vægt på, at hæren havde to opgaver at løse, først og fremmest at forsvare landet, men dernæst tillige at virke som en slags skole for de nye immigranter. De lærte her hebraisk, almindelig hygiejne, samfundslære, geografi, historie o. s. v., blev uddannet til borgere i det nye land samtidig med, at de blev trænet til at forsvare det. Men fremfor alt lærte immigranterne i hæren at leve sammen trods ofte utrolige forskelle i uddannelsesniveau og baggrund iøvrigt.

Medens Israels jødiske befolkning således langsomt udvikles til en sproglig enhed, har man endnu svært ved at øjne begyndelsen til en fælles israelsk kultur, der skulle kunne virke som en ramme omkring alle de etniske gruppers varierende kulturformer. I det teknologiske israelske samfund er det klart at de orientalske kulturformer virker modstandsløse og langsomt nedbrydes. Den øst- og vesteuropæiske teknisk-demokratiske kulturform er den dominerende, og især i de unge immigranters øjne forekommer den ideel, bl. a. fordi dens repræsentanter udgør den regerende elite i landet. Fremfor at udvikle en kulturform som kan virke som en generalnævner for alle de mange etniske grupper – de fleste indrømmer, at dette ville være den ideelle løsning, men ingen ved, hvilken karakter den skal have, eller hvordan man kan skabe den – må de orientalske immigranter tilpasse sig de europæiske israeleres importerede kultur.

Den orientalske ungdom – på vej fra noget den foragter til noget den endnu ikke forstår – udgør det mest sprængfarlige element i landet og konfronterer pædagogerne med en alvorlig udfordring. De er usikre og aggressive og vil med tiden kunne blive den ideelle arbejdsmark for de yderliggående partier i landet. Skolerne kan muligvis redde de unge i den skolepligtige alder og yde den karakterformende indflydelse, som børn ellers modtager i hjemmene, og skolerne kan tillige danne rammen om aktivitet efter den regulære skoletid. At lære den unge generation at læse og skrive synes at været et problem, det israelske skolevæsen har løst, forældrenes analfabetisme er ikke gået i arv til børnene. Fremtiden vil vise i hvilken grad skolerne kan løse det andet problem, at opdrage børnene til samfundssindede borgere, som betragter regeringsinstitutioner og embedsmænd som deres repræsentanter og ikke som undertrykkere, og betragter politibetjenten som beskytter og ikke som en potentiel fjende.

UNDERVISNING OG SKOLELOVGIVNING

Under det britiske mandat fandtes der ingen lov om tvungen skolegang for Palæstinas jødiske og arabiske befolkning. De engelske myndigheder var ikke i stand til at financiere et skolevæsen, og resultatet var, at kun 65 % af de arabiske drenge i skolealderen og 15 % af de arabiske piger var skolesøgende, medens næsten alle jødiske drenge og piger gik i skoler. Disse var for størstepartens vedkommende opretholdt af Det jødiske Nationalråd, der udskrev skatter blandt Palæstinas jøder til opretholdelse af det jødiske samfunds socialforsorg, undervisnings- og sundhedsvæsen. I 1944/45 udgjorde det jødiske samfunds udgifter til disse formål næsten 100 mill. kr. Den engelske mandatregering bidrog med 5,5 %, skønt jøderne i forhold til deres antal havde krav på langt større engelske tilskud. Englænderne gik imidlertid ud fra den teori, at Palæstinas jøder

nok skulle klare sig ved egen hjælp, og koncentrerede sig derfor først og fremmest om at udvikle de offentlige institutioner i den arabiske sektor. En af de allerførste love, der blev forelagt det første israelske parlament i jan. 1949, var loven om tvungen og gratis skolegang for alle børn mellem fem og fjorten år.

Moderne undervisning i ikke-religiose fag begyndte med oprettelsen af den første jødiske underskole i Jerusalem i 1867 på et tidspunkt, hvor der fandtes færre end 15.000 jøder i Palæstina. Hidtil havde børnene modtaget undervisning i Torah-skoler, hvor de studerede de hellige skrifter. I 1870 oprettede den fransk-jødiske filantropiske organisation »Alliance Israelite Universelle« en landbrugsskole i nærheden af Jaffa, hvor der blev undervist i fransk. Undervisning på hebraisk ville være utænkelig, da de religiøse jøder ville betragte det som blasfemi og tvinge skolen til at lukke. Det varede iøvrigt otte år, før den første jødiske landsby blev grundlagt i Palæstina, og blot tanken om at undervise børn i landvæsen var revolutionerende. I de følgende år oprettede Alliancen en række skoler i andre byer, hvor der fandtes jødiske samfund i Palæstina, bl. a. i Tiberias og Safed.

Først med den zionistiske indvandring begyndte hebraisk at vinde indpas som undervisningssprog, og i 1906 oprettedes det første hebraiske gymnasium i sandklitterne udenfor Jaffa. Tre år senere fik Jerusalem et gymnasium – i disse år kæmpede lærerne endnu med det bibelske sprog for at kunne anvende det i undervisningen. De socialistiske pionerer bragte biblen med til partimøderne, fordi det ofte hændte, at diskussionerne om den fremtidige jødiske stats socialistiske karakter ofte slog over i lige så hidsige diskussioner om, hvorvidt det nu var korrekt at anvende den ene eller anden glose i en bestemt forbindelse. Hebraisk blev genfødt som levende sprog efter mange århundreders dvaletilstand af sprogforskere og en gruppe fanatiske landbrugspionerer, som nægtede at tale andet end hebraisk med hinanden, selvom de i begyndelsen kun kunne udtrykke sig med besvær. For den gamle garde er sproget stadig en kilde til forundring og stolthed, for den unge israeler falder det lige så naturligt at tale hebraisk, som for en dansker at tale dansk. Han ved, at »margema« f. eks. er et maskingevær, og interesserer sig ikke for det nye ords bibelske oprindelse, »ragam«, som betyder »at stene, tildænge med sten«.

I 1912 åbnede »Hilfsverein der deutschen Juden« Haifas tekniske højskole, og der stod en vældig debat om hvorvidt undervisningen skulle foregå på tysk eller hebraisk. I 1917, medens man endnu hørte kanonbulderet fra kampene mellem de retirerende tyrkiske styrker og de allierede, nedlagdes grundstenen til Det hebraiske Universitet i Jerusalem.

Under tyrkertiden havde skolevæsnet været domineret af en række udenlandske jødiske organisationer som de ovennævnte Alliance og Hilfs-

verein. I 1914 fandtes 14 skoler, hvor der kun undervistes på fransk, og i de 27 tyske skoler var undervisningssproget tysk, men straks efter den engelske erobring af Palæstina blev al undervisning centraliseret. I 1929 overgik disse opgaver til Jewish Agency's undervisningsdepartement, og til det jødiske nationalråds undervisningsafdeling, der i forening efter 1948 genopstod som det israelske undervisningsministerium.

Efter tre årtiers hebraisk-sproget undervisning var hebraisk det dominerende talesprog blandt jøderne i Palæstina ved statens oprettelse, skønt to af tre israelere havde været mindre end 15 år i landet. Da Israel efter fire års forløb havde modtaget næsten 700.000 immigranter og havde fordoblet sin befolkning, fandtes der i landet 1,3 mill. jøder, hvoraf kun 220.000 havde boet der før 1933 og med nogen ret kunne kalde hebraisk for deres modersmål. Immigranterne var blevet majoriteten. At hebraisk ikke gik til grunde i dette babel af over 70 sprog og dialekter, men tværtimod opstod som den eneste samlende faktor i dette kulturelle kaos, skyldes skolerne og hæren.

Allerede i 1920 besluttede verdenszionistbevægelsen at anerkende to slags skoler i Palæstina, de religiøse og de almindelige, og kort efter begyndte de nye kooperative og kollektive landsbyer at oprette deres egne skoler, hvor al undervisning foregik i overensstemmelse med socialistisk opfattelse. Disse tre skoleretninger var alle underlagt det nationale skolevæsen, men styredes af hver sin direktion, havde egne lærerseminarer, undervisningsinspektører og skemaer. Ved mandatperiodens slutning gik 53 % af skolebørnene i skoler hørende under den alm. retning, 24 % i religiøse og 23 % i arbejderskoler.

Efter 30 års virke stod det jødiske skolesystem, der var helt baseret på frivillig organisation, fuldt beredt til at danne rammen om den nye stats skolevæsen. I 1948 ændredes dets status med et pennestrøg til statens officielle undervisningsvæsen, der også overtog tilsynet med de arabiske skoler i landet. Den provisoriske regering, der oprettedes d. 14. maj 1948, omfattede mærkelig nok ikke et undervisningsministerium, formentlig ud fra den betragtning, at skolevæsenet var så velorganiseret, at det ikke krævede en ministers opmærksomhed i en regering, hvis hovedopgave det var at forsvare landet og genoprette de vitale institutioner, som var blevet nedlagt ved den engelske tilbagetrækning.

Undervisningsministeriets budget er vokset i takt med masseindvandringen. Det var i året 1956/57 på ca. 190 mill. kr., d. v. s. 6 gange så meget som i 1950/51, og er idag den næststørste post på regeringens ordinære budget, kun overgået af forsvarsministeriet.

Loven om tvungen og gratis skolegang for børn mellem 5 og 14 år viste sig snart utilstrækkelig, idet den ikke garanterede undervisning af de mange ældre børn, der aldrig havde fået selv elementær undervisning,

fordi de henslæbte deres barndom i koncentrationslejre eller orientalske ghettoer. Det blev derfor besluttet at udvide loven til også at gælde de børn mellem 14 og 17 år, (værnepligtsalderen), som ikke havde fuldendt grundskolen. Da masseindvandringen gjorde det illusorisk at tro, at loven med ét kunne føres ud i livet, delte man den i tre etaper. Første år gjaldt den alle børn fra 6 til 11, næste år fra 5 til 12 og tredie år fra 5 til 14. Forældrene kunne vælge mellem de tre tidligere nævnte skoleretninger, men hvis de ikke havde specielle ønsker, blev børnene sendt i den nærmeste skole.

Både af hensyn til de arabiske mindretal og til de orientalske jøder, som ikke var begejstrede for tanken om at sende børn i skole fremfor på arbejde, og som især så med uvilje på pigers undervisning navnlig i blandede klasser, indskærpede loven, at forældre, der ikke sender deres børn i skole regelmæssigt, kan idømmes bøde og i graverende fald tillige fængsel. Departementchefen for undervisningsministeriet fremhævede fornyligt, at »for de 5–14-åriges vedkommende blev skoleloven næsten fuldstændig gennemført, medens det i ringere grad er tilfældet for de 14–17-årige, der har været mere frit stillede«. Denne aldersgruppe, som er et af samfundets største problemer, tæller 100.000 unge, hvoraf 10 % er arbejdsløse, bl. a. fordi de ingen skole- eller faguddannelse har fået, og udgør derfor et i hvert fald potentielt kriminelt element.

Før statens oprettelse var den jødiske befolkning stærkt politisk bevidst og moden. Dette var en del af baggrunden for det tre-liniede skolesystem. Efter 1948 ændredes forholdene, idet de hundredtusinder af immigranter, der næsten alle var ukendte med Israels politiske institutioner og for manges vedkommende var analfabeter, ikke havde forudsætninger for selv at træffe det komplicerede valg mellem tre skolelinier. Forældrene handlede derfor ofte under tryk fra de politiske organisationers side, og når de rådspurgte de officielle repræsentanter i immigrantlejrene og ma'abaroth, var disse stærkt tilbøjelige til at svare i overensstemmelse med deres egen politiske indstilling. Mange immigranter kom fra lande, hvor familiens ve og vel beroede på, at man holdt sig gode venner med de regerende partier og deres repræsentanter, og troede derfor, at det f. eks. ville være mest hensigtsmæssigt at sætte børnene i socialistiske skoler. Tiden var kort sagt løbet fra skoleretningerne; men der krævedes alligevel stort politisk mod hos Ben Gurion til i 1951 at foreslå parlamentet at gennemføre en lov om et nationalt skolevæsen. Det skulle vare endnu 2 år, før det politiske klima i Israel muliggjorde dette skridt. I 1953 vedtog man den skelsættende lov og statsundervisning, hvorefter »det er forbudt at drive propaganda for et parti eller en politisk organisation«.

Skolesystemet er ikke bedre end skolerne, og skolerne er ikke bedre end lærerne, siger man. Skal skoleundervisningen bedømmes efter denne målestok, stod det sløjt til i de første år efter statens oprettelse. I en periode

Tabel V.

Elevantallet i israelske undervisningsinstitutioner. 1947/48 og 1957/58.

Undervisningsinstitution	1947/48	1957/58
Børnehaver	15.695	78.800
8-årig grundskole	67.464	347.300
Efterskoler for arbejderungdommen	–	11.500
Gymnasier	11.470	27.150
Tekniske skoler og landbrugsskoler	1.829	12.400
Lærerseminarer	1.255	5.050
Højere uddannelse	1.704	9.400
	99.437	493.100

for ca. 5 år siden var næsten halvdelen af alle underskolelærerne ukvalificerede, og det var nødvendigt at oprette lynkurser på nogle få måneder for at bibringe lærerne de mest grundlæggende begreber om undervisning. Situationen er langt bedre idag. Kun 25 % af underskolelærerne er uden seminarieuddannelse og underviser kun på betingelse af, at de samtidig læser til lærereksamen. Ministeriet må fortsat i mange tilfælde tage til takke med hvem der byder sig, når det gælder besættelsen af lærerposter i udviklingsområderne blandt primitive orientalske immigranter. Man har nu indledt et samarbejde med hæren, der eftergiver de kvindelige værnepligtige militærtjenesten – dog efter at de har gennemgået rekrutuddannelsen – hvis de i stedet rejser til udviklingsområderne.

Undervisningsministeriet har i det første tiår koncentreret sig om at udvikle grundskolerne ud fra den betragtning, at det er vigtigere, at alle kan lære at læse og skrive, end at nogle bliver analfabeter, og andre får lettere adgang til højere uddannelse. Følgelig anvender ministeriet kun ca. 3 % af sit årlige budget som tilskud til gymnasieskolerne. De første 8 års uddannelse er gratis, men gymnasieskolerne (secondary schools efter engelsk mønster) er enten private eller kooperative skoler, der ejes af lærere og forældre i forening. Kun et fåtal kan tillade sig at betale undervisningsgebyrerne, der er ganske betydelige.

Fremfor at give et generelt tilskud til gymnasieskolerne og dermed reducere alle elevers skolepenge har ministeriet valgt at uddele stipendier til ca. 25 % af de 25.000 elever i disse skoler, udvalgt efter dygtighed og forældrenes økonomiske forhold. 15–20 % af disse stipendier skal tildeles børn af orientalsk herkomst, men dette løser ikke problemet om højere uddannelse for disse børn. Dels har det vist sig, at et stipendium, der kun dækker skolepengene, ikke er tilstrækkeligt, fordi familien i mange tilfælde er afhængig af de større børns arbejdsindtægter, dels opnår orientalske børn gennemgående dårligere resultater i skolerne end de europæiske børn. Det dårligere resultat skyldes dels, at lærerne i skolerne udenfor hovedbyerne

er ringere end deres bykolleger, dels at børnene må udføre hjemmearbejde under primitive betingelser.

For tiden er der ca. 10 % orientalske børn i gymnasierne, og på universitetet i Jerusalem er 5,7 % af eleverne orientalske jøder, medens der kun er 3,2 % på den tekniske højskole i Haifa. Regeringen er klar over problemets alvor, og de få orientalske parlamentsmedlemmer undlader sjældent at fremhæve det. Det offentlige synes imidlertid ikke for øjeblikket økonomisk at magte den opgave at sikre de orientalske jøder den andel i den højere uddannelse, der tilkommer dem.

SUNDHEDSVÆSEN OG SOCIAL FORSORG

Det jødiske samfund i Palæstina forestillede sig den kommende jødiske stat som en social velfærdsstat efter skandinaviske forbilleder. Man var allerede godt på vej, da staten blev oprettet, og masseindvandringen umiddelbart kuldkastede alle planer. I de første år lykkedes det derfor ikke at bevare det vundne, men denne tilbagegang er siden fuldt ud indvundet. Hele tiden – selv medens man kæmpede med løsningen af de kolossale sundhedsproblemer, som tårnede sig op i de første fire år – har man fortsat planlægningen af velfærdsstaten, og allerede i 1954 blev første del af et omfattende sociallov-kompleks vedtaget af parlamentet. Det er et spørgsmål, om Israel kan tillade sig den byrde, som sociallovgivning medfører; måske lever man også i denne henseende over evne, men man lever i hvert fald i overensstemmelse med sine idealer.

Sociallovgivningens historie i Palæstina ligner til forveksling skolevæsnets. I 1935 krævede jøderne og araberne i forening, at mandatregeringen skulle begynde at indføre sygeforsikring for stats- og kommunalansatte palæstinensere, men englænderne fulgte aldrig denne henstilling. I 1945 vedtog ILO på et møde i Paris at kræve, at de forskellige mandatregeringer i Asien og Afrika skulle tage skridt til at indføre sociallovgivninger, men den engelske mandatregering fulgte heller ikke denne henstilling. Jøderne i Palæstina var overladt til selv at løse deres problemer i samarbejde med jødiske kredse i udlandet. I de sidste 5 år anvendte englænderne kun 3 % af mandatregeringens budget til sundhedsvæsenet; i 1945/46 beløb udgifterne sig til ca. 600.000 Palæstinapund, ca. 12 millioner danske kr. for en samlet jødisk-arabisk befolkning på 1,8 millioner. Mellem 5 og 10 % af mandatregeringens sundhedsbudget blev anvendt på de 650.000 jøder, resten gik til den arabiske sektor.

Kupat Cholim, de samvirkende fagforbunds sygekasse, der idag omfatter ca. 70 % af hele befolkningen, blev grundlagt allerede i 1912 under tyrkertiden af arbejderpionererne. Sundhedsmæssigt adskilte Palæstina sig dengang ikke fra de arabiske nabolande, idet der, bortset fra missionssta-

tionerne, ikke eksisterede noget egentligt sundhedsvæsen. Malaria var en landeplage, som udryddede hele arabiske landsbyer, og halvdelen af den arabiske befolkning led af trachoma. Situationen bedredes noget efter englændernes overtagelse af administrationen, men sundhedsvæsenet var stadig utilstrækkeligt. I 1930 androg det engelske sundhedsbudget således ca. 2 mill. kr., hvoraf ca. 70 % gik til lønningerne i regeringens sundhedsvæsen. I 1918 havde den amerikansk-jødiske organisation Hadassah oprettet et sundhedsvæsen i Palæstina, der ydede hospitalsophold og almindelig lægebehandling til både jøder og arabere, og i 1930 var Hadassahs budget større end det engelske.

Kupa Cholim, Hadassah og de sundhedstjenester, som organiseredes af de jødiske kommunalforvaltninger udvikledes parallelt i årene frem til statens oprettelse. De er ikke siden koordineret til et nationalt sundhedsvæsen, men virker stadig separat ti år efter Israels oprettelse. Tilsammen formåede de inden 1948 at skabe et samfund, der med sine 600.000 medlemmer kunne regnes blandt de sundeste i verden. Palæstinas jøder var af lav gennemsnitsalder, idet den engelske mandatregering ikke tillod hverken syge eller gamle at indvandre, med mindre de kunne bevise, at de var økonomisk uafhængige. Samtidig havde den zionistiske idé – i hvert fald indtil jødeforfølgelserne begyndte i Tyskland i 1933 – hovedsagelig tiltrukket unge mennesker. Middellevetiden var ca. 70 for kvinder og 67 for mænd, og dødeligheden blandt de laveste i verden, kun 6,4 pr. 1000 indbyggere.

Tabel VI.

Sundheds- og befolkningsstatistik fra udvalgte lande før perioden 1951–56.

Land	Fødsels-hyppighed pr. 1.000 indbyggere	Spædbørns-dødelighed pr. 1.000 levende fødsler	Dødelighed pr. 1.000 indbyggere	Netto befolknings-tilvækst	Middel levetid (mænd)[1]	Middel-levetid (kvinder)[2]	Antal indbyggere pr. læge	Antal hospitals-senge pr. 1.000 indbyggere
Argentina	24,6	65	8,7	15,9	56,9	61,4	1.300	6,4
Belgien	18,6	40,8	12,2	4,6	62,0	67,3	1.000	7,1
Ægypten	44,7	129	19,3	25,4	35,6	41,5	3.600	1,6
Frankrig	18,6	38,6	12,2	6,4	63,6	69,3	1.100	11,0
Indien	25,8	114,2	13,1	12,7	32,45	31,66	5.700	0,4
Israel (jøder)	26,7	32	6,3	20,4	67,5	70,5	435	6,4
Israel (minoriteter)	47,1	59	9,3	37,8	–	–		
Jordan	36,2	–	11,2	25,0	–	–	6.100	1,4
Libanon	25,2	–	5,4	19,8	–	–	1.300	6,5
Mexico	46,2	80,5	13,3	32,9	–	–	2.400	1,1
New Zealand	24,9	20,1	9,0	15,9	68,3	70,63	720	13,5
Persien	19,4	–	6,9	12,5	–	–	8.500	0,4
Sverige	14,3	17,4	9,4	5,4	69,04	71,5	1.400	14,3
USA	24,6	26,5	9,3	15,3	66,6[2]	72,6[2]	770	10,1
USSR	25,6	–	8,4	17,2	–	–	760	4,9

[1] Middellevetiden er kalkuleret på grundlag af materiale indsamlet i perioden 1947–56.
[2] Gælder udelukkende hvide.

Fra 1948 stillede masseimmigrationen de israelske sundhedsorganisationer overfor helt nye problemer. Der fandtes næsten ingen hospitalssenge for kronisk syge i de eksisterende institutioner, og kun 225 hospitalssenge for spædbørn og småbørn. De eksisterende ressourcer var tilstrækkelige til at dække den »gamle« befolknings behov, men i de første to år kom 50.000 gamle over 60 år til Israel, heraf mange kronisk syge. Af de næsten 400.000 immigranter var 20 % børn under 9 år, som i mange tilfælde også krævede hospitalsindlæggelse. Samtidig var det klart, at det frivillige Kupat Cholim system, der i 1947 dækkede 50 % af Palæstinas jødiske befolkning, d. v. s. alle medlemmer af de samvirkende fagforbund samt deres familier, ikke var tilstrækkeligt til løsning af immigranternes sundhedsproblemer. Den frivillige forsikring krævede et uddannelsesniveau og indtjeningsevne, som de fleste af immigranterne var foruden. Med statens oprettelse trådte to nye institutioner ind i billedet. Det israelske sundhedsministerium, der tog sig af immigrantforsorgen, medens Kupat Cholim og Hadassah fortsatte at betjene den »gamle« befolkning, men dog så hurtigt som muligt udvidede deres kapacitet for at lette sundhedsministeriet løsningen af opgaverne. Da Kupat Cholim tilhører en politisk institution, nemlig Histadruth, er der siden organiseret fire lignende, men langt mindre betydningsfulde frivillige sygekasser, knyttet henholdsvis til de religiøse partier, Heruth-partiet og det konservative almindelige zionistparti. Ca. 70 % af hele den israelske befolkning er i dag knyttet til Histadruths Kupat Cholim, og yderligere ca. 10 % er medlemmer af de små sygekasser, således at over 3/4 af befolkningen idag er frivilligt sygeforsikret.

Det er måske et af de mest imponerende resultater israelerne kan notere i løbet af det første tiår, at det lykkedes at løse næsten alle de problemer, masseimmigrationen skabte for sundhedsforsorgen og forhindre større katastrofer. Den eneste epidemi, som truede en overgang, var koppeepidemien i 1949/50, men den blev hurtigt slået ned. Immigranterne bragte nye sygdomme til landet, som man aldrig tidligere havde diagnosticeret i Israel, eller sygdomme som man forlængst havde udryddet.

Idag er sundhedstilstanden tilfredsstillende. Levestandarden er relativt høj, og ernæringsmæssigt befinder Israel sig blandt de såkaldte store levnedsmiddelforbrugere i verden. Kalorieforbruget pr. indbygger er ca. 3.000 pr. dag, ca. 10 % lavere end i Danmark, men det må her tages i betragtning, at det varme israelske klima stiller mindre krav til kalorieforbruget end det danske. Med hensyn til vitaminindhold i kosten samt protein- og mineralforbrug hører Israel til i mellemklassen, sammen med lande som Grækenland, Italien og Frankrig.

Der er en læge pr. 440 indbyggere, sammenlignet med 960 indbyggere i England og 1.200 i Frankrig, og tandlægerne har gennemsnitlig blot 1.300 patienter at behandle, medens der i England er 1 tandlæge pr.

4.000 indbyggere og i Frankrig 1 pr. 4.200. Dette forhold, som skyldes det store antal læger, der flygtede til Israel fra Europa især i 30-erne, vil imidlertid ændres i løbet af de næste 15 år, da 50 % af de for tiden praktiserende læger til den tid vil være pensioneret. Halvdelen af alle israelske læger er nemlig over 50 år, og 25 % er over 60 år. Der er 12.300 hospitalssenge idag sammenlignet med 4.626 ved statens oprettelse, d. v. s. at der er 3,1 hospitalsenge pr. 1.000 indbyggere sammenlignet med 5,1 pr. 1.000 i USA (1953) og 3,8 pr. 1.000 i Belgien (1953).

Den manglende koordinering af den israelske sundhedstjeneste fører selvfølgelig til overlapning visse steder og til »hvide områder«, hvor ingen organisationer er aktive andre steder. Man har foreslået at nationalisere Kupat Cholim, der jo i forvejen betjener majoriteten af befolkningen, men planen støder på modstand fra arbejderpartiernes side. En del af De samvirkendes styrke ligger netop i at de giver deres medlemmer adgang til at blive behandlet i de bedste sundhedsinstitutioner i landet. Mange arbejderpolitikere frygter, at hvis Kupat Cholim overgår til regeringen, vil Histadruth miste tiltrækningskraften for mange mennesker, der i og for sig ikke har nogen speciel interesse iøvrigt i at være organiserede.

Da der for øjeblikket ikke synes at være praktisk mulighed for at organisere et nationalt sundhedsvæsen omkring de eksisterende institutioner, undersøger man for tiden en form for funktionel arbejdsdeling, som den næstbedste løsning.

I løbet af få år har Israel lagt grundlaget til fremtidens velfærdsstat, og samfundet erkender sit ansvar for, at dets medlemmer har garanteret et anstændigt minimum i indtægt, sundhed, uddannelse, bolig etc. Begrebet velfærdsstat var uløseligt knyttet til selve tanken om en jødisk stat, og da Israel blev oprettet, stod det klart for næsten alle, at man fra første færd måtte fortsætte med at udvikle de frivillige velfærdsorganisationer, der var opstået indenfor rammerne af det jødiske samfund i Palæstina og supplere dem med statsligt initiativ og støtte. Endnu medens krigen rasede i 1949, nedsatte finansministeren i januar måned en komité, der skulle formulere et udkast til en Sociallovgivning. En velfærdsstat indebærer jo bl. a. en omfordeling af nationalindkomsten, og i højrepolitiske kredse rejste der sig kritik af, at arbejderregeringen forsøgte at omfordele en nationalindkomst, som Israels befolkning ikke tjente ved egen indsats, men som i hovedsagen var baseret på økonomisk hjælp fra udlandet. Regeringen gav imidlertid ikke efter i princippet, selvom man med tiden fik mere forståelse af, at de økonomiske realiteter ikke lod sig ignorere. Sociallovforslaget blev gennemarbejdet af forskellige komitéer og blev i sin endelige form forelagt parlamentet til første behandling i februar 1952, – den dag Ben Gurion gav meddelelse om regeringens nye drastiske anti-inflations program. Da loven blev endelig vedtaget i november 1953, var den mere i overensstem-

melse med Israels økonomiske muligheder, selvom den stadig kritiseredes for at være »over evne«. Helt at udsætte sociallovgivningen var utænkeligt, i de flestes øjne ville det være at forråde selve det ideologiske grundlag for den nye stats eksistens.

I 1932 organiserede Histadruth en arbejdsløshedsfond, en sygeforsikring, alderdomsforsikring etc. Det er karakteristisk for Histadruths økonomiske politik, at arbejdsløshedsfonden kun sjældent udbetalte direkte understøttelse, men i stedet anvendes som en lånefond, hvorfra Histadruth-virksomheder kan låne kapital til ny-investeringer, der kan skabe beskæftigelse. I overensstemmelse med denne politik blev lånefondens navn i 1952 ændret fra Arbejdsløshedsfonden til Beskæftigelsesfonden. Den samme indstilling til arbejdsløshedsunderstøttelse gør sig også gældende i regeringens beskæftigelsespolitik. Der findes ingen arbejdsloshedsunderstøttelse overhovedet i Israel, men regeringen er forpligtet til at beskæftige alle arbejdssøgende, som ikke finder arbejde gennem arbejdsanvisningskontorerne. Fremfor at uddele understøttelse investerer regeringen i offentlige arbejder, hvis økonomiske værdi ofte er tvivlsom, men hvis psykologiske betydning er stor.

Tabel VII.

Antal ubeskæftigede i forhold til arbejdsstyrken. 1954 og 1955.

År	Dagligt gennemsnit	% af arbejdsstyrken
1954.....	13.455	2,6
1955.....	10.738	1,5

Ovennævnte tal omfatter kun arbejdsløse, der er registreret af arbejdsanvisningskontorerne. Imidlertid er mange af de arbejdere, som ifølge statistiken skulle være beskæftigede, i virkeligheden kun delvis beskæftigede. Det er f. eks. tilfældet med mange nye immigranter i udviklingsområderne, som har ca. 100 arbejdsdage om året, og en indtægt på ca. 200 kr. pr. måned. Regeringen må konstant beskæftige 10.000 arbejdere pr. dag for at holde arbejdsløsheden nede.

BYGGERI – DE ØKONOMISKE OG SOCIALE PROBLEMER

Masseimmigrationen stillede regeringen overfor kravet om massebyggeri, men samtidig krævede økonomien produktive investeringer, der kunne skabe varig beskæftigelse for befolkningen og føre Israel ind på den vej, der leder til økonomisk uafhængighed. Valget var vanskeligt, bl. a. fordi produktive investeringer i en række tilfælde ikke har større øjeblikkelig virkning på beskæftigelsesniveauet, medens massebyggeriet skabte en voldsom, omend kortvarig, økonomisk aktivitet, der tjente til i første omgang

at løse problemet om immigranternes beskæftigelse. Samtidig kunne regeringen gennemføre planerne om at likvidere de midlertidige immigrantboliger. 37 % af de samlede investeringer fra 1949 til 1955, der ialt androg ca. 8 milliarder kr., gik til byggeri. Ialt er der i det første tiår blevet bygget 253.000 lejligheder, heraf har private bygherrer bygget de 50.000, resten fordeles på de forskellige offentlige boligselskaber og regeringen.

M. h. t. boligforhold kendetegnes Israel af træk, som er almindelige for underudviklede lande i Asien og Afrika. Der er imidlertid den afgørende forskel, at det israelske boligmarked er præget af en dynamisk aktivitet, således at man i løbet af ca. 15 år mener at nærme sig en tilfredsstillende løsning på problemet.

I Europa karakteriseres en lejlighed som overbefolket, hvis den bebos af mere end 1,5 person pr. værelse. Selvom man i Israel må tage de gunstige klimatiske forhold og befolkningens levevaner i betragtning, er forholdene langtfra tilfredsstillende. I 1955 havde man 2,3 personer pr. værelse, medens israelske boliger i gennemsnit var på 1,7 værelser.

Tabel VIII.

Antal værelser pr. lejlighed og boligtætheden i forsk. europæiske lande og Israel.

	År	Antal værelser pr. lejlighed	Antal personer pr. værelse
Belgien	1953	3,9	0,7
England	1953	4,6	0,8
Frankrig	1954	3,6	1,0
Grækenland	1953	2,1	2,3
Italien	1954	3,2	1,3
Israel	1955	1,7	2,3

Disse tal fortæller naturligvis ikke hele sandheden om boligforholdene i Israel sammenlignet med lande i Europa, idet boligstandarden d. v. s. boligernes alder og tekniske udstyr også må tages i betragtning. Det anslås f. eks., at 4 millioner boliger i Frankrig og 2,5 millioner i England er over 100 år gamle, og at f. eks. 6 % af alle engelske lejligheder ikke er udstyret med rindende vand. De israelske lejligheder er teknisk set veludstyrede, idet alle har elektricitet og rindende vand. Men medens lejlighederne for flertallets vedkommende er mindre end ti år gamle, er de ofte bygget i hastværk, af ufaglært arbejdskraft og med dårlige materialer, således at man må regne med en relativt lav levetid for disse boliger.

De første års byggeri var ikke blot dårligt i teknisk henseende og ser allerede idag ud som slumkvarterer, men det var tillige forkert planlagt. Først i de sidste par år har arkitekter og sociologer haft tid og tilstrækkelig erfaring til at beskæftige sig med de sociologiske problemer, som knytter sig til bygning af boliger for en så sammensat befolkning som den israelske,

der repræsenterer et udvalg af alverdens boligvaner, fra de tripolitanske hulejøder, der levede under jorden, indtil de kom til Israel, over de kurdiske bjergjøder og de marokkanske ghettojøder til de vest- og østeuropæiske immigranter. Ikke alene var immigranternes boligvaner meget forskellige, men de skulle tillige bosættes i egne af landet med vidt forskelligt klima, som stiller varierende krav til boligernes konstruktion. Fremfor at tage individuelle hensyn byggede man i begyndelsen standardboliger over hele landet. Boligerne bestod som regel af to værelser, køkken, entré samt toilet og brusebad. De orientalske immigranter var imidlertid ofte vant til at koge i det fri og var ikke indstillet på at ændre levevaner, fordi arkitekterne ikke vidste bedre. De fortsatte med at koge i det fri og brugte køkkenet til hønsestald eller pulterkammer. Værelseinddelingen var også i strid med orientalsk leveform, der er baseret på et meget intenst familieliv. En familie ville ikke leve adskilt i to værelser, men ønskede ét stort rum.

En afgørende ændring indtraf i 1952, da regeringen indførte sin Nye Økonomiske Politik. Israels Pund blev devalueret, regeringen indførte bedre kontrolmetoder, og kreditstramningen førte til en nedskæring af det inflationært betonede private byggeri, således at faglært arbejdskraft blev disponibel for offentligt byggeri. I samme periode begyndte den vesttyske forbundsrepublik at svare erstatningsbetalinger til Israel i form af bl. a. byggematerialer, hvilket yderligere tvang priserne ned.

Alle Arbejdsministeriets huse bliver udlejet til immigranter, og lejen varierer dels med boligens størrelse dels med dens geografiske beliggenhed. Jo længere immigranterne flytter sydpå, desto billigere bliver huslejen. Lejlighederne koster gennemgående fra 50–60 kr. pr. måned, og huslejen stiger en smule, for hvert år immigranten har opholdt sig i landet og derfor må antages at være blevet bedre situeret. Det er imidlertid meningen, at lejlighederne med tiden skal overtages af lejerne.

GRUNDPROBLEMERNE I ISRAELS ØKONOMI

Israel konfronteredes efter 1948 med nye og overvældende økonomiske problemer, og allerede fra fødslen var staten arveligt belastet med en »idealistisk« indstilling til de økonomiske problemer. På baggrund af erfaringerne fra den før-statslige periode er denne indstilling forståelig, men den voldte især i de første år mange vanskeligheder og resulterede i dyre fejltagelser.

Den »idealistiske« indstilling stammende fra zionistbevægelsens og pionerernes bestræbelser på at genopbygge et jødisk samfund i Palæstina uden hensyn til omkostninger eller menneskelig indsats. De zionistiske ledere nægtede simpelthen at indse det berettigede i at anlægge en traditionel økonomisk vurdering af det zionistiske koloniseringsarbejde. Hvis genopbygningen

af en jødisk stat skulle kalkuleres som et almindeligt forretningsprojekt, kunne man lige så godt lade opgaven ligge. Hvem turde kræve rentabilitetsberegninger af folk, som var gået i gang med at skabe historie? Resultatet var, at penge mistede næsten enhver betydning som værdimåler. Investeringsbeslutninger blev taget ud fra nationale og strategiske hensyn, og først siden kom turen til de økonomiske kalkulationer. Desuden havde man ingen at stå til regnskab overfor. De zionistiske fonds indsamlede penge blandt hundredetusinder af jøder verden over, som betragtede det som en hellig pligt at støtte de relativt få, som var rejst til Palæstina. Det lå således i selve det zionistiske eksperiments natur, at økonomiske overvejelser blev af sekundær betydning. Der var noget odiøst ved profitmotivet, som skulle være fremmed for den nye jødiske menneskетype, der skulle udvikles i Palæstina.

Dette var den økonomiske tradition, som Israel fik i dåbsgave. Før 1948 havde Palæstinas jødiske ledere haft én ting for øje, at opbygge og styrke det jødiske samfund; resten skulle den engelske mandatregering – i hvert fald teoretisk – tage sig af. Efter 1948 skulle de samme ledere til at løse problemer af en helt ny karakter vedrørende f. eks. handels- og betalingsbalance, budgettering af det offentliges indtægter og udgifter, kredit- og rentepolitik og industriel planlægning. Med deres traditionelle »idealistiske« indstilling til økonomi var Israels ledere selvfølgelig dårligt rustede til at tage kampen op, men det må indrømmes, at de fleste af dem er gået over tærskelen til Israels næste tiår bedre rustede end i 1948. Et utal af politiske, militære og sociale faktorer hindrer dem imidlertid fortsat i at drage de naturlige konsekvenser af deres erfaringer. Israels første præsident, professor Chaim Weizmans berømte udtalelser, at »den der ikke tror på mirakler i Israel, er ikke realist«, gælder ikke længere på det økonomiske område. Mirakkeløkonomiens tid er forbi. Det sidste mirakkel af format skete i september 1952, da Israel underskrev den skadeserstatningsoverenskomst, hvorefter Vesttyskland skal betale 822 mill. dollars i løbet af 12–14 år. En mere økonomisk betonet indstilling er ved at trænge igennem; men så længe Israel er i krig med araberne, og så længe regeringen er indstillet på at indfri sine forpligtelser til at holde døren åben for immigration, vil vitale problemer i den israelske hverdag ikke kunne løses efter økonomiske synspunkter.

Den israelske økonomi er fortsat en krigsøkonomi. Den nuværende tilstand mellem krig og fred i forholdet til de arabiske naboer bygger på en meget følsom militær balance, og israelerne er overbevist om, at i det øjeblik araberne føler sig militært overlegne, vil de gøre alvor af deres trusler om at tilintetgøre Israel. Der er udenlandske iagttagere, som finder israelernes frygt overdreven, men uanset hvem der har ret, er det klart, at israelerne ikke kan tillade sig at løbe nogen kalkuleret risiko med landets eksi-

stens som indsats. Efter den czekisk-ægyptiske våbenaftale i 1956 er den israelske forsvarsbyrde atter stigende. I det første ti-år har forsvarsudgifterne beløbet sig til 700 mill. dollars, men denne oplysning giver kun en del af billedet. Krigsøkonomien øver f. eks. indflydelse på industri- og landbrugsplanlægningen, idet man investerer kapital, ikke hvor det er mest rentabelt, men hvor strategiske hensyn gør det påkrævet. Talrige nye landsbyer er siden 1948 lagt i egne, som man under fredelige forhold ville have ladet ligge ubeboede. Man kunne f. eks. have absorberet langt flere mennesker på kystsletten, men i stedet tvinges man til at sprede befolkningen og bygge byer og landsbyer langs grænserne og sydpå i Negev-ørkenen. For at opbygge et landbrug i disse egne må man anlægge overrislingssystemer, og for at skabe beskæftigelse i de nye byer må man anlægge fabrikker fjernt fra jernbaner, havne, lagre etc. Vandet der pumpes sydpå passerer pumpestationer, der henter deres strøm fra det centrale højspændingsnet, men alligevel har hver pumpestation sit eget kraftværk sprængt dybt ned i jorden eller i bjergene. Disse kraftværker er næsten aldrig i brug, men er nødvendige for det tilfælde, at araberne skulle bombardere de centrale kraftværker og forsøge at afskære Sydisraels vandforsyning. Af strategiske grunde har man endv. indtil for ganske nylig bygget husmandssteder og kooperative landsbyer i Israel for de nye immigranter, selvom det længe har været klart, at markedet er mættet med grøntsager, fjerkræ, æg og andre af de produkter, der danner grundlaget for mange af de nye immigranters landbrug. I stedet mangler samfundet industriafgrøder som f. eks. sukkerroer, bomuld, jordnødder osv., som bedst dyrkes under stordrift af landarbejdere. Landarbejdere er imidlertid hele verden over mobile, og af forsvarshensyn har man ønsket en landbefolkning, der er rodfæstet og er parat til at kæmpe til det sidste fremfor at lade sig evakuere i tilfælde af et arabisk angreb. Disse og mange andre økonomisk set irrationelle beslutninger har deres pris, som israelerne vil komme til at betale, længe efter at krigstilstanden mellem Israel og de arabiske lande er ophørt. Det må også nævnes, at de arabiske landes økonomiske blokade koster Israel ca. 40 mill. $ årligt.

Lignende forhold gør sig gældende for immigrationspolitikkens vedkommende. Økonomien må tilpasses immigrationen, ikke omvendt. Den israelske regering føler det som en historisk pligt at holde døren åben for immigranter, og mange israelere føler, at gennem denne indsats virkeliggøres profeternes forjættelser. På denne baggrund er det vanskeligt at anvende så prosaiske begreber som absorberingskapacitet og valutaunderskud. Forsvar og immigration er i høj grad bestemmende for den økonomiske situation og hæmmer udviklingen henimod stabilitet og økonomisk uafhængighed.

FAGBEVÆGELSEN OG DEN OFFENTLIGE SEKTORS INDFLYDELSE PÅ DEN ØKONOMISKE UDVIKLING

Det var den socialistiske zionismes ideal at bygge et samfund uden klasser baseret på social tryghed og aflønning efter behov. De socialistiske partier og fagbevægelsen Histadruth havde allerede før 1948 formuleret disse idealer til praktisk politik, og da den nye stats ledere i hovedsagen kom fra de organisationer, der bekendte sig til den socialistiske zionismes ide, var det naturligt, at de fra første færd forsøgte at forme den nye stat i overensstemmelse med socialistiske velfærdsprincipper og bibelens lære om social retfærdighed. Israels befolkning kunne selvfølgelig ikke financiere velfærdsstatens udgifter. Men takket være den store kapitalimport som har fundet sted i de første ti år, og som i vidt omfang har bestået af gaver, har det været muligt at fremme opbygningen af den sociale forsorg og den gratis undervisning, gennemføre et stort boligbyggeri og tillade et stigende forbrug, uden at det er gået alvorligt ud over investeringen i kapitalgoder til produktionen.

Velfærdsholdningen passede glimrende til pionersamfundet før 1948, men har skabt psykologiske problemer i masseimmigrationens Israel. Nogle tog selvfølgelig ikke skade af den; hos dem førte denne holdning til en stærkt udviklet ansvarsfølelse overfor samfundet, offervilje, høj arbejdsmoral med deraf følgende høj produktivitet etc. Men mange andre kom til at betragte det offentliges velfærdsholdning over for individet som en ret uden tilsvarende forpligtelser med deraf følgende slendrian, ulyst til at arbejde etc. Flertallet af immigranterne fra tiden efter 1948 svarede ikke til den socialistiske zionismes idealbillede, og især fagbevægelsen er kommet ud i en tragisk ideologisk konflikt efterhånden som det viser sig, at den enten må omformulere sine idealer i overensstemmelse med de nuværende realiteter, eller i ideologisk henseende komme fuldstændig ud af trit med størsteparten af sine medlemmer. Udviklingen har endv. medført, at fagbevægelse og regering ofte er uenige – ikke om de endelige mål, men om midlerne.

For fagbevægelsens vedkommende gav lighedsidealet sig først og fremmest udtryk i Histadruths lønpolitik. Denne politik var baseret på en grundløn, der kun varierede lidt efter den ansattes stilling i virksomheden. Hertil kom betaling for anciennitet, familietillæg, overarbejdspenge samt et dyrtidstillæg beregnet efter grundlønnen. Faktorer som ansvar og uddannelse vejede således næsten ikke til, og i princippet anerkender Histadruth endnu ikke berettigelsen af at en professor får højere løn end en arbejdsmand. Under den fortsatte inflation har dyrtidsreguleringen yderligere udvisket de i forvejen beskedne lønforskelle. Bitterheden især blandt akademikerne voksede efterhånden, som deres levefod faldt i forhold til såvel faglærte som ufaglærte arbejderes: I 1954 nedsatte regeringen en lønkommission, der

skulle fremlægge forslag til ny aflønning af akademikere og højere embedsmænd, og kort efter valgene i 1955 forelagde kommissionen sin rapport, hvori man anbefalede regeringen en ny lønskala for akademikere og højere embedsmænd bygget over forholdet 3,5:1 mellem nettolønningerne for højeste og laveste grad, i stedet for som hidtil 2:1. I april 1955 godkendte regeringen i princippet kommissionens anbefaling, skønt man for det første vidste, at fagbevægelsen ville sætte sig imod den nye lønskala, fordi den favoriserede akademikerne på arbejdernes bekostning, og for det andet ikke anede, hvorledes man skulle finansiere lønstigningerne. Histadruth reagerede som ventet kraftigt mod regeringens beslutning og truede med at kræve almindelige lønforhøjelser for alle arbejdere. Stillet overfor denne trusel, på et tidspunkt hvor landets økonomi var uhyre anspændt og sårbar på grund af den intensiverede oprustning, man havde sat igang efter den czekiskægyptiske våbenaftale, gik regeringen fra sit løfte til akademikerne. I februar 1956, medens der hvilede almindelig krigsfrygt over landet, strejkede akademikerne med lægerne i spidsen, fulgt af universitetslærerne, ingeniørerne og mange andre akademiske grupper. Da regeringen til sidst bøjede sig for akademikerne, betød det tillige et alvorligt ideologisk nederlag for fagbevægelsen.

Histadruths lønpolitik førte ligeledes til uenighed med regeringen. Histadruth havde gennem årtier været en slags »stat på vej«. Der fandtes ingen konflikt mellem fagbevægelsens mål og den toneangivende socialistiske zionistbevægelse i Palæstina. Histadruth opfyldte mange af de forpligtelser, som den engelske mandat-regering lod ligge, skolevæsen, sundhedsforsorg, udvikling af jødisk industri og landbrug, forsvar, transport osv.; en strejke mod Histadruths vilje var utænkelig før 1948. Da regeringen i princippet anerkendte berettigelsen af lønforskelle mellem akademikere og arbejdere, så Histadruth sig nødsaget til at forsvare arbejdernes rettigheder. Der herskede voksende utilfredshed med fagbevægelsens passive holdning overfor akademikernes forsøg på at få en større del i nationalindkomsten, og især de to socialistiske partier, der står til venstre for Mapai, som nærmest svarer til Socialdemokratiet i Danmark og Labour i England, forsøgte at slå mønt af situationen. Histadruth måtte derfor i 1956 kræve almindelig lønforhøjelse for alle arbejdere, skønt det var klart, at en almindelig lønforhøjelse bl. a. ville betyde, at endnu en del af nationalindkomsten blev dirigeret fra investering til konsum og landet gjort endnu mere afhængigt af økonomisk hjælp fra udlandet. Følgerne viste sig hurtigt. I begyndelsen af 1957 begyndte en ny prisstigning, samtidig med at eksporten faldt. Histadruth havde som fagbevægelse følt sig tvunget til at forsøge at begrænse løndifferentieringen mellem akademikere og arbejdere for at opretholde et ligelønsprincip, som man alligevel på et eller andet

tidspunkt må frafalde, og havde påtvunget regeringen en almindelig lønstigning, som var skadelig for landets økonomi, fordi den ikke var baseret på en tilsvarende stigning i produktiviteten. Mapai, der kontrollerer både Histadruth og regeringen er fanget i en konfliktsituation. Som socialistisk parti er det forpligtet af sin fortid til at bestræbe sig for at skabe et klasseløst samfund, og først og fremmest søge at forhindre, at arbejderne splittes i økonomiske grupper. Som regeringsparti, må det stræbe efter at realisere mål, som set fra et nationalt synspunkt er ønskelige, nemlig højere produktivitet, uddannelse af specialister som kun kan forventes at investere i videre uddannelse, hvis de senere kan nyde frugten af investeringen i form af højere lønninger etc. etc.

Idealet om social lighed viser sig ikke modstandsdygtigt i det israelske samfund, hvor social status ikke længere bestemmes af ens andel i den nationale genrejsning, men snarere af ens forbrugsevne. Den socialistiske zionismes andet hovedprincip, social tryghed, står derimod stadig urokket, skønt Histadruth også her er konfronteret med et dobbelt loyalitetsproblem, nemlig ansvaret for arbejderens sikkerhed og for nationens vel. Det er således overordentlig svært at afskedige fast ansatte arbejdere i Israel, idet en person, som har arbejdet i et år på samme arbejdsplads, er sikret mod tilfældig opsigelse. Arbejdsgiveren kan kun skride til opsigelse efter forudgående forhandling med den lokale arbejderkomité, der repræsenterer Histadruth. Når der endelig kan opnås enighed om afskedigelser, sker disse ikke i overensstemmelse med arbejdsgiverens ønske og de enkelte arbejderes kvalifikationer, men efter anciennitet – den der kommer sidst ind skal først ud. Dette kan medføre, at en arbejdsgiver bliver tvunget til at beholde en ineffektiv arbejder for at kunne holde på den sidst tilkomne arbejder, der er meget mere produktiv.

Samtidig med at fagbevægelsen går uhyre vidt for at sikre arbejdere mod opsigelser, er den med fuld overbevisning gået ind for at øge produktiviteten i Israel, og Histadruth er sammen med arbejdsgiverforeningen og Arbejdsministeriet engageret i et storstilet forsøg på at forbedre udnyttelsen af arbejdskraft og maskiner, reducere ulykker på arbejdspladsen, forbedre kvalitetskontrol og indføre nye produktionsmetoder gennem en undervisningsvirksomhed, som omfatter alle, der er engageret i produktion fra direktører til lagerforvaltere og arbejdere. I løbet af de sidste ti år er produktiviteten i Israel steget ca. 4 % om året, men det må tages i betragtning at særlige forhold har spillet ind. Dels var begyndelsesniveauet i 1948 meget lavt, således at man ved anvendelse af meget elementære former for produktivitetsforbedring kunne frembringe forbløffende resultater, og dels er den israelske økonomi i de sidste ti år blevet fuldstændig moderniseret med nye maskiner. Til trods for at den israelske arbejder ofte har de mest mo-

derne produktionsmidler til sin disposition, er hans produktivitet imidlertid stadig lav, i gennemsnit ca. halvdelen af den vesteuropæiske arbejders, og det står klart for både arbejdere og arbejdsgivere, at her ligger det næste tiårs store problem.

I mange tilfælde har det imidlertid vist sig, at fagbevægelsen ikke har været beredt til at tage skridtet fuldt ud i bestræbelserne for at øge produktiviteten og har nægtet at acceptere produktivitetsafskedigelser. Mange arbejdsgivere betragter derfor spørgsmålet om højere produktivitet som uløst, indtil Histadruth beslutter at acceptere afskedigelse af overflødig arbejdskraft. Ben Gurion har i denne forbindelse udtalt, at »en arbejder skal kun beskæftiges, hvor hans arbejde er påkrævet og effektivt. En arbejder viser sin mangel på respekt for arbejdet og for sig selv, hvis han modtager løn for arbejde, som er upåkrævet eller ineffektivt. Når overflødige arbejdere bliver afskediget, er det statens opgave at overføre dem til andre arbejdspladser«. I en ekspanderende økonomi som den israelske, mener Histadruth imidlertid, at det ikke er påkrævet at afskedige arbejdere for at gøre virksomhederne konkurrencedygtige. Såvel det hjemlige marked som eksportmarkedet er i stadig udvikling, og selvom det efter en rationalisering af en virksomhed viser sig, at der er overflødig arbejdskraft, vil denne hurtigt kunne opsuges i *samme* virksomhed på produktive arbejdssteder, efterhånden, som øget afsætning medfører større produktion.

Israel er trods det første tiårs imponerende resultater stadig kun på begyndelsesstadiet af udviklingen henimod økonomisk uafhængighed. Henved 70 % af befolkningens levnedsmiddelbehov dækkes nu af landbrugsproduktionen, som fortsat er i stærk udvikling, og som nu bidrager med 40 % af den totale eksport. Oprindeligt var det planlagt, at man i 1960 skulle være fuldstændig selvforsynende samt at importen af foderstoffer, maskiner og brændstof til landbruget skulle kunne dækkes af indtægterne ved landbrugseksporten. Omkring 1951 havde man imidlertid alt land under plov, som kunne dyrkes uden overrisling, og yderligere udvikling afhang af overrislingsplanernes gennemførelse. De politiske problemer i forbindelse med overrisling af Negev-ørkenen er imidlertid stadig uløste, idet det bl. a. endnu ikke er lykkedes FN at overtale Syrien til at lade Israel gå igang med at gennemføre planerne om transport af en del af Jordan-flodens vand ned til ørkenen. Israel behøver formelt ikke at vente på en sådan tilladelse, da hele Jordan-floden flyder gennem israelsk territorium. Men hidtil har Israel afholdt sig fra at gå igang med projektet efter henstilling fra FN for ikke yderligere at komplicere situationen i Mellemøsten. Dette vil formodentlig medføre, at i stedet for at være selvforsynende i 1960, vil Israel stadig have et underskud på ca. 40 mill. dollars på landbrugs-balancen.

De begrænsede muligheder for udvikling af det israelske landbrug kræ-

ver, at man i det næste tiår koncentrerer sig om udvikling af industrien. »Enten bliver Israel et industriland«, siger en af USAs fremtrædende økonomer, Oscar Gass, der i nogle år har virket som rådgiver for Israels regering, »eller også vil landet for tid og evighed være afhængigt af udenlandsk filantropi«. Myndighederne er ikke uenige i denne bedømmelse, og industriinvesteringerne, som i det første tiår har udgjort ca. 20 % af bruttoinvesteringen, vil blive yderligere fremskyndet i den nærmeste fremtid. Da Israel kun frembyder begrænsede muligheder for profitsøgende privatkapital, er landet næsten udelukkende afhængigt af offentlige investeringer og offentligt initiativ. Denne situation har eksisteret i mange år, og har medført, at Israels økonomi er domineret af en mangfoldighed af kooperative selskaber og virksomheder, der er tilsluttet Histadruth. Sammen med Histadruths egne industrivirksomheder udgør de arbejderbevægelsens økonomiske sektor, som beskæftiger ca. 1/4 af alle arbejdere i landet og i 1956 indtjente ca. 1/3 af nationalindkomsten. Hertil kommer de regeringsejede virksomheder, der for størstedelens vedkommende ligger i Negev-ørkenen, Jewish Agency's virksomheder og institutioner samt talrige andre offentligt ejede selskaber. Det israelske landbrug er, bortset fra citrusproduktionen, næsten fuldstændigt organiseret i Histadruth, som tillige kontrollerer 40 % af byggeriet, hele bustransporten og en stor del af lastbiltransporten. Tallene henviser til antallet af arbejdere beskæftiget i de forskellige erhverv.

Histadruth blev grundlagt i 1921, og dets formål var dengang ikke at organisere arbejdere, idet der på dette tidspunkt fandtes meget få jødiske arbejdere i Palæstina. Hovedopgaven var at uddanne de jødiske immigranter, der som regel i den første pionerperiode kom fra mellemklassefamilier, til arbejdere. Organisationens anden opgave var at skabe beskæftigelse for disse nye arbejdere. Histadruths dobbeltfunktion som fagbevægelse og industriherre er derfor historisk begrundet. Før 1933 var kun meget få villige til at etablere private virksomheder. Hovedparten af de midler, som kom til landet, var indsamlet offentligt af de zionistiske organisationer i udlandet. Samtidig herskede der en udpræget uvilje mod det private initiativ, som mentes blot at ville forstyrre opbygningen af et socialistisk samfund. Den engelske mandatregering var på sin side ikke interesseret i at opbygge nogen industri. Palæstina passede ind i det engelske kolonimønster, som man havde skabt i Afrika og Asien, og selvom man ikke hæmmede lokalt initiativ, gjorde man hvad der var muligt for at lette salget af engelske industriprodukter. Mandatregeringen godkendte således ingen beskyttelsestold og forhindrede ikke dumping af engelske varer. Industrien byggede før 1933 hovedsagelig på offentlige eller kooperative investeringer.

Da Hitlers jødeforfølgelser begyndte at drive central-europæiske jøder på flugt, kom en del til Israel. De udgjorde en ny og ukendt immigranttype

i det palæstinensisk-jødiske samfund. Mange var af mellemklasse, og en del bragte kapital med sig både i rede penge og i form af maskiner; andre havde teknisk og administrativ erfaring, som landet var fattigt på. De nye immigranter nærede ingen forestillinger om, at der var noget uetisk og unationalt forbundet med at være besiddende og arbejde for profit. Fra 1933 lagdes således grunden såvel til en økonomisk mellemklasse som til nye politiske og sociale grupperinger. Der oprettedes nye partier med liberalistiske programmer, økonomiske institutioner som banker, investeringsselskaber, markedsorganisationer etc., der havde til formål at støtte mellemklassen, og som idag eksisterer i konkurrence med Histadruths økonomiske sektor. Ved omtale af den israelske mellemklasse må der skelnes mellem en økonomisk mellemklasse og en politisk mellemklasse. En stor del af arbejderbevægelsens mænd har idag opnået en levestandard, der i mangt og meget ligner mellemklassens, men de fastholder stadig deres tilhørsforhold til arbejderbevægelsen.

Mellem den offentlige og kooperative sektor på den ene side og den private på den anden er rollerne nu nogenlunde fordelt således, at den første koncentrerer sig om udviklingsindustrier, kapitalgodeproduktion og råstofudvinding, en stor del af den lokale vare- og passagertransport, inden- og udenlandske flyveforbindelser samt udvikling af handelsflåden, medens den private sektor hovedsagelig omfatter produktion af forbrugsgoder. Den offentlige og kooperative sektor investerer som oftest i industrier, hvor økonomiske kriterier ikke er afgørende, og som set fra et korttids synspunkt må drives med underskud. Da Israel i det første tiår har haft en socialistisk regering, som især i de første år meget beslutsomt forsøgte at realisere tanken om en socialistisk økonomi, kunne det selvfølgelig ikke undgås, at der opstod en konfliktsituation mellem regeringen og især de amerikanske jødiske organisationer, der indsamler størstedelen af de penge, Israel hvert år modtager fra udlandet, og som repræsenterer ikke-socialistiske givere. Man har i de senere år gjort sig store anstrengelser for at forklare jødiske industrifolk i udlandet, at Israels regering ikke omgås med planer om at nationalisere den private sektor, men tværtimod er interesseret i en økonomisk sameksistens. Man er endog gået så vidt for at illustrere sine gode hensigter, at finansministeriet har tilbudt at sælge et af de få regeringsforetagender, der giver overskud til en gruppe amerikanske industrifolk. Regeringens investeringer er pionerforetagender; i det øjeblik de begynder at forrente sig, er regeringen parat til at sælge virksomhederne til private og reinvestere kapitalen i nye udviklingsprojekter. En lignende politik gør sig iøvrigt gældende i Histadruth. Lederne af Histadruths industrivirksomheder har i de sidste år vist tendenser til at betragte konsolideringen af et økonomisk industriimperium som et mål i sig selv, men en voldsom idédebat førte til, at 7 af Histadruths ledende industrifolk forlod fagbevæ-

gelsens økonomiske sektor, som nu er blevet reorganiseret og decentraliseret for at forhindre nye forsøg på at drive en økonomisk politik, der ikke er i overensstemmelse med fagbevægelsens.

UDVIKLINGEN I LANDBRUG OG INDUSTRI I DET FØRSTE TIÅR

Den arbejdsdygtige del af befolkningen er mindre end i noget vesteuropæisk land. Kvindernes deltagelse i erhvervslivet er mindre udbredt end i Vesteuropa, og færre personer mellem 14 og 19 år og over 55 år er arbejdsvillige. En af årsagerne hertil er, at kun 28 % af de 800.000 immigranter, der kom til landet mellem 1950 og 1956, havde haft erhvervsmæssig beskæftigelse i deres oprindelseslande. Af disse 28 % havde ca. halvdelen været håndværkere eller handelsmænd. Majoriteten af disse 800.000 immigranter kom fra orientalske lande og havde ingen industriel baggrund; kvinderne havde kun været beskæftiget i hjemmene, og mændene havde været tilfredse med at tjene til dagen og vejen. Produktivisering af disse orientalske immigranter kræver derfor ikke blot omskoling, men forudsætter tillige en mentalitetsændring, som tager lang tid, og som i regelen kun til dels finder sted hos forældregenerationen, men absolut kan spores blandt de unge. Resultaterne af orientalske jøders tilpasning til arbejdet i moderne fabrikker viser, at de i alle henseender kan konkurrere med deres ikke-orientalske kolleger i arbejdsydelse. Det gælder imidlertid i højere grad for dem end for ikke-orientalerne, at de er afhængige af omhyggelig instruktion og mere detailleret oplæring og derfor stiller større krav til formændenes kvalifikationer.

Israel har ikke kunnet klage over svigtende tilførsel af kapital. Fra maj 1948 til marts 1957 har nettokapitalimporten andraget ca. 2.500 mill. dollars.

Der findes ingen betydelige naturlige kraftkilder i landet, men der er projekteret et stort vandkraftværk ved Genesareth-søen, der skulle udnytte

Tabel IX

Dyrket areal i 1000 Dunam (1 D=0,25 ha) 1948/49 til 1957/58.

År	I alt opdyrket	Heraf overrislet
1948/49	1.650	300
1949/50	2.480	375
1950/51	3.350	470
1951/52	3.475	540
1952/53	3.550	650
1953/54	3.560	760
1954/55	3.600	890
1955/56	3.700	980
1956/57	3.825	1.100
1957/58	3.840	1.225

Jordan-flodens fald til 665 fod under havets overflade. Planen er imidlertid stødt på politisk modstand fra arabisk side. Israel har derfor været henvist til at importere hele sit brændselsforbrug, idet produktionen fra et mindre oljefelt i Nord-Negev kun dækker ca. 5 % af det årlige forbrug.

Det eneste mineral som udnyttedes i 1948, var potaske fra Det døde Hav. Siden har man bl. a. fundet forekomster af fosfater, kobber, mangan, keramisk ler, jern og kaolin, som nu bliver udnyttet og i flere tilfælde har gjort landet uafhængigt af import fra udlandet og, bl. a. for fosfaternes vedkommende, har åbnet mulighed for eksport. Såvel beskæftigelsesmæssigt som økonomisk har disse mineralforekomster dog endnu kun ringe betydning.

478 nye landsbyer blev grundlagt i det første tiår, medens der i hele perioden fra 1878, da den første jødiske landsby blev grundlagt i Palæstina, og frem til 1948 blev oprettet 251 landsbyer. Det opdyrkede areal er blevet forøget med 130 %, og det overrislede område fra 300.000 dunam i 1948 til 1.200.000 dunam i 1957. (1 dunam 0,25 ha). Den samlede landbrugsproduktion er tredoblet. I 1951 herskede underforsyning med levnedsmidler, og en overgang truedes især immigrantbefolkningen af underernæring. Læggekartofler, der blev importeret fra Danmark, måtte f. eks. i stedet dirigeres til forbrugsmarkedet, og ved flere lejligheder kom skibe med amerikanske overskudsprodukter i havn lige tidsnok til at redde levnedsmiddelmarkedet fra at bryde sammen. I dag er Israel selvforsynende med grøntsager, kartofler, frugt, æg og fjerkræ og mælk, ligesom man selv

Tabel X.

Landbrugsproduktionen (udvalgte produkter) 1948/49 og 1956/57.

	1948/49	1956/57
Byg og havre	20.900 tons	75.000 tons
Hvede	21.200 –	83.000 –
Grønsager og kartofler	106.000 –	335.000 –
Grønfoder og ensilage	373.000 –	1.103.000 –
Hø	40.600 –	122.000 –
Jordnødder	300 –	16.200 –
Oljefrø	1.650 –	13.200 –
Tobak	600 –	1.725 –
Vindruer	17.800 –	43.000 –
Bananer	3.500 –	20.500 –
Anden frugt (bortset fra Citrus)	7.200 –	25.800 –
Citrus frugter	272.000 –	438.600 –
Oliven	10.700 –	9.000 –
Æg	242.500.000	630.000.000
Mælk	85.950.000 liter	224.500.000 liter
Fisk	3.500 tons	11.400 tons
Bomuld	0 –	4.200 –
Sukkerroer	0 –	8.500 –

dækker halvdelen af fiskeforbruget. Efter at være nået så vidt koncentrerer man sig nu om at dyrke industriafgrøder, og efter fire års forløb producerer man nu halvdelen af forbruget af råbomuld og har overskud af jordnødder til export.

Medens der i perioden 1950–56 blev investeret 810 mill. Israelpund i udvikling af landbruget, blev der i samme periode investeret 870 mill. Israelpund i industrisektoren. Man har her optaget produktionen af en lang række nye varer. Ekspansionen har især fundet sted i tekstilindustrien, sko- og beklædningsindustrien, den kemiske industri, metalfabrikationen og den elektrotekniske industri. Industriproduktionen er godt og vel tredoblet, medens industrieksporten er femdoblet. Medens Israels industri i 1948 hovedsagelig producerede konsumgoder, eksporterer man nu industridiamanter, der slibes i 140 virksomheder, bildæk og biler, en række kemiske produkter, gødningsstoffer, køleskabe og våben. Elektricitets-

Tabel XI.

Industriproduktionen i 1956 fordelt på brancher samt industrieksportens andel af produktionen.

Industrigren	% af samlet produktionsværdi	Eksport i % af produktionen
Levnedsmidler	28	3
Metaller	19	4
Tekstiler	12	4
Beklædning og skotøj	10	4
Cement og sten	6	4
Træ	6	9
Diamanter	4	100
Bildæk og -ringe	2	32
Diverse	14	8
I alt	100	

forbruget i industrien er mere end femdoblet, og af nationalindkomsten på 2.510 mill. Israelpund i 1957 kom 480 millioner fra industri og minedrift. Regeringen har udarbejdet en fem-års plan for industriel udvikling, hvorefter der skal investeres ca. 540 mill. Israelpund og skabes beskæftigelse for yderligere 45.000 arbejdere. Spørgsmålet er imidlertid, hvor stor del af den industrielle ekspansion, der er konjunkturbestemt, og som vil bryde sammen, når forholdene normaliseres. Det inflationære pres skaber stor afsætning på hjemmemarkedet, medens selvforsyningspolitiken bevirker, at mange fabrikker holdes igang, skønt de ikke vil være konkurrencedygtige under frie importforhold. Regeringens beskyttelsespolitik overfor hjemmemarkedsindustrien skaber et så højt pris- og omkostningsniveau, at israelske varer kun kan eksporteres med subsidier. En stor del af den industri, der er opbygget i løbet af det første tiår, er afhængig af en fort-

sættelse af den intensive byggevirksomhed, som en dag vil svækkes, selvom myndighederne mener, at Israels befolkning vil stige fra 2 mill. til 3 mill. i løbet af de næste ti år.

Tabel XII.

Nationalindkomsten 1950–55 (Mill. Israelpund).

År	NI i løbende priser	NI i 1952 priser	% stigning	NI pr. capita (Israelpund)
1950	373	657		518
1951	585	791	20,4	529
1952	856	856	8,2	533
1953	1.130	919	7,4	557
1954	1.461	1.015	10,4	601
1955	1.750	1.150	13,3	657

UDENRIGSHANDEL OG BETALINGSBALANCE

Den israelske eksport er femdoblet i løbet af det første tiår. Efter at være begyndt på bar bund i 1948 har Israel nu handelsaftaler med 19 lande. De vigtigste aftagere er England og USA, der tilsammen aftager 40 % af eksporten. To produkter, citrusfrugter og slebne diamanter dækker tilsammen to trediedele af den samlede eksportværdi, medens den sidste trediedel er spredt over en lang række produkter, dels industrivarer, dels landbrugsprodukter. Eksporten er således meget sårbar, idet citrushandelen er meget konjunkturbestemt, og hertil kommer, at en dårlig høst kan kaste Israels økonomi ud i store vanskeligheder. Eksporttallene angiver bruttoværdien af eksporten og giver derfor ikke noget udtømmende billede af de forskellige eksporterhvervs betydning. For de to hovedprodukter, citrusfrugter og diamanter, er værditilvæksten således henholdsvis 70 % og 14 %.

Også eksportens fordeling på markeder viser en vis svaghed. Medens England og USA som nævnt var de to hovedmarkeder, er de to næste markeder, nemlig Finland og Tyrkiet, der tilsammen aftager 20 % af eksporten meget usikre. Israel har nu akkumuleret store tilgodehavender i Tyrkiet, som man har vanskeligt ved at afvikle, da inflationen i Tyrkiet gør de fleste varer for dyre. Det finske marked blev oparbejdet på et tidspunkt, da handelen i Finland var stærkt kontrolleret, og det var relativt let at afsætte israelske produkter til priser over verdensmarkedets indenfor den israelsk-finske handelsaftale. Finland har siden liberaliseret en del af importen, og israelske produkter kommer nu ud for en international konkurrence på det finske marked, som de har svært ved at klare.

Israelsk industri kan idag dække ca. 80 % af hjemmemarkedets behov, medens landbruget dækker ca. 75 % af levnedsmiddelforbruget. Import af

forbrugsgoder vejer efterhånden ikke så tungt i den samlede import. I 1956 bestod importen således af 15,7 % konsumvarer, 49,9 % råvarer og halvfabrikata og 25,9 % kapitalgoder til investering, mens 11,5 % gik til brændstof til kraftproduktionen.

Underskudet på handelsbalancen er det vigtigste problem, som må løses i løbet af det næste tiår, hvor en stor del af den nuværende kapitalimport vil ophøre. Det hidtidige underskud på handelsbalancen kan selvfølgelig ikke betragtes som retningsgivende for det næste tiår, bl. a. fordi der i det første tiår er blevet investeret ikke mindre end 2.000 mill. dollars i Israels økonomi. Denne investering vil først fuldt ud kunne spores i de nærmeste år både i industri, landbrug og transport.

Pr. capita eksporten er i de sidste ti år fordoblet, fra 24 dollars til 48 dollars pr. a. til trods for, at befolkningen i samme tidsrum er omtrent tredoblet. Pr. capita deficit på handelsbalancen er i samme tidsrum faldet fra 220,5 dollars pr. a. (1950) til 195,8 dollars (1956). Hvis eksporten ikke stiger betydeligt i det kommende tiår, vil Israel komme til at mangle fremmed valuta til at holde landets industri igang. Da Israel er fattigt på råstoffer og hovedsageligt må basere sin industriproduktion på forædling af importerede råstoffer og halvfabrikata, vil stigende eksport derfor kræve stigende import, og med en yderligere stigning af befolkningstallet fra de nuværende ca. 2 mill. til 3 mill. i 1968 må man regne med en import på over 500 mill. dollars, som fremtidig for størstedelens vedkommende må dækkes af eksport af varer og tjenesteydelser.

Israels regering opererer dels med et ordinært budget dels med et udviklingsbudget. Det ordinære budget, der omfatter de almindelige offentlige udgifter fordelt på diverse ministerier dækkes gennem skatter og afgifter, medens udviklingsbudgettet dækkes ved gaver og lån fra udlandet. Et af den nye administrations største problemer har været gennemførelsen af en normal skatteudskrivning, idet der under det engelske mandat ikke eksisterede nogen direkte beskatning. Befolkningen var derfor i begyndelsen uvillig til at betale, medens finansministeriets embedsmænd på deres side manglede erfaring og var ukendte med skatteadministrationens finesser. Ved hjælp af FN-eksperter og amerikanske Point Four rådgivere er det nu lykkedes at opbygge et ganske effektivt skatteapparat. Medens det offentliges indtægter ved den direkte beskatning var 4–5 mill. Pund i 1948/49,

Tabel XIII.

Det offentliges indtægter og udgifter, 1949/50 og 1955/56. (Mill. Israelpund).

	Ordinært budget		Udviklingsbudget	
Finansår	Indtægter	Udgifter	Indtægter	Udgifter
1949/50.....	57,0	58,6	35,9	35,2
1955/56.....	438,9	429,3	345,6	349,0

var skatteindtægten i 1954/55 over ti gange så stor. Det er imidlertid stadig overordentlig vanskeligt at formå Israels arabiske mindretal og mange af de orientalske jøder, der af gammel vane betragter øvrighedens repræsentanter med uvenlighed, til at indse det berettigede i skatteopkrævning.

Hvorledes har Israel financieret sit underskud på betalingsbalancen i løbet af perioden 1948–1958?

Det samlede underskud på betalingsbalancen fra statens oprettelse indtil marts 1957 har været ialt 2.551 mill. dollars. Heraf er 1.770 mill. blevet bragt ind i landet af regeringen og forskellige offentlige institutioner engageret i social forsorg, undervisning og investering, medens resten er bragt ind i form af gaver til private, immigranters ejendom, privat investering, individuelle skadeserstatninger fra Tyskland etc. En stor del af den private kapitalimport har imidlertid kun haft ringe betydning for den almene økonomiske udvikling.

Tabel XIV.

Nettokapitalimport, i løbende priser, fra 1948 til 1957. (Mill. dollars).

År	Beløb
1948 (Maj–Dec.)	130
1949	244
1950	283
1951	368
1952	306
1953	262
1954	241
1955	284
1956	358
1957 (Jan.–Marts)	75
I alt	2.551

Ca. 700 mill. dollars er anvendt til forsvaret, 150 mill. dollars er investeret i lagerbeholdninger og 60 mill. dollars immigrantejendom, som er forblevet i immigranternes besiddelse. Alt taget i betragtning mener finansministeriets eksperter, at mellem 1.500 mill. dollars og 1.750 mill. dollars har været til rådighed for økonomisk udvikling og absorbering af immigranterne i tidsrummet maj 1948 til marts 1957. D. v. s. at investeringen i ovennævnte tidsrum var mellem 75 og 85 % af nettokapitalimporten, alt efter hvorledes man ansætter det israelske pund i forhold til dollars.

Som det ses af ovenstående består størsteparten af nettokapitalimporten af tyske skadeserstatninger, amerikansk økonomisk hjælp, privat jødisk filantropi og salg af israelske statsobligationer i udlandet. Ved statens oprettelse havde Israel tilgodehavender på 100 mill. dollars i sterling og 50 mill. i andre valutaer. I 1948 og 1949 modtog Israel ialt 135 mill. dollars

Tabel XV.

Kapitalimport fordelt paa kilder siden Israels oprettelse. (Mill. dollars).

1. Amerikansk økonomisk hjælp og overskudslevnedsmidler	298
2. Tyske erstatningsbetalinger	304
3. Velfærds- og undervisningsinstitutioner, nationale fonds etc.	656
4. Blokerede tilgodehavender fra mandatperioden	150
5. Israelske obligationssalg i udlandet	232
6. Export-Import bank lån	107
7. Andre langfristede lån	19
8. Andre kortfristede lån	7
9. Personlige erstatningsbetalinger fra Tyskland	60
10. Import uden betaling	300
11. Private kapitaloverførsler	135
12. Diverse	283
I alt..	2.551

som lån fra USA, og senere modtog man direkte økonomisk hjælp på linie med andre underudviklede lande. I 1952 underskrev Israel og Tyskland en overenskomst om en skadeserstatning, betalbar over en 12–14 årig periode, ialt på 822 mill. dollars. Privat jødisk filantropi beløb sig til 713 mill. dollars, hvoraf USAs jøder bidrog med ca. 85 %, størstedelen af resten kom fra Sydafrika og Canada. I maj 1951 begyndte Israel at sælge statsobligationer i udlandet, især i jødiske kredse, og frem til jan. 1958 havde man solgt for 325 mill. dollars.

Nettoinvesteringen i Israel er fordelt således: Landbrug 20,8 %, industri 23 %, transport 12,6 %, tjenester 9,6 %, bygning og konstruktion 34 %.

AUSTRALIENS EFTERKRIGSINDVANDRING

AF FRANK MEISSNER[1]

Mellem 1947 og 1956 ankom mere end 1 million indvandrere til Australien, hvilket repræsenterer en gennemsnitlig årlig forøgelse på 1,1 % af kontinentets samlede befolkning. Hvis man undtager Israel, er der i denne periode ikke noget land, som kan opvise en højere indvandringsrate.

En fortsat strøm af indvandrere, plus et højt fødselsoverskud (godt 1,3 % årligt), vil antagelig resultere i en samlet befolkning på omkring 10 millioner i 1960.

Under forhold hvor mere end én ud af ti Australiere er indvandret siden krigen, er det naturligt at spørge: Hvorfor har Australien modtaget dem? Hvor kommer de fra? Hvordan kom disse befolkningsgrupper ud til Australien? Og endelig – hvilke resultater har de medført for landets økonomi?

HVORFOR OPMUNTRE INDVANDRING?

I 1946, efter offentliggørelsen af Englands berømte hvidbog vedrørende fuld beskæftigelse (Beveridge Rapporten), udstedte Commonwealth Government of Australia sin egen hvidbog, ifølge hvilken høj og stabil beskæftigelse blev etableret som et ledende princip for efterkrigstidens økonomiske politik.

Landets indvandringspolitik blev i sin oprindelige form tilsyneladende formet uafhængigt af velfærdsstatens fornemste mål, opnåelse og vedligeholdelse af fuld beskæftigelse, tiltrods for den åbenbare sammenhæng, der må bestå mellem disse. Økonomiske hensyn blev først tillagt betydning, efter at de humanitære og forsvarspolitiske mål, der var knyttet til den første fase af »Operation Welcome«, stort set var virkeliggjorte.

De humanitære motiver var hovedsagelig knyttet til problemerne i forbindelse med efterkrigstidens hjemløse befolkningsgrupper. På et senere stadium, da dette efterkrigsproblem var mindre brændende, begyndte mili-

[1] Oversættelsen til dansk er foretaget af Victor Mortensen, HD.

tære og økonomiske synspunkter i forbindelse med den fortsatte, og selektive, indvandringspolitik at tiltage i betydning.

Erfaringerne fra den anden verdenskrig, da krigshandlingerne kom nærmere ind på livet af Australierne, end man nogensinde havde anset for muligt, dannede grundlaget for de førnævnte forsvarspolitiske motiver. Australiens befolkning var blevet kraftigt påmindet om sin stilling i en ændret verden og om sine forpligtelser i denne del af Stillehavs-området. Det stod klart for mange, at en forøget befolkning ville give mulighed for bedre beskyttelse mod asiatisk invasion end et australsk befolkningsvacuum. Sådanne synspunkter har dybe rødder i folkeopinionen og har stadigvæk en betydningsfuld plads i dagens debat[2].

I de senere år er de økonomiske motiver imidlertid rykket frem i forgrunden, og de må nu betegnes som langt de vigtigste. – Lad os derfor analysere disse.

I areal er Australien omtrent lige så stort som U.S.A., men med blot 1/20 af dette lands befolkning. Der er ingen tvivl om, at landets naturlige ressourcer kunne udnytttes bedre, hvis der var en større befolkning.

Flademål er imidlertid ikke nogen god målestok og må navnlig ikke forveksles med beboeligt areal. Vand er den vigtigste begrænsende faktor for såvel den landbrugsmæssige som den industrielle udvikling.

Betydelige arealer kan indvindes ved udvidelse af de bestående vandings- og transportsystemer, men en landbrugsmæssig ekspansion vil utvivlsomt tage form af en mere intensiv udnyttelse af arealer, som allerede er under plov. Man har anslået, at omkring 2 millioner hektarer ville kunne opdyrkes, svarende til 3–4 gange det nu udnyttede areal. Til sammenligning tjener, at U.S.A.s opdyrkede areal udgør omkring 8 millioner hektarer[3]. Et andet spørgsmål er, om en opdyrkning af dette omfang vil være økonomisk mulig og ønskelig.

Landets kulressourcer er rigelige, hvorimod de nu kendte malmlejer ville udtømmes på få år, hvis de skulle danne grundlag for en stålindustri svarende forholdsmæssigt til U.S.A.s. Fund af uranium, og for nylig tillige oliefund, har bidraget til at skabe et optimistisk syn på landets industrielle fremtid.

Som det vil ses, er, tiltrods for betydelige udviklingsmuligheder i Australien, de nu kendte naturlige ressourcer hverken overvældende store eller så lidet udnyttet, som det til tider har været antaget.

Den australske økonomi har været inde i en kraftig udvikling i det sid-

[2] Se for eksempel: N. D. Harper, »Australia and South-east Asia«, *Pacific Affairs*, september 1955.

[3] For en omfattende diskussion af forholdet mellem vandingstekniske og økonomiske faktorer: R. H. Greenwood, »The Challenge of Tropical Australia«, *Pacific Affairs*, juni og september 1956.

ste årti, og den betydelige rolle, som indvandringen har spillet gennem denne periode, er snarere en følge af denne ekspansion end vice versa.

Landet har lige siden 1940 haft så godt som fuld beskæftigelse. Knaphed på arbejdskraft – med de velkendte inflatoriske konsekvenser – har præget den kraftige økonomiske udvikling i denne periode.

Medens mange har betragtet indvandringen slet og ret som en løsning af problemet knaphed på arbejdskraft, har andre erkendt de økonomiske konsekvenser af denne bølge af indvandrere, som i betydeligt omfang har krævet investeringer, både i materiel forstand i form af boliger, skoler, offentlige anlæg m. v. og i form af oplæring og tilpasning, inden de kunne yde produktivt arbejde. Man har derfor støttet indvandringen, ikke alene af mennesker, men tillige af nødvendig kapital.

Endelig har mange af den »oprindelige« befolkning i indvandringen set en mulighed for at give samfundet, der hidtil overvejende har været engelsk præget, en indsprøjtning af nye kulturelle og sociale impulser. Man har peget på udviklingen i U.S.A. og mulighederne for et australsk forsøg på en efterligning af »Uncle Sam's smeltedigel« med tilsvarende konsekvenser for landets økonomiske udvikling.

HVEM ER DE NYE AUSTRALIERE?

Den australske indvandringspolitik diskriminerer stærkt mod ikke-europæere. Følgelig er næsten alle de nye indvandrere kommet fra Europa, medens kun et ubetydeligt antal asiater har fået lov at bosætte sig.

Omkring halvdelen af det forløbne årtis indvandrere har været af engelsk nationalitet, 11 % kom fra Italien, 8 % var af polsk og 7 % af hollandsk oprindelse. Resten, eller omkring en fjerdedel, kom fra mere end 20 forskellige lande.

Op til 1947 havde gennemsnitsalderen i Australien været stigende. I 1871 udgjorde f. eks. personer under 15 år 42 % af befolkningen, i 1947 kun 25 %. (Danmark 1950:24 %). Siden 1947 er denne tendens ændret, og den vigtigste årsag hertil har været forøgelse af fødselsraten. Indvandrerne har hovedsagelig forynget den voksne del af befolkningen. Der er ingen nævneværdig forskel mellem den eksisterende befolkning og indvandrerne hvad angår den procentdel, der udgøres af personer under 15 år; men hvis vi ser på den del, der udgøres af de 40 årige og derover, viser det sig, at der i disse aldersklasser blandt indvandrerne forholdsmæssigt kun er halvt så mange som i den australske befolkning.

Forholdet mellem mænd og kvinder blandt de nyankomne har været som 130 til 100, og har således forøget den mandlige del af den samlede befolkning; i 1945 var forholdet 100,4 mænd til 100 kvinder, i 1954 var det tilsvarende forholdstal 102,4:100. Dette er sikkert kun en midlertidig

tendens. Mange indvandrere, særligt italienere, bringer koner eller kærester til Australien, såsnart deres økonomiske situation tillader det, medens andre vender tilbage til hjemlandet for at finde sig en kone.

Disse to omstændigheder, foryngelse af befolkningen og forøgelse af den mandlige befolkningsdel, har medført en højere rate af arbejdsdygtige. Medens kun 42 % af Australiens samlede befolkning kan medregnes til landets arbejdsstyrke, er 50 % af indvandrerne produktive arbejdere.

Der er en bemærkelsesværdig ringe forskel mellem erhvervsfordelingen for de mandlige indvandrere og den eksisterende mandlige befolkning. Ifølge statistiske oplysninger synes der ganske vist at være en højere procentdel faglærte blandt indvandrerne. Dette er i overensstemmelse med en bevidst politik fra de australske indvandringsmyndigheders side, men man må samtidigt betænke, at der normalt er en tendens blandt folk til at »forfremme« sig selv, når de besvarer spørgsmål om stilling og erhverv. Denne tendens er antagelig forstærket af indvandringsmyndighedernes førnævnte præference for faglært arbejdskraft, så alt i alt er direkte sammenligning formentlig temmelig usikker.

Hvad angår den kvindelige del af de nyankomne befolkningsgrupper, synes der heller ikke her at være betydelige forskelle sammenlignet med den eksisterende befolkning. Der er imidlertid en noget større procentdel, som har fundet beskæftigelse som hushjælp. Dette er til dels en naturlig følge af den omstændighed, at et stort antal kvinder i den eksisterende befolkning, som følge af den fortsatte højkonjunktur, har fundet beskæftigelse udenfor hjemmet, navnlig i industrielle virksomheder, et forhold, der så at sige har medført knaphed på arbejdskraft i hjemmet.

Med undtagelse af de befolkningsgrupper der udgøres af italienske og tyske indvandrere, findes kun få oplysninger om, hvordan den nye befolkning har fundet blivende beskæftigelse, efter at de har slået sig ned i deres nye hjemland[4].

OFFENTLIGE HJÆLPEPROGRAMMER

Eftersom indvandringen er kommet i stand gennem den australske regerings bevidste bestræbelser, er offentlig hjælp til velkvalificerede, men ubemidlede, ansøgere en integrerende del af denne politik. Den væsentligste form for hjælp er lettelse af rejseomkostningerne. Disse hjælpeprogrammer er formelt udtrykt i et stort antal internationale overenskomster, der er indgået til regulering af disse forhold. Omkring 55 % af alle permanente indvandrere er kommet til Australien med støtte fra et af disse programmer. Britiske statsborgere og D.P.s (Displaced Persons) udgjorde ca. 80 % af alle således hjulpne personer.

[4] W. D. Borris: »Italians and Germans in Australia«, Melbourne 1954.

På grund af den herskende boligknaphed er det sædvanligvis nødvendigt at have kautionister, der kan garantere husly ved ankomsten. Dette arrangement minder lidt om det amerikanske indvandringssystem, og årsagen er naturligvis, at man vil undgå, at en indvandrer straks ved ankomsten kan blive en byrde for myndighederne.

Normalt er det venner eller familie, der påtager sig denne kautionsforpligtelse, men ofte er det tillige arbejdsgivere, som påtager sig ansvaret for enkeltpersoner eller grupper af faglærte arbejdere. Endvidere optrådte den australske regering selv som garant for visse udvalgte indvandrere i 1950, da »importen« af arbejdskraft ikke kunne dække det herskende behov, og sørgede for kost og logi i det tidsrum, disse personer var aflonnet af staten.

Som nævnt har den australske regerings bestræbelser for fremme af indvandringen af kvalificeret arbejdskraft fundet udtryk i en række internationale overenskomster, normalt to-sidede aftaler. De vigtigste af disse »Public Assistance Schemes« er følgende:

(a) *The United Kingdom Free and Assisted Passage Agreement* som trådte i kraft marts 1947.
I 1948 udvidedes aftalen til at omfatte statsborgere fra den Irske Fristat. I det forløbne årti er 210.000 ud af 427.000 britiske indvandrere kommet til Australien under dette program.

(b) I juli 1947 indgik *International Refugee Organization (IRO)* og den australske regering aftale om overflytning af 200.000 europæiske hjemløse (Displaced Persons) med regeringen som kollektiv garant. De offentlige myndigheder åbnede store modtagelses- og træningscentrer for at sikre den bedst mulige hjælp til disse hårdt ramte mennesker.

Denne strøm ophørte i 1950, da IRO sluttede sin virksomhed. Alt i alt ankom ca. 170.000 D. P.s, og dette er forholdsmæssigt den største kvota, noget land har modtaget, hvis man undtager Israel.

(c) Veteraner fra de Allierede styrker, som opholdt sig i Australien under den 2. Verdenskrig, fik mulighed for at vende tilbage og bosætte sig med hjælp fra »*The Empire and Allied Ex-Servicemen's Scheme*«. Dette program trådte i kraft i maj 1947, og mere end 20.000 veteraner, af hvilke hovedparten var hollændere, benyttede sig af denne hjælp.

(d) En *overenskomst med den Vesttyske Forbundsregering* blev indgået i august 1952. Antallet af indvandrere under denne overenskomst er vokset støt, og allerede i 1954 var dette den næstvigtigste aftale, målt i indvandrere per år.

(e) »*The Maltese Assisted Passage Scheme*« trådte i kraft i maj 1948 og har ydet hjælp til en begrænset, men støt strøm af folk, der har søgt til Australien.

(f) I december 1946 blev der som resultat af forhandlinger mellem den australske regering og »*The Netherland Emigration Foundation*« opnået en ordning, hvorefter denne institution påtog sig at placere hollændere i Australiens erhvervsliv.

I 1951, da strømmen af D. P.'s mindskedes, indgik Australien en overenskomst direkte med Holland, hvorefter den australske regering påtog sig ansvaret for disse indvandrere og tilså deres anbringelse indenfor passende erhverv.

(g) En aftale med Italien blev indgået i marts 1951; i henhold til denne, som til flere tilsvarende aftaler, bidrager begge parter sammen med »*The Intergovernmental Committee on European Migration*« til dækning af rejseomkostningerne. Australien betaler 25 australske pund per voksen, noget mindre per barn.

(h) Henimod slutningen af 1952 blev der truffet arrangement med Intergovernmental Committee on European Migration om ydelse af hjælp til udvandrere fra Grækenland og Østrig, og i 1953 blev dette udvidet til at omfatte flygtninge fra den Østtyske Folkerepublik og indbyggere fra Trieste. I 1954 bidrog Grækenland med det næststørste kontingent af ikke-britiske indvandrere.

Under »*The General Assisted Passage Scheme*« (August 1954) ydes hjælp til kvalificerede indvandrere fra Skandinavien, Schweiz og U. S. A. som måtte ønske at bosætte sig i Australien. Dette program er i karakter en udvidet udgave af »Allied Veterans Scheme«, og er det mindst betydningsfulde af de her nævnte programmer.

SELVFINANCIERENDE INDVANDRERE

Indtil nu har vi rettet vor opmærksomhed mod de talrige offentlige hjælpeprogrammer, under hvilke omkring 55 % af alle indvandrere er kommet til Australien i løbet af det sidste årti. Følgelig er kun en del af svaret givet på spørgsmålet om, hvor indvandrerne er kommet fra, idet det må erindres, at næsten 400.000 personer kom »for egen kraft«.

Denne strøm af selvfinancierende indvandrere har været bemærkelsesværdig stød gennem årene, i modsætning til de kraftige variationer i antallet af »understøttede« indvandrere, variationer der er en direkte følge af den australske regerings flexible indvandringspolitik.

Det har allerede været omtalt, at ikke-britiske statsborgere kun kan opnå tilladelse til at tage fast ophold i Australien, hvis de kan få australske statsborgere til at kautionere for sig. Enhver permanent indvandrer, der har opholdt sig 1 år i Australien, betragtes som fast statsborger.

Italienere har hidtil udgjort hovedparten af de ikke-britiske indvandrere indenfor denne kategori. På grund af den italienske overenskomsts ophor er

kun 1 ud af 10 italienere kommet ud til Australien med offentlig støtte. Det er værd at bemærke, at siden 1945 er omkring 90.000, eller mere end 50 % af alle indrejsetilladelser for permanent ophold udstedt til ikke-britiske statsborgere, gået til italienere, og denne tendens er fortsat, således at det tilsvarende tal for året 1954 var over 70 %.

ØKONOMISKE VIRKNINGER[5]

Vi har allerede antydet, at den betydelige indvandring ikke i væsentlig grad ændrede befolkningens køns- og aldersfordeling, ligesom ændringerne i samfundets etnografiske struktur var tilsvarende ubetydelige – landet har været lukket for asiater, og vil sikkert fremdeles være det[6]. Men hvad angår indvandringens virkning på landets økonomi, kan man roligt sige, at den har været betydelig.

Mellem 1945 og 1951 har Australien nydt godt af gunstige ydre betingelser. Uldpriserne var nogenlunde støt stigende, og udviklingen på verdensmarkedet iøvrigt var stort set gunstig for Australiens løbende betalingsbalance. Strømmen af nye indbyggere afhjalp den mangel på arbejdskraft, der normalt præger højkonjunkturperioder.

Den betydelige indvandring var imidlertid ikke til ensidig fordel for samfundet. Den bestående boligknaphed forværredes, den kraftige expansion af landets næringsliv, delvis fremkaldt af den førte indvandringspolitik, medførte en kronisk kapitalknaphed.

Nettovirkningen af hele denne udvikling har sikkert været en forstærkelse af de inflatoriske tendenser, der normalt opererer i en økonomi med fuld beskæftigelse.

I 1951 begyndte forholdene på verdensmarkedet at gå Australien imod. Uldpriserne var i en periode stærkt faldende, medens importpriserne fortsatte deres stigning, – omstændigheder der ganske klart havde en ugunstig virkning på Australiens handelsbalance. Mellem 1950/51 og 1951/52 mindskedes exportindtægterne med 30 %, medens importen øgedes 40 %. Arbejdsløshed begyndte at gøre sig gældende, og denne tendens forstærkedes af den usvækkede strøm af indvandrere. Fagforeningerne begyndte at røre på sig, og som resultat af alt dette suspenderedes midlertidigt den ovenfor under punkt (g) nævnte overenskomst med Italien. Sent i 1952 var arbejdsløshedsprocenten nået op på 4, hvilket betegnede et højdepunkt for efterkrigs-

[5] For yderligere oplysninger herom se: H. E. Holt, minister for indvandring, »What Immigration means to Australia«, Parliament of the Commonwealth of Australia, August 30, 1956.

[6] En japansk journalist spurgte: »Er australsk folkeopinion nået dertil, at man vil kunne byde asiater velkommen som midlertidige eller permanente borgere?« hvortil premierminister Robert Menzies uden tøven svarede: »Nej, i det store og hele synes der ikke at være noget, der kunne tyde derpå« (Time, 13. maj 1957, s. 37).

perioden. Importrestriktioner i forbindelse med en lettelse af kreditstramningen og andre forholdsregler bremsede i de følgende år denne økonomiske tilbagegang, og i 1955 prægedes økonomien atter af højkonjunktur, og de tidligere iværksatte restriktioner over for indvandring ophævedes.

Ifølge den oprindelige hvidbog var det hensigten at sikre en årlig forøgelse af befolkningen på 3½ %, hvortil indvandringen skulle bidrage 2 %, medens det var antaget, at den australske befolkning ville have et fødselsoverskud på 1½ % per år, – dette ville nogenlunde svare til forholdene i U. S. A. omkring midten af forrige århundrede. Det er imidlertid værd at bemærke, at fødselsoverskudsraten siden har overskredet indvandringsraten, og det må antages, at en befolkningsforøgelse fremkaldt af en stigende fødselsprocent har en anden og mindre direkte og umiddelbar virkning på landets økonomi end en tilsvarende forøgelse forårsaget af indvandring.

Når man betragter krisen i 1951–52, kan man rejse det spørgsmål, om ikke efterkrigstidens indvandringspolitik har været for ærgerrig.

OVERSIGT OG KONKLUSIONER

Den australske regerings aktive indvandringspolitik har siden krigens ophør tilført landet omkring 1 million nye indbyggere udefra. Australiens ønske om en øget befolkning har været dikteret af økonomiske, militære, humanitære og kulturelle motiver.

Omkring halvdelen af de nye australiere er kommet fra England, medens resten er kommet fra en række europæiske lande. Indvandringen har til en vis grad forynget befolkningen og øget den mandlige del af befolkningen. Hvad angår erhvervsfordelingen kan man ikke spore nævneværdige forskydninger.

Mere end halvdelen kom ind i landet med støtte fra et eller andet hjælpeprogram, af hvilke nogle har form af bilaterale aftaler, medens andre er af mere generel karakter (Allied Veterans, Displaced Persons, etc.). Omkring halvdelen af de britiske indvandrere ankom under private auspicier, medens hovedparten af de italienske indvandrere selv financierede overfarten, især i perioden 1951–52 da den australsk-italienske aftale, som tidligere omtalt, var suspenderet på grund af det økonomiske tilbageslag. Strømmen af indvandrere udenfor de officielle hjælpeprogrammer har været langt mere stabil end strømmen af offentligt understøttede indvandrere.

Fagforeningerne har ikke stillet hindringer i vejen for denne tilforsel af arbejdskraft, – en del af forklaringen er måske, at efterkrigstidens indvandringspolitik blev iværksat, medens Labour regeringen var ved magten. Der har været visse vanskeligheder i forbindelse med ikke-britiske akademikeres, specielt lægers, stilling, men også sådanne problemer er nu stort set tilfredsstillende løst. I det hele taget har den lethed, hvormed ikke-bri-

tiske elementer er absorberet i det bestående samfund, været særdeles opmuntrende.

Skal Australien fortsat tillade en indvandring af de nuværende dimensioner (1956 : 125.000)?

Er dette den pris værd, som samfundet må betale i form af øget inflationsfare, belastning af betalingsbalancen, boligknaphed, og i det lange løb måske en langsommere stigning i indkomsten per individ?

Overfor de øjeblikkelige vanskeligheder, som den stærke immigration skaber, har man fremhævet, at drastiske ændringer i indvandringspolitikken ville kunne skabe betydelige vanskeligheder i forholdet til befolkningsoverskuds-landene og ødelægge mulighederne for på længere sigt at sikre en fortsat indvandring af de mest ønskelige befolkningsgrupper.

En midlertidig reduktion af indvandringsraten ville sikkert iøvrigt have ringe effekt, når det gælder afhjælpning af vanskeligheder i den økonomiske struktur, idet industrielle expansionsplaner normalt er af langtidskarakter og ikke påvirkes nævneværdigt af kort-tids variationer i en begrænset sektor af landets økonomi.

For ti år siden vidste Australien ikke, hvorledes den ærgerrige indvandringspolitik ville passe ind i efterkrigstidens økonomiske strategi. Nu, ti år og en million indvandrere senere, er problemet stadig uafklaret. – Og strømmen af indvandrere fortsætter.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

KONJUNKTURUDVIKLINGEN I ENGLAND

I de senere år har den økonomiske konjunktur i England været præget af en overordentlig stabilitet. Hvad enten man betragter industriproduktionsindekset, det samlede antal beskæftigede eller ledighedstallet, har variationerne – bortset fra de sædvanligt forekommende sæsonmæssige forskydninger – været meget små, kun af størrelsesordenen ½–2 % omkring gennemsnittet.

Siden foråret 1958 er denne stabilitet blevet brudt, idet konjunkturforløbet nu er tydeligt nedadgående. Det sæsonudjævnede industriproduktionsindeks faldt fra 1. kvartal til september med 3–4 %, og da ordretilgangen til industrien har været stadigt nedadgående igennem den forløbne del af 1958, regner britiske økonomer almindeligvis med, at produktionsnedgangen vil fortsætte resten af året og et stykke ind i 1959.

Årsagerne til konjunkturernes vending må søges i både ydre og indre forhold. Den stramning af den engelske kredit- og finanspolitik, som regeringen foretog i slutningen af 1956 og i løbet af 1957 for at genoprette den svigtende internationale tillid til sterling, har virket begrænsende på de disponible indkomster og dermed på forbrugsstigningen, og det høje renteniveau har bevirket en nedgang i boligbyggeriets omfang.

Samtidig har konjunkturnedgangen eller -stagnationen i de fleste lande på det europæiske kontinent medført, at efterspørgslen efter britiske eksportvarer er faldet i 1958. I de første 9 måneder af 1958 har Englands eksport til hvert enkelt af de vesteuropæiske lande været betydeligt mindre end i samme periode af 1957 – med Vesttyskland og Østrig som eneste undtagelser. Nedgangen viste sig straks ved årets begyndelse og har stået på siden da.

Derimod steg den engelske eksport til landene i det ydre sterlingområde endnu i årets første måneder, hvilket i og for sig kunne overraske i betragtning af den stærke forringelse af disse landes betalingsbalance, som råstofprisfaldet havde fremkaldt allerede i 2. halvår 1957. Men i 2. og 3. kvartal 1958 har eksporten til disse lande været nedadgående, og efterhånden som den nedskæring af importlicensudstedelsen, som mange lande i det ydre sterlingområde i de sidste par måneder har påbegyndt, bliver

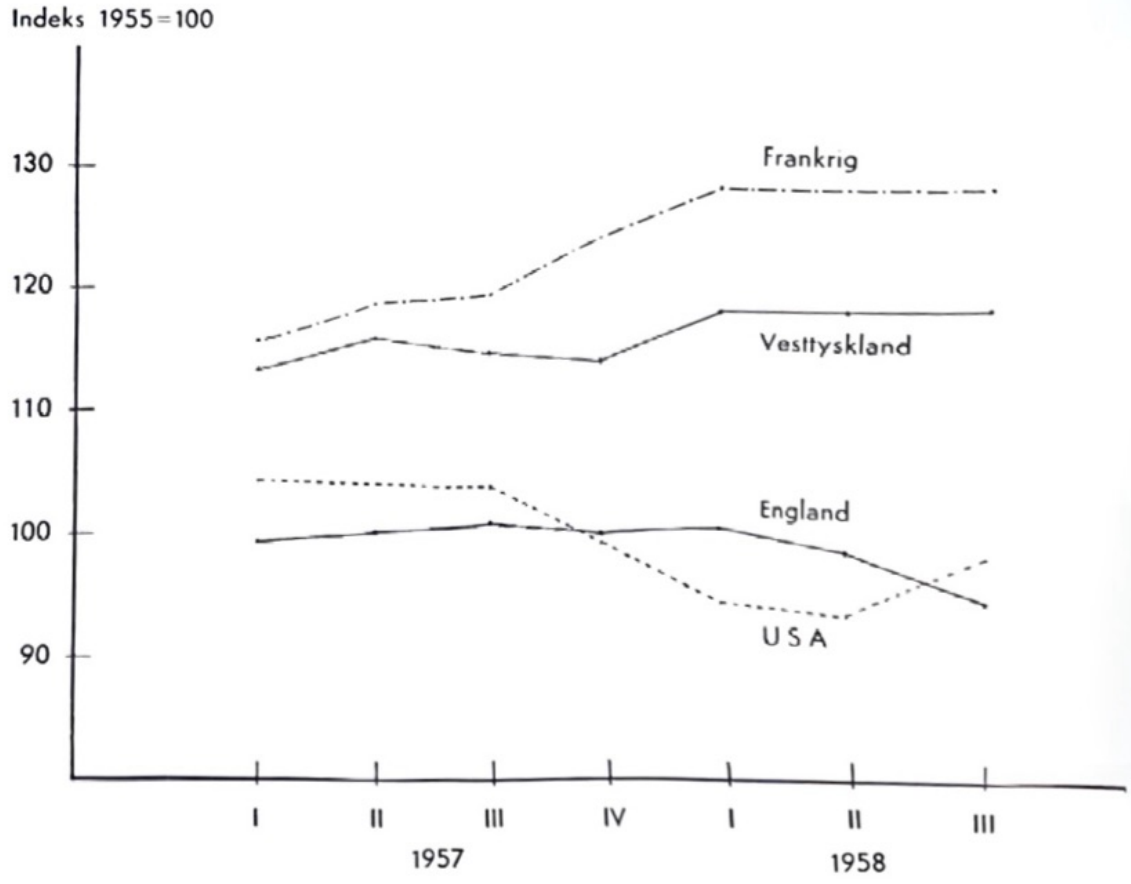

Sæsonudjævnede indeks for industriproduktionen i de største vestlige industrilande.

effektiv, må yderligere nedgang i Englands eksport forudses. Det må i denne forbindelse erindres, at det internationale råstofprisfald, som har ramt det ydre sterlingområde, i ikke ringe omfang er blevet befordret af den aktivitetsdæmpende politik, som den engelske regering har ført i de sidste par år. Den svigtende eksportefterspørgsel efter engelske varer er således delvis en følge af den økonomiske politik, der er ført i Storbritannien.

Nedgangen eller stagnationen i efterspørgslen til indenlandsk konsum og til eksport har dernæst bevirket, at investeringstilbøjeligheden er blevet svækket. Arbejdet med fuldførelsen af de relativt store investeringsprojekter, som påbegyndtes i 1956–57, har været tilstrækkeligt stort til at opretholde bygge- og anlægsvirksomheden og produktionen i investeringsvareindustrierne på et højt niveau endnu i 1. halvår 1958, men igangsætningen og planlægningen af erhvervsinvesteringer, som er afgørende for investeringsproduktionen i den kommende tid, er faldet brat i 1958. Det samlede gulvareal i større fabriksbyggeri (over 5000 kvadratfod pr. projekt), hvortil det engelske handelsministerium har givet byggetilladelse i de første 9 måneder af i år, er således 30 % mindre end i tilsvarende periode

i fjor. Man må antage, at også værdien af de maskiner og andet inventar, som er blevet bestilt til installation i de planlagte fabriksbygninger, er gået stærkt ned.

Tabel 1. *Efterspørgselsudviklingen i England.*

	Periode	Ændring 1957–58 pct.
Privat forbrug (målt i 1954-priser).		
Ialt	1. halvår	+2
heraf fødevarer	–	+2
– drikkevarer og tobak	–	+1
– beklædning	–	÷2
– varige artikler til benyttelse i hjemmet	–	+1
– biler og motorcykler	–	+47
– husleje, brændsel og belysning	–	+5
– andre varer	–	+5
– andre tjenesteydelser	–	÷3
Investeringstilbøjelighed.		
Påbegyndt boligbyggeri (antal lejligheder)	–	÷10
Byggetilladelser til større fabriksbyggeri (antal kvadratfod)	jan.–sept.	÷30
Eksport (målt i 1954-priser).		
Bearbejdede varer i alt	–	÷5
heraf tekstilvarer	–	÷15
– jern og metaller	–	÷11
– varer fra jern- og metalforarbejdende industri	–	÷1
– andre bearb. varer	–	÷4

I tabel 1 er opstillet en del indikatorer for efterspørgslen efter engelske produkter. Det fremgår heraf, at forbrugsefterspørgslen har været et par procent større i 1. halvår i år end sidste år; stigningen har været koncentreret om ganske få poster, frem for alt indkøb af personbiler. Posten »husleje, brændsel og belysning« udviser ligeledes stigning, bl. a. som følge af den strengere vinter i år, medens man forrige vinter havde brændselsrationering. Prisfaldet for en del fødevarer (bl. a. smør) har stimuleret levnedsmiddelforbruget. Derimod har forbrugernes efterspørgsel efter engelske industrivarer – bortset fra biler – kun vist ringe eller slet ingen vækst.

Eksportmængden af bearbejdede varer er i de første 9 måneder faldet med 5 % i forhold til tilsvarende periode i 1957. Nedgangen har været alvorligst for tekstilvarer, jern og metaller.

Som anført var udsvingene i den engelske produktion og beskæftigelse helt frem til midten af 1958 kun små. Det samlede indeks for produk-

tionen i industri, minedrift, bygge- og anlægsvirksomhed samt el-, gas- og vandværker gik således i forhold til tilsvarende periode året før ned med 1 % i første halvår 1958, mens 2. halvår 1957 havde udvist en fremgang på 1 1/2 %. For enkelte brancher registreredes imidlertid en stærk tilbagegang i første halvår, idet tekstilindustrien, stålværkerne, byggematerialeindustrien og minedriften havde 4–12 % produktionsfald, mens den største nedgang i 2. halvår 1957 blandt de brancheindeks, der er gengivet i tabel 2, udgjorde 3 %.

Tabel 2. *Udviklingen i den engelske produktion.*

	Ændring i produktionen i forhold til samme periode et år før	
	2. halvår 1957	1. halvår 1958
Samlet produktionsindeks for industri, minedrift, bygge- og anlægsvirksomhed, el-, gas- og vandværker	+1 ½	÷1
Industri	+2	÷1
heraf nærings- og nydelsesmiddel-	0	+2
– tekstil-	÷3	÷12
– beklædnings-	÷2	÷5
– bilfabrikker	+9	+2
– maskinindustri og værfter	+3	÷2
– byggematerialer af sten, ler, cement	÷3	÷6
– stålværker	+5	÷4
Minedrift	÷2	÷5
Bygge- og anlægsvirksomhed	÷2	÷1

Den tendens til en forskellig produktionsudvikling i de enkelte brancher, som således viste sig i første halvår, er forstærket i efterårets løb. Produktionsindeks på brancher foreligger endnu ikke, men produktionstal for en del enkeltvarer er publiceret. Deraf fremgår, at fremstillingen af råstål fra juli kvartal 1957 til juli kvartal i år faldt med 16 %, kulproduktionen med 6 %. Produktionen af fjernsynsapparater var i juli–august i år 12 % lavere end i juli–august 1957, medens der for radioapparater, traktorer og uldmetervarer har været nedgange på henholdsvis 20, 15 og 16 %.

Det er også tydeligt, at beskæftigelsessituationen er blevet forværret i dette efterår. Som det fremgår af tabel 3, er arbejdsløsheden vokset fra 1/4 million sidste efterår til over 400.000 i år, samtidig med at langt flere arbejdere er kommet på nedsat arbejdstid, og omfanget af overarbejde er reduceret. Det er karakteristisk, at antallet af beskæftigede er gået tilbage inden for samtlige producerende erhverv, tilsammen med 1/4 million mennesker, medens de tjenesteydende erhverv har haft en tilvækst på ca. 50.000, således at den samlede beskæftigelse er gået tilbage.

Tabel 3. *Beskæftigelse og arbejdsløshed i England*[1]

1000 personer	Ultimo sept. 1957	Ultimo sept. 1958	Forskydning
Samlet arbejdsstyrke	24.279	24.137	÷142
heraf militære styrker	674	599	÷75
– civile beskæftigede	23.334	23.100	÷234
– arbejdsløse	265	432	+167
Civile beskæftigede, på brancher:			
Landbrug, fiskeri	1.035	1.031	÷4
Minedrift	868	850	÷18
Industri, håndværk i alt	9.351	9.108	÷243
heraf på nedsat tid	(35)	(170)	
– på overarbejde	(1.535)[2]	(1.196)[2]	
Tekstil- og beklædningsindustri	1.604	1.495	÷109
Jern-, metal- og transportmiddelindustri	4.672	4.563	÷109
Øvrig industri	3.075	3.050	÷25
Bygge- og anlægsvirksomhed	1.515	1.504	÷11
El-, gas- og vandværker	380	379	÷1
Transport, handel og andre tjenesteydende erhverv	10.185	10.228	+43

[1] Excl. Nordirland. [2] August.

Stillingen på betalingsbalancens løbende poster viste i 1. halvår 1958 et overskud større end nogensinde før i efterkrigstiden. Det beløb sig til 334 mill. £, mens de fire foregående halvår viste overskud på 100–170 mill. £. I løbet af første halvår i år voksede sterlingområdets centrale guld- og dollarreserve i London med 803 mill. $ (287 mill. £) til over 3 milliarder $ – efter i efterårsmånederne 1957, da spekulationen mod sterling var på sit højeste, at have været nede på 1,8 mld. $.

Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at den altovervejende del af det britiske betalingsbalanceoverskud i første halvår – 279 mill. £ af ialt 334 – falder på betalingerne over for det ydre sterlingområde. Også hovedparten af *forbedringen* i den samlede løbende betalingsbalance i forhold til første halvdel af 1957 er indtruffet over for de øvrige sterlinglande (167 af ialt 216 mill. £). Over for dollarområdet var der i år et overskud på 63 mill. £, medens der i første halvår 1957 var et lille underskud.

Det ydre sterlingområdes løbende betalingsbalance over for andre lande end Storbritannien anslås til et underskud på 196 mill. £ for første halvdel af 1958. For sterlingområdet taget som helhed stiller betalingsbalancen sig altså væsentligt ugunstigere end for England alene, idet det har haft et overskud på ca. 140 mill. £.

Hvordan har den økonomiske politik i England reageret på konjunkturforløbet i de sidste måneder?

Der er tydeligvis foretaget en ændring fra en efterspørgselsdæmpende til en efterspørgselsstimulerende politik. Afskrivningsreglerne er lempet, og den stramme kreditpolitik, som har hersket uafbrudt i de sidste tre år, blevet afløst af rigelig likviditet og nedadgående rentesatser. Det loft over bankernes udlån, som blev lagt i efteråret 1957, blev fjernet i sommer; forskrifterne om kontant mindsteudbetaling ved afbetalingskøb lempedes og er netop nu blevet helt ophævet; og sterlinglandene har opnået lettere adgang til at optage lån i London.

Selv om der ikke kan herske tvivl om, at den økonomiske politik er ændret i ekspansiv retning, råder der dog udbredt tvivl om, hvorvidt de hidtidige indgreb er tilstrækkelige til at standse nedgangen i produktion og beskæftigelse.

I slutningen af august offentliggjordes den 2. Cohenrapport (navngivet efter formanden for et af regeringen nedsat udvalg), som gik ind for, at man kun med stor forsigtighed skulle sætte ind med ekspansive forholdsregler. Som svar herpå skrev professor R. Harrod en artikel i »Financial Times«, hvori han tog til orde for en anderledes dristig politik.

Han konstaterer, at den engelske industriproduktion i 1. halvår 1958 kun var et par procent højere end i 1955, mens der i de foregående syv år var en vækst på 4,6 % *årligt*. I disse syv år voksede produktionen *pr. beskæftiget* med 3 % om året.

Harrod ræsonnerer da som så, at da industrien har foretaget overordentlig store investeringer i de sidste tre år, må der være tilvejebragt forudsætninger for, at den i foråret 1959, 4 år efter at stagnationen i industriens produktion begyndte, vil kunne producere mindst 12 % mere end i første halvdel af 1958 (med uændret beskæftigelse). Han sætter det da som målet for den økonomiske politik at opnå en sådan stigning, som ville svare til en forøgelse af industriens produktionsværdi på over 1000 mill. £.

Den efterspørgselsstigning, der skal til for at skabe afsætning for en så betydelig vækst i produktionen, vil Harrod skabe ved udstrakt kreditgivning til sterlinglandene til indkøb af investeringsvarer i England samt ved gennemførelsen af et ekstraordinært efterårsbudget indeholdende skatte- og afgiftsnedsættelser over en bred bank. Skattenedsættelserne ville stimulere det private forbrug og dermed også forøge investeringstilbøjeligheden (som nu er lav som følge af stor uudnyttet kapacitet). Han advarer mod at vente med sådanne forholdsregler indtil den sædvanlige budgettermin i april 1959, da nedgangskonjunkturen i vinterens løb vil kunne gribe yderligere om sig.

Den engelske regering synes imidlertid indstillet på at gå langsommere til værks. Den engelske finansminister har i en tale i oktober lovet skattenedsættelser – men først i forbindelse med det ordinære budget i april

Tabel 4. *Engelske konjunkturtal.*

	Priser		Industriproduktion[1] 1948 = 100	Fuldført boligbyggeri 1000 lejligheder	Arbejdsmarked			Privat forbrug Mill. £ 1948-priser	Udenrigshandel[4]		Valutastilling ultimo		
	Industrivarepriser[1] Juni 1949 = 100	Detailprisindeks Juni 1947 = 100			Civile beskæftigede Mill.	Arbejdsløse 1000	Arbejdsløn[3] Juni 1947 = 100		Import c. i. f. Mill. £	Eksport f. o. b. Mill. £	Guld- og dollarbeholdning[5] Mill. $	EPU stilling Mill. $	Gæld i sterling Mill. $
1938	..	63	86	30,0	..	..	61	694	77	44	3449	.	2773
1950	107	114	114	17,1	..	..	111	735	218	191	3300	225	10480
1951	125	125	117	16,8	..	..	120	732	325	226	2335	−465	10666
1952	128	136	114	20,7	..	..	130	728	290	227	1846	−614	9016
1953	125	140	121	27,2	..	..	136	758	279	224	2518	−555	9785
1954	126	143	130	29,5	..	..	142	792	281	231	2762	−335	10368
1955	130	149	137	27,0	22,95	212	151	815	324	252	2120	−339	10013
1956	136	156	136	25,6	23,16	234	164	822	324	276	2133[6]	−350	9579
1957	140	162	139	25,6	23,22	297	172	840	340	288	2273	−382	9148
1. kvt. 1957	138	160	139	25,9	23,11	343	167	777	353	292	2209	−334	9760
2. kvt. —	139	161	140	26,1	23,21	269	172	835	347	294	2381	−321	9783
3. kvt. —	141	163	141	24,5	23,31	257	173	852	332	275	1850	−351	9440
4. kvt. —	142	165	138	26,0	23,25	320	175	895	327	292	2273[7]	−382	9148
1. kvt. 1958	141	166	140	22,2	23,05	391	176	804	311	287	2770	−337	9070
2. kvt. —	141	168	137	23,2	23,07	388	176	845	306[8]	270[8]	3076	−333	9150
3. kvt. —	141	166	136	23,2	23,11	408	177	..	318[8]	273[8]	3120	−339	..
Juli 1958	141	166	138	..	23,09	383	177	..	338	298	3084	−347	..
August 1958	141	166	135	..	23,14	410	177	..	304	271	3089	−336	..
September 1958	141	166	135	..	23,10	432	177	..	311	251	3120	−339	..
Oktober 1958	141	168	..	..	..	..	..	..	328	279	3174	−347	..

Kilder: »Economist«, »Monthly Bulletin of Statistics« og »Board of Trade Journal«.
Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultimotal.

[1] Engrosprisindeks for industriprodukter bortset fra brændsel, fødevarer og tobak. [2] Incl. minedrift, el-, gas- og vandværker samt bygge- og anlægsvirksomhed. Sæsonudjævnet. [3] Lønsats pr. uge i alle erhverv. [4] Generalhandel. [5] Beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars i Bank of England (sterlingområdets centrale guld- og dollarreserve). [6] I dec. 1956 trak England en kredit på 561 mill. $ i Interfonden. [7] I okt. 1957 trak England en kredit på 250 mill. $ i den amerikanske Ex-Im-Bank. [8] Havnestrejke i London i maj–juni 1958 skønnes at have bevirket forsinkelse fra 2. til 3. kvartal af ca. 25 mill. £ import og ca. 40 mill. £ eksport (d.v.s., at tabellens mdl. gennemsnitstal for 2. kvartal er ca. 8 og 13 mill. £ for lave og 3. kvartals tal tilsvarende for høje).

næste år. Heroverfor har blade som »Financial Times« og »Economist« – omend ikke i samme yderliggående form som Harrod – påpeget, at flere ekspansive indgreb allrede nu vil være nødvendige, hvis nedgangstendenserne skal bremses i løbet af vinteren.

VESTTYSKLAND

I det store og hele er dette land stadig præget af okonomisk højkonjunktur. Beskæftigelsen ligger på et meget højt niveau, og ledigheden er lavere end på noget andet tidspunkt siden valutareformen i 1948.

Ganske vist er enkelte erhverv blevet ramt af produktionsnedgang, først og fremmest kulminer, stålværker og tekstilindustri, men nedgangen på disse områder har specielle årsager: for kullenes vedkommende omlægning af brændselsforbruget til flydende brændsel, for stål og tekstilvarer en reduktion af lagrene og for tekstilernes vedkommende desuden en forskydning af forbrugernes efterspørgsel fra beklædning til motorkøretøjer, fjernsyn, andre varige forbrugsartikler samt visse tjenesteydelser. Den beskæftigelsesmæssige virkning af produktionsnedgangen i de nævnte sektorer er blevet mere end opvejet af øget beskæftigelse på andre områder, især i jern-, metal- og transportmiddelindustrien og i de tjenesteydende erhverv.

For udenrigsomsætningen er den hidtidige udviklingslinie fortsat: Den importerede mængde, især af bearbejdede industrivarer, er stadigt stigende, mens eksportens vækst er ubetydelig. Disse tendenser til forringelse af den løbende betalingsbalance er imidlertid fuldt ud blevet opvejet af importprisfaldets virkninger, således at overskuddet på vare- og tjenestebalancen stadig har holdt sig oppe på samme betydelige størrelse som i de foregående år. Det er dog bemærkelsesværdigt, at Vesttyskland hører til de ganske få vesteuropæiske lande, hvis vare- og tjenestebalance ikke er blevet forbedret fra 1957 til 1958. Udviklingslinierne i den tyske udenrigshandel tyder på, at den vesttyske industris konkurrenceevne over for udlandet i de sidste par år er blevet svækket som følge af, at arbejdslønningerne er vokset stærkere end i de fleste andre lande. Såfremt der i fremtiden opstår en almindelig højkonjunktur i Vesteuropa af samme styrke som opgangen i 1953–56, og priserne på oversøiske råstoffer stiger fra deres nuværende lave niveau, forekommer det temmelig sandsynligt, at Vesttysklands betalingsbalanceoverskud vil blive reduceret meget stærkt eller helt ophøre.

FRANKRIG

Aktiviteten er i de sidste måneder dæmpet kendeligt, industriproduktionen er – bortset fra sæsonudsving – ikke steget siden 1. kvartal, og flere og flere områder af erhvervslivet præges af stagnation, omend på et meget højt niveau, karakteriseret ved næsten fuld kapacitetsudnyttelse og ubetydelig arbejdsledighed.

Valutaudviklingen har siden de Gaulles magtovertagelse været gunstig. Sandsynligvis er den præget af engangsfænomener: tilbagevenden af kapital, som blev trukket bort under valutakrisen i vinteren og foråret, samt publikums salg af de meget betydelige skjulte private guldbeholdninger til Banque de France i sommer i forbindelse med tegningen af det store statslån (omtalt i sidste hæfte af Økonomi og Politik). Man må antage, at vare-

og tjenestebalancen stadig viser underskud. Frankrigs import fra lande uden for franc-området har i de senere måneder udgjort 110–140 mld. francs og eksporten 90–115 mld. Handelsbalancen på ÷20–30 mld. francs har dermed ganske vist været noget gunstigere end før de Gaulles tiltrædelse (januar–maj gennemsnitlig ÷44 mld. fr.), men ikke nok til, at de relativt ubetydelige nettoindtægter på de usynlige poster har kunnet dække handelsbalancens underskud. Dertil kommer, at de oversøiske medlemmer af franc-området konstant har et underskud på deres vare- og tjenestebalance med ikke-franc-lande, som skal financieres af den franske valutareserve.

Eksporten udvikler sig utilfredsstillende og holder ikke mål med, hvad myndighederne havde ventet; man må antage, at kun en ny devaluering kan få den til at stige, idet det omkostningsmæssige forspring frem for andre lande, som Frankrig fik ved devalueringen i august 1957, forlængst er gået tabt ved løn- og prisstigningerne siden.

Det er i de sidste måneder lykkedes nogenlunde at stabilisere priserne. På enkelte områder er regeringen for at holde denne linie blevet tvunget ind i en genoptagelse af den subsidiepolitik, der førtes i 1956–57, men som afvikledes i slutningen af 1957.

Forøgelsen af statens finansieringsbehov som følge af voksende omkostninger bl. a. i forbindelse med Algieroprøret er blevet dækket gennem en række nye skatter, der især er pålagt objekter af luksuskarakter (væddeløbsheste, luksusvillaer m. v.).

ØVRIGE VESTEUROPA

For de mindre vesteuropæiske lande tegner billedet sig forskelligt.

I Danmark og Holland, der hørte til de første lande, som i midten af 1957 slog ind på en konjunkturdæmpende politik, og hvor produktionsnedgangen allerede indtraf i efteråret 1957 og sidste vinter, er der nu tydelige tegn til en fornyet opgang. Såvel fra eksportafsætningen som investerings- og forbrugsefterspørgslen udgår impulser til øget produktion og beskæftigelse. Samtidig er valutareserverne i begge lande fortsat med at stige.

I Norge og Sverige er konjunkturerne derimod nedadgående, frem for alt på grund af svigtende udenlandsk efterspørgsel efter svenske og norske eksportvarer som træ, papirmasse, papir, jernmalm og metaller. I begge lande er beskæftigelsen faldende og ledigheden voksende. For Norges vedkommende er industriproduktionen gået ned for første gang i over 25 år (bortset fra krigsårene), og Statistisk Sentralbyrå regner med risikoen for, at nationalproduktet for første gang i fredstid siden 1931 kan komme til at vise nedgang i år.

Mens den svenske betalingsbalance er omtrent i ligevægt, er der i Norge opstået et betydeligt underskud på vare- og tjenestebalancen som følge af det alvorlige fald i indtægterne fra den vældige norske handelsflåde. I første halvår viste den løbende betalingsbalance et underskud på ca. 700 mill. kr., mens der i første halvdel af 1957 kun var et underskud på 100 mill. kr. Nettofragtindtægterne faldt fra ca. 1700 mill. til ca. 1300 mill. kr. Norge har optaget udenlandske lån til et større beløb end betalingsbalanceunderskuddet, således at man har kunnet undgå nedgang i valutareserverne.

Priser og lønninger er i den senere tid steget ret kraftigt i begge lande. I Norge påbegyndtes i foråret en afvikling af de store subsidier til levnedsmidlerne, som var blevet ydet for at holde pris- og lønniveauet nede. Dermed passerede detailpristallet i juni 160 points (1949 = 100), hvorved arbejderne fik ret til at kræve lønforhøjelse. Da der ikke kunne opnås enighed om størrelsen af denne, måtte regeringen lade spørgsmålet afgøre ved tvungen voldgift. Resultatet blev en lønforhøjelse på 2 1/2–4 1/2 %. 2. etape af subsidienedskæringen indtraf i efteråret og truer sammen med andre prisforhøjelser med at føre pristallet op over 166 points, hvorved nye lønkrav vil blive udløst (i september var detailpristallet 163). Detailprisindekset for fødevarer er fra marts til september steget med 12–13 %.

KONJUNKTURFORLØBET I USA

Det amerikanske sæsonudjævnede produktionsindeks for industri og minedrift har i de seneste måneder været uafbrudt stigende. Det sidst publicerede tal (for oktober) ligger 5 % lavere end i august 1957, da nedgangskonjunkturen satte ind. I april 1958, da indekset nåede bunden, lå det hele 13 % lavere end i august 1957. Den månedlige stigning har gennemgående udgjort 2 points (d. v. s. 1 1/2 %), undtagen fra august til oktober, da indekset kun steg 1 point om måneden. Forøgelsen er sket over en bred front, idet næsten alle industribrancher har haft voksende produktion.

Også i bygge- og anlægsvirksomheden er aktiviteten stigende. Produktionsværdien i dette erhverv lå (såsonudjævnet og ganget op til årsniveau) i sidste halvår 1957 på omkring 50 mld. $, men faldt derefter indtil maj i år til 47 mld., hvorefter den atter er vokset og i september netop passerede niveauet fra 2. halvår 1957. Tilbøjeligheden til at investere i nye bygninger og anlæg har i de senere måneder været stærkt stigende, således at man også for den kommende tid kan vente produktionsfremgang i bygge- og anlægsvirksomheden.

Som det fremgår af tabel 5, lå kontraktafslutningerne for byggeri og anlæg i 1. kvartal på et lavt niveau. I 2. kvartal begyndte virkningerne

Tabel 5. *Indgåede bygge- og anlægskontrakter i USA.*

Tallene angiver ændringer i kontraktmæssig byggesum	Ændringer i forhold til samme periode året før		
	1. kvt. 1958	2. kvt. 1958	juli–aug. 1958
	pct.	pct.	pct.
Boligbyggeri	÷ 3	+ 7	+17
Andet byggeri	÷14	÷ 7	+ 8
Offentlige anlægsarbejder	÷ 2	+17	+66
Tilsammen	÷11	+ 7	+23

af den almindelige lettelse af obligationsmarkedet og de specielle finansieringsbegunstigelser, som indførtes for boligbyggeriet, at gøre sig gældende, og samtidig igangsatte enkeltstater og kommuner anlægsarbejder i voksende omfang, bl. a. motorveje. På begge områder er denne stigende linie fortsat i 3. kvartal.

Også for ikke-boligbyggeri, der for størstedelen består af erhvervsbyggeri, peger kontraktslutningerne i 3. kvartal mod en voksende investeringsaktivitet, mens der på dette område var nedgang gennem hele første halvår.

Nedgangen i lagerbeholdningerne, som i slutningen af 1957 og første halvår 1958 var stærkt medvirkende til nedgangen i nationalproduktet, synes at være fortsat i juli kvartal, omend muligvis i et noget afsvækket tempo.

Tabel 6. *Lagerforskydninger i USAs industri- og handelsvirksomheder.*
(Sæsonudjævnede tal)

	Ganget op til årsniveau:
3. kvartal 1957	+2½ mld. $
4. kvartal 1957	÷2½ – –
1. kvartal 1958	÷9 – –
2. kvartal 1958	÷8 – –
Juli–august 1958	÷6 – –

Beskæftigelsessituationen er ikke bedret så stærkt, som man måske på baggrund af produktionsforøgelsen i industri og byggeri kunne have ventet. Kun en beskeden del af beskæftigelsesnedgangen fra august 1957 til april 1958 er indvundet siden, og arbejdsløsheden gik fra april til oktober i år kun ned fra 5 til 4 millioner (en nedgang, der ikke er synderligt større end den normale sæsonmæssige forskydning mellem de to tidspunkter). I oktober sidste år udgjorde arbejdsløsheden 2 1/2 millioner. Foruden denne vækst i ledigheden på 1 1/2 million i løbet af det sidste år er antallet af personer uden for arbejdsstyrken (husmødre, pensionister, skoleelever

over 14 år m. fl.) forøget med 1 million, og en betydelig del af denne forøgelse må utvivlsomt tilskrives de dårlige beskæftigelsesforhold, som har fået mange gifte kvinder og ældre personer til at trække sig ud af arbejdsmarkedet.

Produktionsforøgelsen siden foråret har i industrien snarere givet sig udslag i en længere ugentlig arbejdstid pr. beskæftiget (hvorved arbejdstiden er kommet op på samme niveau som før konjunkturnedgangen) end i et voksende antal beskæftigede.

Tabel 7. *Antal lønmodtagere uden for landbruget i USA.*

(Sæsonudjævnede tal)

Mill.	August 1957	April 1958	Sept. 1958
Fremstillingsvirksomhed (industri m.v.).....	16,8	15,2	15,5
Minedrift.....	0,8	0,7	0,7
Bygge- og anlægsvirksomhed.....	2,8	2,6	2,7
Offentlig administration.....	7,7	7,8	8,0
Handel, transport og andre tjenesteydelser..	24,4	23,8	23,8
Tilsammen..	52,5	50,1	50,7

Såvel under konjunkturnedgangen som efter den fornyede opgang er detailpriser og lønninger fortsat med at stige. Industriens timelønninger er således steget med 3 % pr. år. På mange vareområder er priserne dog stabiliseret, og det er i det sidste halve år ganske overvejende prisændringer for tjenesteydelser, der har bidraget til detailprisindeksets vækst.

Den fortsatte pris- og lønstigning i forbindelse med betydelige kursstigninger for aktier er baggrunden for, at kreditpolitikken i efteråret er blevet skærpet, dels gennem større krav til kontantbetaling ved aktiekøb, dels ved Federal Reserve Bankernes diskontoforhøjelse i september fra 1 3/4 til 2 % og omkring 1. november til 2 1/2 %. Den lempelige kreditpolitik, der indførtes i slutningen af 1957, har altså kun stået på i knap et år. Stramningen af kreditpolitikken på et tidspunkt, hvor arbejdsløsheden endnu er betydelig, og hvor størstedelen af erhvervslivet er langt fra at have udnyttet sin kapacitet fuldt ud, har givet anledning til udbredt bekymring. Det må her tages i betragtning, at en række faktorer i amerikansk økonomi, som medvirkede til at holde igen på konjunkturnedgangen, også virker bremsende på den nuværende opgang, således at der skal stærke impulser til for at bringe beskæftigelsesgraden op til niveauet fra før nedgangen.

Det er de »indbyggede stabilisatorer«, der nu svækker opgangstendenserne. Når flere arbejdsløse beskæftiges, stiger deres indkomst ikke med hele den modtagne løn, men kun med det beløb, hvormed lønnen over-

stiger arbejdsløshedsunderstøttelsen. Og den *disponible* indkomst vokser endnu mindre, idet en større indkomstskat sluger noget af væksten i bruttoindkomsten. Aktieselskaberne har under konjunkturnedgangen opretholdt deres udbyttebetalinger, skønt deres overskud faldt stærkt. Dette medførte, at de i 2. kvartal i år kom op på at udbetale så ekstraordinært stor en del af overskuddet som 80 % i udbytte, mens det normale indtil 3. kvartal 1957 har været ca. 50 %. Når aktieselskabernes overskud nu atter går i vejret, vil dividenderne næppe blive sat noget videre op.

Udviklingen i USAs udenrigske betalinger har i første halvår styrket omverdenens valutalikviditet. Fra 1. halvår 1957 til 1. halvår 1958 faldt USAs eksport stærkt (med 2 mld. $), mens importen blev omtrent opretholdt trods konjunkturnedgangen. Den private kapitaleksport fra USA til andre lande faldt med omkring 1/2 milliard $. Samtlige registrerede betalinger (løbende betalinger + langfristede kapitalbevægelser) mellem USA og omverdenen viste, som det fremgår af tabel 8, i første halvdel af 1958 en nettoudgift for USA på knap 2 milliarder $ og gav anledning til en betydelig tilvækst i den øvrige verdens guld- og dollarreserver. For perioden 1. oktober 1957–30. juni 1958 beregnes guld- og dollarbeholdningerne i internationale institutioner og i lande uden for USA at være forøget med ca. 2,3 mld. $, d. v. s. langt mere end nedgangen i den foregående 12 måneders-periode, som beløb sig til 0,9 mld. $. Selvom spekulative kapital-

Tabel 8. *USAs betalingsbalance.*

Mill. $ (afrundet)	1. halvår 1957 Indtægter	1. halvår 1957 Udgifter	1. halvår 1958 Indtægter	1. halvår 1958 Udgifter
(1) Eksport (fob. excl. militære gaveleverancer)	10.250		8.250	
(2) Import (fob.)		6.650		6.300
(3) USAs militære udgifter i andre lande		1.650		1.550
(4) Andre usynlige poster (netto)	1.350		1.100	
(5) Private gaveydelser til udlandet (netto)		250		250
(6) Ikke-militære gaver fra USAs regering til andre lande		950		900
(7) USAs private kapitaleksport til andre lande (netto)		2.200		1.750
(8) USAs regeringsudlan til andre lande (÷ modtagne afdrag derpå)		450		400
(9) Tilsammen registrerede betalinger mellem USA og omverdenen	11.600	12.150	9.350	11.150
(10) D.v.s. nettoudgifter		550		1.800
(11) Registreret tilvækst i omverdenens guld- og dollarreserver som følge af betalinger over for USA		÷50		1.600
(12) Uregistrerede poster (10) ÷ (11)	600		200	

bevægelser kan have medvirket til væksten i dollarbeholdningerne i de senere kvartaler, synes der nu næppe at være tvivl om, at begivenhederne omkring Suez-krisen og sterlingkrisen i efteråret 1957 kun har bragt en midlertidig afvigelse fra de tendenser til dollaroverskud, som verden uden for USA i en årrække har oplevet.

PLANER OM UDVIDELSE AF INTERFONDEN

Faren for, at internationale likviditetsvanskeligheder skulle føre til en omsiggribende deflationspolitik i verden, forekommer denne gang at være drevet over. På Interfondens og Interbankens årsmøder i New Delhi i oktober har man forhandlet om udvidelsesplaner for disse institutioner, som skulle forbedre landenes likviditetsmæssige stilling.

Samtlige medlemslande godkendte et forslag om udvidelse af medlemmernes kvoter i Interfonden med 50 %. Det er endvidere tanken, at England i nødstilfælde skal kunne trække en særlig kredit på 1 milliard $. Også for Interbanken foreslås en udvidelse.

Man regner det for sandsynligt, at England, hvis disse udvidelsesplaner bliver gennemført, vil gøre sterling konvertibel, d. v. s. gøre omverdenens løbende sterlingindtægter frit ombyttelig med $. En sådan beslutning vil have vidtrækkende betydning og vil formentlig bl. a. medføre en afvikling af Den europæiske Betalingsunion.

22.–11.–1958

T. H.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

Den økonomiske aktivitet har i de sidste måneder vist en stigende tendens. Medens industriproduktionen både i januar og april kvartal lå ca. 2 % lavere end i de tilsvarende perioder i 1957, var den i september nået op over det foregående års niveau. Stigningen i industriproduktionen må bl. a. ses på baggrund af den forøgede byggevirksomhed, men statistikken over omsætningen i detailhandelen tyder desuden på en stigende efterspørgsel efter konsumvarer. I april kvartal lå omsætningen af samtlige forbrugsvarer i detailhandelen ca. 2 % lavere end i april kvartal i fjor, og for beklædning alene androg nedgangen ca. 8 %. For juli og august måneder under ét lå omsætningen derimod henholdsvis ca. 5 og 4 % højere end på samme tid i 1957.

Et vigtigt træk i udviklingen i den forløbne del af 1958 er den fortsatte stigning i eksporten af industriprodukter, uden hvilken den nedgang i produktionen, der nu synes standset, ikke ville have indskrænket sig til de nævnte 2 %. Samtidig har også eksporten af landbrugsprodukter været større end i fjor, idet det stærke fald i værdien af smøreksporten er mere end opvejet af stigninger på andre områder (især for korn). Danmarks samlede eksport er herved i de første 8 måneder af året steget med små 350 mill. kr. i sammenligning med den tilsvarende periode i fjor eller med ca. 6½ %. For første halvdel af året var stigningen noget stærkere, nemlig 8 %, idet der i juli og august er sket en vis afsvækkelse af stigningstakten; om der her er tale om en mere varig tendens, kan ikke afgøres på grundlag af udviklingen i så kort et tidsrum.

Den fortsatte vækst i eksporten er bemærkelsesværdig derved, at eksporten i de andre vesteuropæiske lande og U. S. A. samtidig har været stagnerende eller i tilbagegang. Den eneste undtagelse fra denne almindelige tendens er, foruden Danmark, Holland, hvis eksport dog i 1. halvår 1958 kun lå 4 % højere end i det samme tidsrum i fjor. Som forklaring på, at udviklingen i Danmark og Holland har formet sig på en anden måde end i det øvrige Vesteuropa, kan henvises til landbrugseksportens betyd-

[1] Se også tabelbilaget bag i hæftet.

ning for de to landes samlede eksport, men da også industrieksporten har været stigende, er denne forklaring i hvert fald ikke udtømmende. For Danmarks vedkommende kan i denne forbindelse nævnes, at stigningen i arbejdslønnen i den senere tid synes at have været noget svagere end i de fleste andre vesteuropæiske lande, og at dette kan have styrket de danske industriprodukters stilling i konkurrencen.

Udenrigshandelen (specialhandel).
(Månedsgennemsnit i mill. kr.).

	Import	Eksport	Heraf: Landbrugs-produkter	Heraf: Industri-produkter[1]	Import-overskud
1. kvartal 1957	866	639	324	282	227
2. – –	739	647	327	288	92
3. – –	715	644	319	295	71
4. – –	795	732	371	326	63
1. kvartal 1958	751	690	351	298	61
2. – –	699	699	343	325	0
Juli–aug. 1958	765	659	311	318	106

[1] Incl. kød- og mælkekonserves.

Hvad importsiden angår, har prisudviklingen på de internationale råvaremarkeder i den senere tid haft en noget uensartet karakter. På visse områder er prisfaldet fortsat, således for jern og stål, fast brændsel og råuld, medens andre varer, f. eks. kobber, kautsjuk, benzin, korn og foderstoffer, er steget i pris. Da de varer, der er blevet billigere, indgår med meget større vægt i importen end varerne med stigende priser, har prisudviklingen for råvarerne dog hidtil været gunstig for bytteforholdet i udenrigshandelen, som også er forbedret ved den stigning, der i de senere måneder er indtrådt i smørprisen. Direkte og indirekte har de faldende importpriser været hovedårsagen til, at værdien af den samlede import i de første 8 måneder af 1958 er gået ned med 400 mill. kr. eller med henved 6½ % i sammenligning med den tilsvarende periode i fjor; men det bør dog tilføjes, at importen i juli og august under ét var noget større end i 1957; samtidig svækkedes som nævnt stigningstakten for eksporten.

I sammenligning med 1957 er indførselsoverskuddet i de første 8 måneder i år formindsket med næsten 750 mill. kr. Den tilsvarende forbedring af valutastillingen er, i hvert fald hvad angår tiden indtil 30. juni, for en mindre dels vedkommende opnået ved en reduktion af lagerbeholdningerne af importerede råvarer og er for så vidt formentlig af midlertidig karakter. Beregnet med 1955-priser var værdien af de optalte lagerbeholdninger (ekskl. sukker) den 30. juni 1958 1533 mill. kr. mod 1758 mill. kr. et

halvt år tidligere, en nedgang på 13 %. Det må dog erindres, at der normalt sker en nedgang i lagerbeholdningerne af råstoffer i årets første halvdel. Sammenlignet med lagerværdien den 30. juni 1957 – 1609 mill. kr. – har nedgangen således kun udgjort 5 %.

LANDBRUGET

I løbet af sommeren er stigningen i den animalske landbrugsproduktion i sammenligning med 1957 ophørt, og for de første 8 måneder af 1958 under ét lå produktionen kun godt 1 % højere end i perioden januar-august i fjor. Som reaktion på de lave smørpriser er der indtrådt en nedgang i mælkeproduktionen og en forøget anvendelse af mælken til fremstilling af ost på bekostning af smørproduktionen, jfr. nedenstående oversigt. Det kan tilføjes, at mælkeproduktionen i august var ca. 9 % og smørproduktionen ca. 16 % mindre end i august 1957.

Produktionen af de vigtigste husdyrprodukter.

Mill. kg	Januar–august 1957	Januar–august 1958	Stigning i pct.
Mælk	3779	3617	÷4.3
Smør	122.1	112.1	÷8.2
Ost	71.0	76.7	8.0
Æg	94.9	93.6	÷1.4
Okse- og kalvekød	181.8	194.7	7.1
Svinekød og flæsk	349.7	362.5	3.7
Mængdeindeks (1955=100)	106.5	107.9	1.3
Værdi, mill. kr.	4198	3913	÷6.8

Foruden mælke- og smørproduktionen har ægproduktionen været mindre end i fjor, når man betragter de første 8 måneder under ét, men nedgangen er ubetydelig, og både i juli og august lå ægproduktionen højere end på samme tid i 1957. Omvendt forholder det sig med produktionen af svinekød og flæsk, der for den forløbne del af året viser en stigning på knap 4 %, men i den sidste tid har ligget under 1957-niveauet. Imidlertid er der samtidig gennemført en udvidelse af svinebestanden, der i begyndelsen af oktober var steget til 5.674.000 stk. eller ca. 100.000 flere end på samme tid i fjor, og da antallet af fedesvin over 60 kg ligger næsten 10 % højere, må der ventes en ny opgang i slagtningerne i den nærmeste fremtid. Den samlede sobestand er vokset med 18.000 til 583.000 stk., og hele denne stigning falder på første gang drægtige søer, hvis antal i indeværende år er forøget med 42.000 til 121.000 stk.

Eksporten januar–august af de vigtigste animalske landbrugsprodukter.

	Mængde		Værdi	
	1957 1000 stkr.	1958 1000 stkr.	1957 Mill. kr.	1958 Mill. kr.
Levende hornkvæg	159.9	226.2	208.2	286.0
Heraf til Vesttyskland	141.8	205.5	181.5	254.5
	Mill. kg	Mill. kg		
Okse- og kalvekød	57.5	52.6	267.9	245.7
Heraf til:				
Sverige	16.7	10.2	68.9	41.4
Italien	23.0	30.8	115.5	151.5
Flæsk og svinekød	166.0	171.2	793.2	787.2
Heraf til England	153.3	153.3	734.6	712.3
Smør	87.0	85.7	498.6	359.2
Heraf til:				
Vesttyskland	10.2	1.7	72.3	10.5
England	65.7	70.6	357.0	291.7
Ost	41.7	48.1	171.2	179.0
Heraf til Vesttyskland	23.3	27.3	81.1	84.5
Æg	66.6	65.8	247.9	257.8
Heraf til Vesttyskland	43.5	44.8	157.3	172.2

Eksportforøgelsen for svinekød og flæsk i forhold til 1957 har fundet afsætning på de sekundære markeder og er navnlig aftaget af Frankrig og Italien. I Englands egen produktion af bacon og skinker er der ikke sket større ændringer, men importen har ligget på et højere niveau end i fjor. Til trods herfor har priserne i England, bortset fra en mindre nedgang i sommermånederne, vist betydelig fasthed, og andelsslagteriernes landsnotering for 1. kl. slagterisvin er steget fra 349 øre pr. kg i gennemsnit for januar kvartal til 400 øre for april kvartal og 410 øre for juli kvartal. De tilsvarende tal for 1957 var 442, 400 og 391 øre, hvorefter der i oktober kvartal indtrådte et fald til gnstl. 330 øre pr. kg. Det kan i denne forbindelse nævnes, at landbrugsministeriet i henhold til loven om afsætning af danske landbrugsvarer (se Ø. og P., 1958, p. 97–98) med virkning fra 11. august har indført en afgift på 6 kr. pr. slagtet svin.

Hvad det engelske smørmarked angår, har den samlede import i de første 8 måneder i år udgjort 302 mill. kg eller ca. 60 mill. kg mere end i samme tidsrum i fjor, en stigning på ikke mindre end 25 %. Denne overfyldning af markedet medførte et voldsomt prisfald for dansk smør, og fra midten af april og i de følgende 3 måneder var smøreksportudvalgets afregningspris fastsat til 350 øre pr. kg mod 550 øre ved årets begyndelse. Siden da har der imidlertid i England udviklet sig en meget stærk efterspørgsel efter dansk smør, og det har været muligt at gennemføre en betydelig prisforhøjelse, hvorved prisforskellen mellem dansk smør og domi-

nionsmør er udvidet stærkt. Ved udgangen af oktober var afregningsprisen til smørleverandørerne efterhånden steget til 575 øre pr. kg, hvilket var 25 øre mere end på samme tidspunkt i 1957, men 125 øre mindre end i oktober 1956.

I juli afsluttedes leverancerne til Sovjetunionen af restkontingentet på 7.000 t smør ifølge handelsaftalen af 1956, og hermed var Sovjetunionen rykket op på Vesttysklands plads som den næststørste aftager af dansk smør i år. Omtrent samtidig med at leverancerne til Sovjetunionen ophørte, gjorde imidlertid nedgangen i smørproduktionen sig stærkere gældende, og det er relativt små eksportmængder, der har været til rådighed for det engelske marked i den senere tid, selv om afsætningen på sekundære markeder har været ubetydelig. Der synes imidlertid at være udsigt til en vis eksport til Italien og Vesttyskland i den kommende tid.

Ved udgangen af oktober lå også noteringerne for slagtekvæg og for ost højere end på samme tid i fjor, og fra februar til august er eksportprisindekset for landbrugsvarer (kvæg, flæsk, smør, ost og æg) steget fra 85 til 94, medens det for august 1957 er beregnet til 98 (1955 = 100).

INDUSTRIEN

Som allerede nævnt, må stigningen i industriproduktionen i den sidste tid ses som et resultat af forøget indenlandsk efterspørgsel. Da byggeriet i år er kommet i gang med en betydelig forsinkelse, lå produktionen i byggeriets leverandørindustrier længe på et meget lavt niveau, men er med igangsættelsen af et omfattende byggeri i sommermånederne steget stærkt.

Industriproduktionen.

(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år).

	1. kvt. 1957	2. kvt. 1957	3. kvt. 1957	4. kvt. 1957	1. kvt. 1958	2. kvt. 1958	3. kvt. 1958
Næringsmiddelindustri	+ 7	+ 6	+ 8	+ 1	0	0	+ 1
Tekstilindustri	+31	+32	+10	÷ 4	÷11	÷16	÷ 8
Beklædningsindustri	+24	+19	+ 2	÷10	÷ 6	÷ 9	÷ 2
Træindustri	+ 4	+ 7	+ 5	+ 4	+ 2	0	÷ 1
Papir- og grafisk industri	+ 4	+13	÷ 1	÷ 1	+ 1	+ 2	+ 1
Kemisk industri	+ 4	÷ 3	+ 2	+ 5	+ 1	+ 4	+ 4
Sten-, ler- og glasindustri	+ 9	+ 1	÷ 6	÷ 4	÷15	÷14	0
Jern- og metalindustri	+ 2	+ 4	0	÷ 4	÷ 2	÷ 2	+ 1
Transportmiddelindustri	+16	+21	+ 4	+ 4	+ 8	÷ 2	÷ 4
Industrien i alt	+ 9	+ 8	+ 2	÷ 1	÷ 2	÷ 2	0
Heraf:							
Konsumvareindustri	+10	+10	+ 4	÷ 1	÷ 1	÷ 1	0
Produktionsmiddelindustri	+ 6	+ 7	0	÷ 3	÷ 3	÷ 5	0

F. eks. lå produktionen i ler-, sten- og glasindustrien i første halvdel af 1958 ca. 15 % lavere end i første halvår i fjor, men oversteg i september 1957-niveauet med 3 %. Også i de to andre industrier, hvor produktionen var gået stærkt tilbage, tekstilindustrien og beklædningsindustrien, har der været en betydelig fremgang. I tekstilindustrien lå produktionen i september dog endnu 3 % og i beklædningsindustrien 2 % lavere end i september 1957.

I jern- og metalindustrien, der jo også i et vist omfang hører til byggeriets leverandørindustrier, var produktionen i september 2 % større end i 1957, medens transportmiddelindustrien viste en nedgang på 3 %. I den vigtigste gren af transportmiddelindustrien, jernskibsværfterne, er nettoordretilgangen gået stærkt tilbage, men den samlede ordrebestand er stadig meget stor, idet den formentlig svarer til et par års beskæftigelse. Derimod lå nettoordretilgangen i jernstøberier og maskinfabrikker og i elektromekaniske fabrikker i 2. kvartal i år ikke ubetydeligt højere end i den tilsvarende periode i fjor.

Eksporten af vigtige industriprodukter.

(Mill. kr.).

	Januar – august 1957	Januar – august 1958	Stigning i pct.
Kød- og mælkekonserves	365	447	23
Sukker	52	32	÷38
Drikkevarer	65	63	÷ 3
Animalske og vegetabilske olier og fedtstoffer	54	55	1
Kemikalier	157	169	8
Tekstil og beklædning	112	130	16
Jern- og metalvarer	172	144	÷16
Maskiner	680	798	17
Skibe, nye	73	123	69
Skibe, brugte	78	18	÷77
Øvrige industriprodukter	487	529	9
Tils...	2.295	2.508	9

Der foreligger nu en oversigt over *industriens investeringer* i 1957. Opgørelsen omfatter de virksomheder, der indgår i Statistisk Departements årlige produktionsstatistik, og som i 1956 gennemsnitligt beskæftigede mere end 25 arbejdere, men på grundlag heraf har departementet beregnet industriens samlede investeringer. Investeringer omfatter i denne forbindelse alle udgifter, der føres over anlægs- og inventarkonti på status med fradrag af de indtægter, der er opnået ved salg af fast ejendom og brugt materiel. Ser man bort fra investeringerne i fast ejendom, kan man regne med, at tallene nogenlunde viser tilgangen til det kapitalapparat, der står til rådighed for industrien. For den faste ejendom gælder dette ikke, idet en del af virksomhederne bor til leje.

I de direkte undersøgte virksomheder udgjorde investeringerne herefter i 1957 589 mill. kr. eller 40 % mere end i 1956, men ser man bort fra salg af fast ejendom, der i 1956 var ekstraordinært store, og som formentlig kun i mindre omfang var udtryk for en formindskelse af kapitalapparatet, var stigningen 35 %.

For at give et begreb om størrelsesordenen af den samlede industris investeringer har man opregnet investeringerne i de undersøgte virksomheder på grundlag af forholdet mellem beskæftigelsen i disse virksomheder og i den samlede industri. Herefter skulle industriens samlede investeringer have udgjort ca. 510 mill. kr. i 1956 og ca. 720 mill. kr. i 1957, men en opregning af denne art er behæftet med betydelig usikkerhed.

Om investeringsplanerne for 1958 foreligger der oplysninger for virksomheder, der i alt beskæftigede 68 % af samtlige arbejdere i industrien i 1956. På grundlag af oplysningerne, der er indsendt i perioden april-juli, har departementet beregnet den planlagte tilgang af investeringer i 1958 for hele industrien til 94 % af den faktiske tilgang i 1957. I tekstil- og beklædningsindustrien, hvor investeringstilgangen i 1957 var relativt stærkest, er der regnet med en betydelig nedgang i 1958. Kun i den kemiske industri og transportmiddelindustrien (samt i gruppen »anden industri«) var der planlagt større investeringer i 1958 end i 1957. Også denne opgørelse er imidlertid erfaringsmæssigt behæftet med stor usikkerhed.

BYGGEVIRKSOMHEDEN

I første halvdel af 1958 blev der i hele landet fuldført nybyggeri med et samlet etageareal af godt 1,2 mill. m², hvilket var ca. 18 % mindre end i 1. halvår 1957. Hvad angår det påbegyndte byggeri, lidt under 2 mill. m², var nedgangen ubetydelig, nemlig knap 4 %, men i hvert fald i byområderne, for hvilke der også foretages kvartalsvise opgørelser, lå det påbegyndte byggeri i januar kvartal lavere end året før, bl. a. på grund af de ugunstige vejrforhold, medens det omvendte var tilfældet i april kvartal. En stor del af det byggeri, der påbegyndtes i 1. halvår, befandt sig derfor i midten af året på et tidligt stadium af udførelsen. I alt var pr. 1. juli i år næsten 3,7 mill. m² under opførelse mod 3,6 mill. m² på samme tid i fjor. Medens der således for det samlede byggeri under opførelse ikke er sket nogen større ændring i forhold til 1957, er der derimod sket store forskydninger i byggeriets fordeling på de forskellige kategorier. For beboelsesejendomme er der en nedgang fra i fjor på knap 11 %, medens etagearealet i erhvervsejendomme under opførelse viser en stigning på næsten 29 %. Stigningen har været særlig stærk for kontor- og butiksejendomme (122 %), men er også betydelig for fabrikker og værksteder (56 %). For avlsbygninger er tallet derimod 30 % lavere end i 1957.

Byggevirksomheden i hele landet i 1. halvår 1958.

	Beboelsesejendomme		Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Tilsammen
	1000 m²	Antal lejligheder	1000 m²	1000 m²	1000 m²
Under opførelse 1. januar 1958.....	1597	18730	690	616	2903
Påbegyndt 1. halvår 1958.....	1065	12570	747	179	1991
Fuldført 1. halvår 1958.....	742	8850	325	150	1217
Under opførelse 1. juli 1958.....	1920	22450	1112	645	3677
Under opførelse 1. juli 1957.....	2150	25280	863	596	3609

I løbet af 1. halvår 1958 blev der i hele landet fuldført 8.850 lejligheder og påbegyndt 12.570, hvorefter der ved udgangen af juni måned var 22.450 lejligheder under opførelse. I 1957 var de tilsvarende tal 11.090, 13.370 og 25.280 lejligheder. Bortset fra de egentlige landkommuner var antallet af lejligheder under opførelse pr. 1. juli 1958 20.200, og dette tal var ved udgangen af august steget til 21.300 eller omtrent det samme som i august i fjor (22.000).

ARBEJDSLØSHEDEN

Bevægelserne i arbejdsløshedstallene har været præget af den omtalte forskydning af byggesæsonen. Fra og med maj har den gennemsnitlige månedlige arbejdsløshedsprocent (beregnet på grundlag af de ugentlige opgørelser) ligget lavere end i fjor, og den sædvanlige forøgelse af arbejdsløsheden i efterårsmånederne har kun i ringe grad gjort sig gældende. I gennemsnit for september var antallet af arbejdsløse kun godt 34.000 mod 43.000 i september 1957, og stigningen i forhold til juni med den laveste gennemsnitlige ledighed i 1958 androg ikke mere end godt 4.000.

BETALINGSBALANCE OG VALUTASTILLING

Betalingsbalancen for 1. halvår 1958 viser efter den foreløbige opgørelse et overskud for varer og tjenester på 544 mill. kr. mod 467 mill. kr. i det foregående halvår og et underskud i 1. halvår 1957 på 233 mill. kr. I samme tidsrum forøgedes bankernes udenlandske nettotilgodehavender med 286 mill. kr., og statens og kommunernes udenlandske gæld blev nedbragt med 243 mill. kr., således at bankernes og de offentlige institutioners status over for udlandet forbedredes med i alt 529 mill. kr. Da dette tal kun ligger 15 mill. kr. lavere end overskuddet på vare- og tjenestebalancen, synes der ikke at være sket nogen ændring i den private sektors status over for udlandet i dette tidsrum.

Som det fremgår af tabellen, skyldes det større overskud på vare- og tjenestebalancen i forhold til 2. halvår 1957 udelukkende det stærkt for-

Vare- og tjenestebalancen.

(Mill. kr.).

Indtægter eller udgifter (÷) netto vedrørende:	1. halvår 1957	2. halvår 1957	1. halvår 1958
Varcindførsel og -udførsel (f.o.b.).....	÷526	60	205
Søtransport.....	280	270	230
Øvrige vare- og tjenesteposter.....	13	137	109
Vare og tjenester i alt..	÷233	467	544

øgede overskud i varehandelen. Hvad angår de »usynlige« poster, er nedgangen i indtægten ved søtransport, der allerede havde vist sig i det foregående halvår, blevet forstærket. Den danske handelsflådes indsejling i udenrigsfart, eksklusive farten fra udenlandske til danske havne, beregnes i 1. halvår 1958 at have beløbet sig til 375 mill. kr. mod 430 mill. kr. i 2. halvår 1957. Samtidig er imidlertid nettoudgiften til udenlandsk skibsfart gået ned fra 160 til 145 mill. kr., hvorved nedgangen i nettoindtægten på posten »søtransport« begrænses til 40 mill. kr. Fragtratetallet, der udelukkende er baseret på den aktuelle notering af trampfartsrater og således ikke belyser bevægelserne i fragtniveauet for tankfart, rute- og liniefart, er ikke undergået nævneværdige ændringer siden begyndelsen af 1958. For september er det beregnet til 73 (1955 = 100) mod 86 i september i fjor og 99 i gennemsnit for hele året 1957. Den 1. april var 44 danske skibe med en tonnage på i alt 165.000 BRT, svarende til 9 % af den samlede danske handelstonnage pr. 31. december 1957, taget ud af drift og oplagt, men der indtrådte i løbet af april kvartal en vis bedring i skibsfartens beskæftigelse, som siden i det væsentlige er opretholdt. Pr. 1. oktober omfattede oplægningerne 124.000 BRT fordelt på 34 skibe, eller 6,7 % af den samlede tonnage.

»Øvrige vare- og tjenesteposter« i ovenstående tabel omfatter turisttrafik, rentebetalinger o. s. v. Indtægten af udenlandske turister i 1. halvår

Valutastillingen.

(Mill. kr.).

Ultimo	Konvertibel valuta	EPU	Anden transferabel valuta	Bilateral valuta	Diverse	Nationalbanken i alt	Privatbanker	Tilsammen
Juli 1957.....	512	÷644	÷ 4	63	÷81	÷154	107	÷47
Dec. —	736	÷569	÷16	29	÷73	107	245	352
Marts 1958.....	808	÷538	÷14	25	÷61	220	311	531
Juni —	846	÷515	3	24	÷45	313	325	638
Juli —	905	÷499	÷ 4	35	÷42	395	364	759
Aug. —	1042	÷464	÷34	24	÷39	530	371	901
Sept. —	1125	÷459	÷ 3	12	÷34	641	333	974
Okt. —	–	–	–	–	–	591	368	959

1958 er beregnet til 214 mill. kr., medens danskes rejser i udlandet i samme tidsrum anslås at have lagt beslag på 159 mill. kr. Nettoindtægten på denne post udgjorde således 55 mill. kr. I 1. halvår 1957 viste rejsekontoen et underskud på 12 mill. kr. Forbedringen skyldes både højere indtægter fra udenlandske turister og lavere udgifter til danskes rejser i udlandet.

Trods den betydelige stigning i indførselsoverskuddet i juli og august forøgedes bankernes udenlandske nettotilgodehavender i løbet af juli kvartal med 336 mill. kr., men i oktober måned har valutaudbetalingerne oversteget indbetalingerne, dog kun med et beløb svarende til 15 mill. kr. For så vidt angår juli kvartal kan nævnes, at der blev afdraget 16 mill. kr. på den offentlige langfristede gæld, men på den anden side har staten modtaget 25 mill. kr. som afdrag på flygtningetilgodehavenderne i Vesttyskland, og endvidere har danske redere modtaget ca. 35 mill. kr. fra U. S. A. til endelig afvikling af erstatningskrav, bl. a. for danske skibe, der gik tabt i allieret tjeneste under krigen.

PENGE- OG KAPITALMARKEDET

Likviditets- og renteforhold har i 1958 været stærkt påvirket af den stadige og stærke vækst i valutabeholdningen. Pengeforsyningen er, som det fremgår af nedenstående tabel, i året fra september 1957 til september 1958 steget med over 800 mill. kr. eller med ca. 35 %. Til »pengeforsyning« er her medregnet – foruden seddelomløbet og indlån på folio i nationalbanken – nationalbankens indlånsbeviser, der er en nydannelse på det danske pengemarked. Indlånsbeviserne, der har en løbetid af 3 måneder, udbydes hver tirsdag til varierende rente og kan købes af banker, sparekasser og vekselerere. De kan til enhver tid belånes i nationalbanken til den gældende diskonto. De er i de 4–5 måneder, der er gået siden udstedelsen begyndte, blevet stærkt benyttet af bankerne som likviditetsreserve. Ved udgangen af september var således indlånsbeviser for næsten 700 mill. kr. i omløb.

Både bankers og sparekassers indlån er vokset stærkt, men medens sparekassernes udlån så nogenlunde har holdt trit med væksten i indlånene, har bankernes udlånsvirksomhed nærmest været stagnerende, i hvert fald indtil den allerseneste tid. Bankernes likviditet er derfor meget stor. Dette fremgår ikke af kassebeholdningen, der ved udgangen af september i år kun var forøget med knap 100 mill. kr. i forhold til september 1957, men bankernes beholdning af nationalbankens indlånsbeviser udgør en meget betydelig likviditetsreserve, og det samme gælder deres valutabeholdning.

Mill. kr.	Sept. 1957	Dec. 1957	Marts 1958	Juni 1958	Juli 1958	Aug. 1958	Sept. 1958	Okt. 1958
Nationalbanken								
Udl. tilgodeh., netto	÷142	107	220	313	395	530	641	591
Nettotilgodeh. hos staten	2066	2138	2173	2284	2470	2449	2033	2205
Obligationer og aktier	501	491	374	335	373	365	454	493
Seddelomløb	2135	2432	2327	2367	2327	2276	2311	2410
Indlån på folio	277	369	411	455[1]	395	330	284	300
Indlånsbeviser	–	–	–	–	365	640	684	539
I alt	2412	2801	2738	2822	3087	3246	3279	3249
Forretningsbankerne								
Kassebeholdning	718	1004	827	889	911	828	806	
Udl. tilgodeh., netto	288	245	311	325	364	371	333	
Obligationer og aktier	1362	1338	1507	1669[1]	1954[1]	2269[1]	2384[1]	
Udlån i alt	6809	6960	6858	7011	6889	6837	6974	
Indlån i alt	7671	7816	7987	8319	8523	8680	8619	
De større sparekasser								
Oblig., aktier og andelsbev.	1435	1407	1440	1448	1463	1471	1467	
Udlån i alt	4111	4146	4237	4353	4390	4433	4467	
Indlån i alt	5451	5451	5633	5814	5855	5888	5880	

[1]) Inkl. nationalbankens indlånsbeviser.

Den 15. august nedsatte nationalbanken for anden gang i år diskontoen med 1/2 %, således at den herefter er 4 1/2 %. Den første nedsættelse den 19. april medførte ikke nogen ændring af de private bankers og sparekassernes indlånssatser, men efter diskontonedsættelsen i august er renten af indlån på opsigelse blevet nedsat med 1/2 %., således at den højeste indlånsrente nu er 4 1/2 %. Hvad udlånssatserne angår, fulgte de private banker ved begge diskontonedsættelser nationalbanken.

Den stærke opgang i obligationskurserne i forårsmånederne blev i sommermånederne efterfulgt af en mere rolig udvikling. Tendenser til nedgang i obligationskurserne er blevet imødegået af nationalbanken ved »open market operations«, der har bragt bankens obligationsbeholdning op på omtrent samme højde som for et år siden. Nedgangen i den effektive rente mellem september 1957 og september 1958 kan for statsobligationer sættes til ca. 1 1/2 % og lidt mindre for kredit- og hypotekforeningsobligationer. Nedgangen i obligationsrenten har altså været noget større end nedgangen i bankernes udlånssatser.

Stabiliseringen af obligationskurserne i juli kvartal kan formentlig sættes i forbindelse med den meget betydelige vækst i den cirkulerende obliga-

tionsmængde i denne periode. Medens nettotilgangen af børsnoterede obligationer i hver af de to første kvartaler i år lå omkring 230 mill. kr. (pålydende værdi), hvilket var uforandret i sammenligning med januar og april kvartaler i fjor, er nettotilgangen i juli kvartal i år opgjort til 1131 mill. kr. mod 255 mill. kr. i juli kvartal sidste år. Hertil er at bemærke, at i tallet for i år indgår nationalbankens indlånsbeviser med et beløb på næsten 700 mill. kr. Selv bortset herfra er stigningen dog meget betydelig, og alle kategorier har deltaget i stigningen: statsobligationer, kredit- og hypotekforeningsobligationer og andre børsnoterede obligationer. Hvad specielt den førstnævnte kategori angår, emitterede staten i september et lån på 100 mill. kr. til 4 % og med en løbetid af 30 år. Lånet blev overtaget af et bankkonsortium, der udbød det til offentlig tegning til kurs 87½. Bankkonsortiet overtog samtidig 50 mill. kr. af statens 4½ % lån S. 1963, hvoraf det løbende salg havde været standset siden årets begyndelse. Med bankernes overtagelse af de 50 mill. kr. er salget af dette lån definitivt standset, og i øvrigt foretages der for tiden heller ikke salg af statens øvrige løbende emissioner.

For de første 3 kvartaler under ét har nettotilgangen af børsnoterede obligationer (bortset fra indlånsbeviser) været ca. 230 mill. kr. større i 1958 end i 1957. For kredit- og hypotekforeningsobligationer har der været en stigning på ca. 250 mill. kr. (over 60 %) og for andre børsnoterede obligationer en stigning på ca. 80 mill. kr. (næsten 75 %). Heroverfor står en nedgang for statsobligationer på ca. 100 mill. kr., fra 167 mill. kr. i 1957 til 64 mill. kr. i 1958.

Aktiekurserne har gennem den forløbne del af 1958 været stigende, og nedgangen i kursniveauet i 1957 er i det væsentlige indvundet igen. Ved udgangen af september lå indekset for aktiekurserne godt 16 % højere end ved årets begyndelse. Stigningen har været stærkest for bank- og industriaktier, men omfattende også rederiaktier (godt 6 %).

LØNNINGER OG PRISER

Den gnstl. timefortjeneste i industri og håndværk m. m. var i januar kvartal i år efter Statistisk Departements standardberegning (der tilsigter at belyse lønudviklingen, uden at forskydninger i sammensætningen af den arbejdergruppe, der omfattes af statistikken, griber forstyrrende ind) steget

Juli 1914 = 100	Detailpristal	Særpristal
Oktober 1957	435	429
Januar 1958	438	432
April —	439	433
Juli —	440	434
Oktober —	444	438

til 501 øre. I dette tal indgår feriepenge og samtlige tillæg bortset fra overtidstillæg. I forhold til januar kvartal 1957 havde der været en stigning i den gennemsnitlige timefortjeneste på 17 øre eller 3½ %.

Både detailpristallet og særpristallet, hvorefter lønninger m. v. reguleres, er i perioden oktober 1957–oktober 1958 steget med ca. 2 %. Grænsen for udbetaling af nye portioner dyrtidstillæg, der ligger ved 435 for arbejderne og 436 for tjenestemændene, blev ikke nået hverken i januar eller juli. Den blev imidlertid som følge af prisstigninger for en række fødevarer overskredet i oktober, og der er herefter sandsynlighed for, at det næste lønregulerende pristal, særpristallet for januar 1959, vil udløse en ny portion dyrtidstillæg til såvel arbejdere som tjenestemænd.

7.–11.–1958
C. L.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

April 1958

1. – Spanien går ind på at overdrage suveræniteten over Spansk Sydmarokko til Marokko.
2. – Præsident Eisenhower opfordrer kongressen til at oprette et civilt organ for udforskning af verdensrummet.

Det græske parlament opløses efter vedtagelse af en ny valglov (se 2/3), der favoriserer de store partier.

Fra Djakarta meldes, at indonesiske regeringstropper er gået i land på Celebes for at bekæmpe oprørerne dér. – 8. Indonesien anmoder om tilladelse til at købe våben for 120 mill $ i U. S. A., idet man lover, at våbnene ikke vil blive anvendt mod oprørerne. Forinden er det meddelt, at man har sluttet aftale om køb af våben i Polen, Tjekoslovakiet og Jugoslavien. – 17. melder Djakartaregeringen, at regeringstropper har indtaget oprørernes hovedstad Padang på Sumatra.
2.–9. – En russisk delegation under ledelse af Khrushchev aflægger besøg i Ungarn.

3. – Præsident Eisenhower foreslår i et budskab til kongressen en reform af forsvarets ledelse, hvorved forsvarsministerens stilling styrkes, bl. a. gennem større indflydelse på fordelingen af de militære bevillinger.

FN's mægler i Kashmirstriden, dr. Frank Graham, forelægger en rapport om sit arbejde for sikkerhedsrådet. Han har foreslået en ordning, hvorefter Pakistan skulle trække sine tropper tilbage fra Kashmir og en FN-styrke besætte den nuværende demarkationslinje. Forslaget er afvist af Indien, der også har afvist et tilbud fra Pakistan om at trække sine tropper tilbage, hvis Indien gjorde det samme.

I Cuba beordrer præsident Batista drastiske foranstaltninger mod den af oprørslederen Fidel Castro bebudede generalstrejke. – 5. meddeler hærledelsen, at oprørernes hovedgruppe i Sierra Maestra-området i provinsen Oriente er isoleret og søger at flygte. – 9. kommer det til kampe i Havanna, hvor oprørerne en overgang besætter radiostationen. – 10. er der ro i Havanna, men generalstrejke og uroligheder i Santiago.

4. – I budskaber til præsident Eisenhower, premierminister Macmillan m. fl. opfordrer Khrushchev U. S. A. og Storbritannien til at følge Sovjetunionens eksempel og indstille kærnevåbenforsøgene. I modsat fald må Sovjetunionen forbeholde sig at genoptage forsøgene. – 8. Præsident Eisenhower svarer, at det egentlige problem ikke er forsøgene, men selve kærnevåbnenes eksistens, og minder om sit forslag om, at spaltelige stoffer kun må anvendes til fredelige formål. Han foreslår, at eksperter straks tager fat på en teknisk undersøgelse af, hvilke foranstaltninger der er nødvendige for at kontrollere, at en overenskomst om standsning af forsøgene overholdes. – 9. Eisenhower udtaler, at han er

rede til at overveje ensidig indstilling af kærnevåbenforsøgene under forudsætning af, at de forestående forsøg i Stillehavet giver et tilfredsstillende resultat. – 22. hævder Khrushchev i sit svar til Eisenhower, at det ikke er umagen værd at indlede tekniske undersøgelser, før der foreligger en politisk overenskomst. – 28. Eisenhower fastholder, at tekniske undersøgelser vil gøre det lettere at opnå en overenskomst. Som indledning til en ny forsøgsserie bringes en engelsk brintbombe til eksplosion over Stillehavet.

6. – Premierminister Dom Mintoff erklærer, at Malta vil kræve uafhængighed, hvis Storbritannien ikke foroger den finansielle støtte. – 21. Den maltesiske regering demissionerer. Mintoff udtaler, at regeringen som følge af Storbritanniens holdning ikke længere vil tage ansvaret for opretholdelse af ro og orden. – 23. afslår oppositionens leder, dr. Borg Olivier, at danne regering. – 24. Maltas guvernør, Robert Laycock, erklærer, at han ikke har anden udvej end at overtage kontrollen med forvaltningen, opløse den lovgivende forsamling og udskrive valg. – 30. Der indføres undtagelsestilstand på Malta.

8. – 42 stortingsmænd af arbejderpartiet er medunderskrivere på en resolution, der kræver, at Norge ved de forestående forsvars- og udenrigsministermøder i NATO skal nedlægge veto mod vesttysk atomoprustning. – 10. Den norske regering beslutter ikke at foretage sig noget i anledning af resolutionen, idet spørgsmålet om placeringen af kærnevåben og mellemdistanceraketter (se 19/12 1957) ikke er aktuelt. – 15. Arbejderpartiets stortingsgruppe vedtager med alle stemmer mod 1 en udtalelse, hvori man erklærer sig for tilhænger af fortsat samarbejde i NATO. – 16. Udenrigsminister Halvard Lange udtaler i stortinget, at et norsk veto vil betyde, at Norge stiller sig uden for NATO-samarbejdet.

10. – Udenrigsminister Pineau erklærer i nationalforsamlingens udenrigspolitiske udvalg, at en overenskomst med Tunis vedrørende Bizerte, flyvepladserne i Tunis og de franske borgeres sikkerhed synes mulig, men præsident Bourguiba har nægtet at gå med til nogen grænsekontrol. – 12. Den franske regering beslutter at optage direkte forhandlinger med Tunis på det grundlag, der er skabt ved den engelsk-amerikanske mægling, d. v. s. uden at Tunis på forhånd har givet sit samtykke til en kontrol af grænsen mellem Algier og Tunis, hvilket Frankrig hidtil har krævet. – 15. Nationalforsamlingen forkaster regeringens Tunispolitik med 321 stemmer (kommunister, Poujadister, socialrepublikanere og højre) mod 251 (socialister, folkerepublikanere og de fleste radikale), hvorefter Gaillard indgiver sin afskedsbegæring. – 22. Georges Bidault (folkerepublikaner) opgiver at danne regering, efter at hans eget parti har nægtet ham sin støtte. – 28. René Pleven (den demokratiske og socialistiske modstandsunion) erklærer sig villig til at forsøge at danne regering.

Argentina afbryder den diplomatiske forbindelse med den dominikanske republik, fordi denne tillader Perón (se 2/1 ff.) at drive politisk virksomhed rettet mod styret i Argentina.

11. – Sovjetunionen accepterer vestmagternes forslag af 31/3 (se Ø. og P. p. 110–111) og erklærer sig rede til at påbegynde forhandlinger i Moskva 17/4. Man vil ikke modsætte sig, at udenrigsministermødet, der bør afholdes senest i midten af maj, evt. drøfter nogle af de spørgsmål, som det er hensigten at sætte på dagsordenen for en topkonference, men spørgsmålet om afholdelsen af en sådan konference kan ikke gøres afhængigt af, om udenrigsministermødet kommer til det ene eller det andet resultat. – 16. Vestmagterne konstaterer, at uenigheden om omfanget og karakteren af forberedelserne til en topkonference stadig består, men erklærer, at vestmagternes ambassadører i Moskva står til det russiske udenrigsministeriums disposition 17/4. – 17. modtager udenrigsminister Gromyko den amerikan-

ske ambassadør og dagen efter den engelske og den franske ambassadør hver for sig. – 24. protesterer vestmagterne mod denne fremgangsmåde og kræver, at Gromyko skal modtage ambassadørerne samtidigt til fælles drøftelser. – 26. Gromyko stiller som betingelse for at gå med hertil, at også Polens og Tjekoslovakiets ambassadører deltager i forhandlingerne.

16. – Ved underhusvalget i den sydafrikanske union får nationalisterne 103 mandater (96 ved opløsningen), det forenede parti 53 (52), arbejderpartiet 0 (4), uafhængige 0 (4). I 24 valgkredse vælges et medlem af det forenede parti uden modkandidat, i de øvrige 132 får nationalisterne 647.000 stemmer, det forenede parti 504.000 stemmer og andre partier og kandidater en halv snes tusinde stemmer. Lederen af det forenede parti, de Villiers Graaff, og lederen af partiet i Transvaal, Marais Steyn, opnår ikke valg. I 1953 deltog de farvede i Kapprovinsen i valget, men er nu opført på særlige valglister og har 3/4 valgt 4 (hvide) repræsentanter, der alle tilhører det forenede parti. Desuden har de indfødte i Kapprovinsen 3 hvide repræsentanter, nemlig 2 liberale og 1 uafhængig.

14. – Forbundsregeringen erklærer, at folkeafstemning om de vesttyske styrkers bevæbning med kærnevåben vil være i strid med grundloven. Regeringen og det kristeligt-sociale parti meddeler, at de vil iværksætte en modoffensiv mod socialdemokraternes kampagne mod bevæbning med kærnevåben. – 25. Ved forbundsdagens 1. behandling af det socialdemokratiske forslag om folkeafstemning går de øvrige partier imod forslaget som grundlovsstridigt. Første viceministerpræsident Mikojan, der opholder sig i Bonn for at underskrive forskellige tysk-russiske aftaler, bl. a. en vareudvekslingsaftale for årene 1958–60, udtaler, at Sovjetunionen ikke vil anvende kærne- og raketvåben mod Vesttyskland, heller ikke i en krig, hvor Vesttyskland er deltager, såfremt Vesttyskland giver afkald på disse våben.

Det polske kommunistiske partis førstesekretær Gomulka kritiserer i en tale ved fagforbundskongressen arbejderrådene (opstået ved »oktoberrevolutionen« i 1956) og bebuder en reform, der kan styrke driftsledelsens, particellens og fagforeningernes indflydelse. Han erklærer, at strejker i en socialistisk stat er tegn på anarki eller arbejderfjendtlig virksomhed og udtaler, at arbejdsnormerne i industrien må sættes op.

15.–21. – På initiativ af Ghanas premierminister Kwame Nkruma afholdes i Accra en konference, hvori deltager repræsentanter for Ghana, Den forenede arabiske Republik, Sudan, Libyen, Tunis, Marokko, Liberia og Æthiopien samt – uofficielt – den algierske befrielsesfront. Konferencen vedtager en resolution, der kræver, at Frankrig trækker sine tropper bort fra Algier og indleder forhandlinger med befrielsesfronten.

16. – I Colombia ændres overenskomsten mellem partierne derhen, at den liberale Camargo opstilles som fælles kandidat ved det forestående præsidentvalg (se 16/3).

18. – Udenrigsminister Gromyko beskylder U. S. A. for at sætte freden på spil ved at sende bombemaskiner med kærnevåben over det arktiske område i retning mod Sovjetunionens territorium og erklærer, at Sovjetunionen i den anledning vil kræve sikkerhedsrådet sammenkaldt. Ifl. det amerikanske udenrigsministerium drejer det sig om øvelsesflyvninger med en sådan geografisk begrænsning, at der ikke kan tales om provokation mod Sovjetunionen. Det tilføjes, at flyverne i tilfælde af virkelig alarm ikke vil overskride en bestemt grænse langt fra Sovjetunionen og dens drabantstater uden udtrykkelig ordre fra U. S. A.s præsident. – 21. Sobolev, Sovjetunionen, foreslår i sikkerhedsrådet, at rådet skal opfordre U. S. A. til at ophøre med at sende flyvemaskiner med kærnevåben i retning mod andre staters grænser. Han imødegås af Cabot Lodge, U. S. A., og foreslår derefter, at debatten udsættes til næste dag. Dette forslag forkastes med

4 stemmer mod 2 (U. S. S. R. og Sverige), medens 5 undlader at stemme, hvorpå Sobolev trækker resolutionsforslaget tilbage.

Det russiske tidsskrift »Kommunist« kritiserer skarpt udkastet til nyt program for det jugoslaviske kommunistiske parti, uanset at udkastet er ændret og i modsætning til den første version ikke ligestiller Atlantpagten og Warszawapagten og ikke taler om Stalins hegemonibestræbelser. – 19. meddeles officielt, at de kommunistiske partier i Sovjetunionen og de folkedemokratiske stater samt nogle andre lande har afslået at sende delegationer til det jugoslaviske kommunistiske partis forestående kongres. – 22. I sin tale ved åbningen af partikongressen i Ljubljana fastholder præsident Tito partiets og Jugoslaviens ideologiske og politiske uafhængighed. Denne holdning understreges de flg. dage i taler af vicepræsidenterne Rankovitj og Kardelj og udenrigsminister Popovitj. Under Rankovitjs tale den 23. forlader østblokkens ambassadører (dog ikke Polens), der er til stede som observatører, salen. Kongressen slutter den 26. med enstemmig vedtagelse af det nye program.

Den finske rigsdag vedtager med 143 stemmer mod 50 et socialdemokratisk mistillidsvotum til regeringen von Fieandt, der indgiver sin afskedsbegæring. – 26. Præsident Kekkonen udnævner en ny regering med Reino Kuuskoski som statsminister. Regeringen betegnes officielt som et forretningsministerium, men har stærkere tilknytning til de politiske partier end den foregående. Statsministeren og 5 andre ministre tilhører agrarpartiet, 4 socialdemokratiet (Skog-fløjen), 2 samlingspartiet, 1 det svenske folkeparti og 1 det finske folkeparti.

Den vestindiske føderations parlament (se 23/3) vælger formanden for det føderale arbejderparti, sir Grantley Adams, til premierminister.

19. – Det jugoslaviske parlament genvælger Tito som republikkens præsident og præsident for forbundsregeringen.

I en erklæring af regeringschefen, kronprins Feisal, om Saudi-Arabiens udenrigspolitik siges det bl. a., at Saudi-Arabien hverken vil slutte sig til Den forenede arabiske Republik eller Den arabiske Forbundsstat.

25. – Det svenske andetkammer forkaster et regeringsforslag om obligatorisk tillægspension med 117 stemmer (højre, folkepartiet og centrumspartiet-bondeforbundet) mod 111 (soc.dem. og kommunister). – 28. Rigsdagen opløses, og der udskrives valg til andetkammer 1/6.

27. – Det engelske krigsministerium meddeler, at oprørere med våben fra Jemen har omringet et fort ved Assarir i Adenprotektoratet. – 30. Engelske tropper undsætter Assarir-fortet.

Ved valget i fransk Togoland besætter »udvalget for Togolands enhed«, der kræver fuldstændig uafhængighed af Frankrig, 28 af den lovgivende forsamlings 46 pladser. Udvalgets leder, Sylvantis Olympio, udtaler sig for Togolands tilslutning til Ghana.

27.–30. – I Tanger afholdes en konference mellem lederne af de marokkanske og tunesiske regeringspartier, Istiqlal og Neodestour, og repræsentanter for den nationale befrielsesfront i Algier. I resolutioner anbefales dannelsen af en algiersk oprørsregering og en vestarabisk federation af de tre lande (Maghreb). Foreløbig foreslås oprettet en rådgivende forsamling af medlemmer af nationalforsamlingerne i Marokko og Tunis og af det algierske nationale revolutionsråd.

29. – Der sluttes overenskomst mellem Den forenede arabiske Republik og det internationale Suezkanalselskab om erstatning for Ægyptens nationalisering af Suezkanalen i juli 1956. – 30. De indefrosne ægyptiske tilgodehavender i U. S. A. frigives.

Præsident Nasser ankommer til Moskva på officielt besøg i Sovjetunionen.

Nehru meddeler, at han ønsker midlertidigt at trække sig tilbage fra premierministerposten.

Maj 1958

2. – Ved sikkerhedsrådets afstemning om et amerikansk forslag om international luftinspektion over Nordpolsområdet benytter Sovjetunionen for 83. gang sin veto-ret. Rådets øvrige 10 medlemmer stemmer for forslaget. Et russisk forslag, der opfordrer U. S. A. til at indstille flyvningerne i retning af Sovjetunionen (se 18/4), forkastes med 9 stemmer mod 1; Sverige stemmer ikke.

Jemen anklager i et brev til FNs generalsekretær Storbritannien for aggression ved med vold at have okkuperet sultanatet Lahej i protektoratsområdet Aden og hævder, at 4.000 mand britiske tropper er koncentreret langs den provisoriske grænse mellem Jemen og Lahej. – 6. Britiske flyvemaskiner, der angriber jemenitiske maskingeværstillinger i protektoratsområdet, beskydes fra disse og angriber derefter militære mål på jemenitisk territorium.

Ved valget i Sydkorea besætter præsident Syngman Rhee's liberale parti 125 af nationalforsamlingens 233 pladser og det demokratiske parti under ledelse af vicepræsidenten dr. John M. Chang 79. Desuden vælges 28 uafhængige og 1 medlem af genforeningspartiet. I den opløste forsamling, der talte 203 medlemmer, havde de liberale 131, demokraterne 46 og uafhængige og småpartier 26 mandater.

3. – I en note til Sovjetunionen fastholder vestmagterne, at fællesmøder er det mest hensigtsmæssige, men erklærer sig villige til at lade deres ambassadører forhandle enkeltvis med den russiske udenrigsminister om forberedelserne til udenrigsministermøde og topkonference. – 28. forhandler Gromyko med den britiske ambassadør og 31. med den amerikanske.

U. S. A. afviser i en note til Polen Rapackiplanen om en »atomfri« zone i Centraleuropa. – 17. meddeler Storbritannien Polen, at det heller ikke kan acceptere planen.

Den østtyske regering beslutter fra 5/5 at opkræve afgifter på kanaltransporter med skibe, der ikke er registreret i Østtyskland, hvilket medfører, at kanaltrafikken mellem Vest- og Østberlin indstilles. – 16. protesterer vestmagternes ambassadører i Bonn over for den derværende russiske ambassadør mod afgifterne.

Nehru meddeler, at han – efter kraftige opfordringer fra kongrespartiet – fortsætter som Indiens premierminister.

4. – To engelske soldater nedskydes på åben gade i Famagusta på Cypern. (28/4 er et ultimatum fra terroristorganisationen EOKA til guvernør sir Hugh Foot udløbet). – 6. ankommer guvernøren til London for at forhandle med regeringen. Flyveblade fra EOKA og den tyrkiske modstandsorganisation TNT truer med terror, hvis Cypernspørgsmålet ikke løses efter deres – modstridende – opfattelser. – 21. Den tyrkiske udenrigsminister Zorlu opfordrer den nye græske regering til at acceptere det tyrkiske forslag om Cyperns deling, som er den eneste løsning, Tyrkiet kan gå med til. – 22. Den græske udenrigsminister Averoff afviser i »New York Times« kategorisk enhver tanke om en deling af Cypern og kræver spørgsmålet afgjort ved folkeafstemning. – 31. arrangeres i Nicosia og andre byer store tyrkiske demonstrationer for Cyperns deling.

Ved præsidentvalget i Colombia opnår de konservatives og de liberales fælleskandidat, den liberale Alberto Lleras Camargo, ca. 85 pct. af de afgivne stemmer.

5. – »Folkets Dagblad« i Peking angriber voldsomt det jugoslaviske kommunistiske partis program og erklærer, at kritikken af partiet i Kominforms resolution af juni 1948 i hovedsagen var rigtig. – 9. angriber »Pravda« de jugoslaviske kommunister og præsident Tito og truer med standsning af Sovjetunionens økonomiske bistand. – 11. Et planlagt besøg i Jugoslavien af Sovjetunionens præsident Voroshilov meldes ud-

sat på ubestemt tid. – 23. Et besøg af præsident Tito i Polen udsættes. – 28. Sovjetunionen har i en note til Jugoslavien meddelt, at udbetalingerne af de langfristede lån ifl. overenskomsten af 1956 vil blive standset for et tidsrum af 5 år.

Fra Djakarta meldes, at regeringsstyrker har besat Bukittingi på Sumatra, og at oprørerne nu kun gør modstand i det nordlige Celebes. – 25. I Menado i det nordlige Celebes dannes en ny oprørsregering under oberst Joop Warouw.

Ved valget i Irak besætter ministerpræsident Nuri es Saids tilhængere 130 af deputeretkammerets 145 pladser.

7. – I et kommuniqué fra NATO-rådets udenrigsministermøde i København 5.–7. maj hedder det, at en konference på højeste niveau mellem ost og vest er ønskelig, såfremt der er udsigt til enighed om vigtige spørgsmål. Af problemer, der bør behandles på en topkonference, nævnes Tysklands enhed og kontrolleret nedrustning. – 16. Det russiske udenrigsministerium anklager NATO-mødet for at have lagt hindringer i vejen for en topkonference, bl. a. ved kravet om, at spørgsmålet om Tysklands genforening skal optages på dagsordenen.

Den amerikanske atomenergikommission meddeler, at den bebudede nye forsøgsserie med kærnevåben i Stillehavet påbegyndtes 28/4. – 9. Ministerpræsident Khrushchev erklærer i et svar til præsident Eisenhower, at Sovjetunionen vil gå med til at lade tekniske eksperter undersøge mulighederne for at opdage evt. overtrædelser af en overenskomst om standsning af forsøg med kærnevåben på betingelse af, at arbejdet tilendebringes inden for den kortest mulige, på forhånd fastsatte, tidsfrist. – 24. Eisenhower foreslår i et brev til Khrushchev, at eksperter fra U. S. A., Storbritannien og Frankrig inden 3 uger skal mødes med russiske eksperter i Genéve.

8. – René Pleven (den demokratiske og socialistiske modstandsunion) opgiver forsøg på at danne ny fransk regering. – 12. Pierre Pflimlin (folkerepublikaner) danner koalitionsregering. Samme dag udsender et »årvågenhedsudvalg« (comité de vigilance) i Algier opfordring til generalstrejke og demonstrationer den følgende dag og anmoder præsident Coty om at udnævne en velfærdsregering (gouvernement de salut public), som kan sikre Algiers samhørighed med moderlandet. – 13. I byen Algier afholdes store demonstrationer mod regeringen Pflimlin. Ministeriet for Algier og andre offentlige bygninger besættes af faldskærmstropper, og under ledelse af faldskærmsgeneralen Jacques Massu dannes et velfærdsudvalg (comité de salut public) af militære og civile, deriblandt nogle muhammedanere. Udvalget opfordrer general de Gaulle til at danne velfærdsregering i Frankrig. Den øverstkommanderende for de franske tropper i Algier, general Raoul Salan, meddeler, at han indtil videre har overtaget den militære og civile magt i Algier. I Paris godkender nationalforsamlingen regeringen Pflimlin med 274 stemmer mod 129, medens 137 (kommunisterne) undlader at stemme. – 14. I hele Algier dannes lokale velfærdsudvalg. Det meddeles i Paris, at regeringen har overdraget general Salan at opretholde ro og orden i Algier. Præsident Coty retter en appel til de franske tropper i Algier om at være loyale mod regeringen. – 15. General de Gaulle erklærer, at han er rede til at overtage republikkens magtbeføjelser. Socialistlederen Guy Mollet indtræder i regeringen som vicekonseilspræsident. – 16. Under bevogtning af store politi- og militærstyrker holder nationalforsamlingen møde for at behandle et forslag, der bemyndiger regeringen til at indføre undtagelsestilstand i Frankrig. Forslaget vedtages med 452 stemmer mod 112. Kommunisterne, der opfordrer socialister og radikale til at gå med i en folkefront, stemmer for forslaget, men Pflimlin har forinden erklæret, at han vil se bort fra kommunisternes stemmer. I regeringen indtræder yderligere 3 socialister, deriblandt Jules Moch, der udnævnes til indenrigsminister. I Algier demonstrerer 20.000 mu-

hammedanere for de Gaulle og enhed med Frankrig. – 17. Regeringen modtager forsvarschefen, general Paul Elys afskedsbegæring og udnævner i hans sted general Henri Lorillot. Den tidligere generalguvernør i Algier, Jacques Soustelle, ankommer til Algier, efter det er lykkedes ham at undvige fra den franske politibevogtning. Han erklærer, at han vil arbejde for genoprettelsen af Frankrigs enhed under de Gaulle. – 19. General de Gaulle udtaler på en pressekonference sin overbevisning om, at tiden er inde, da han endnu engang kan være til nytte for Frankrig, hvis folket ønsker det. Han erklærer republikken sin troskab, men vil ikke fordømme begivenhederne i Algier. I Algier dannes et velfærdsudvalg på 24 medlemmer for hele området. En talsmand for udvalget udtaler, at det ikke skal betragtes som nogen regering, idet hæren stadig har hele magten, men som et forbindelsesorgan mellem folket og de militære myndigheder. – 20. Nationalforsamlingen vedtager at forlænge regeringens særlige beføjelser for Algier. Pflimlin udtaler, at beføjelserne vil blive udøvet af de derværende militære myndigheder. Fhv. konseilspræsident Pierre Mendés-France kræver, at regeringen skal gå til handling mod oprørerne. – 21. Fhv. konseilspræsident Antoine Pinay (højre) foreslår i samtaler med præsident Coty og Pflimlin, at der søges kontakt med de Gaulle. – 22. Pinay aflægger besøg hos de Gaulle i Colombey-les-deux-Eglises. Regeringen beslutter at fremsætte forslag om en forfatningsændring, der skal styrke den udøvende magt over for parlamentet. – 23. Pinay orienterer præsident Coty om sit besøg hos de Gaulle. Socialister, folkerepublikanere, radikale, den demokratisk socialistiske modstandsunion samt den afrikanske demokratiske samling danner et aktionsudvalg til forsvar for republikken. Det centrale velfærdsudvalg for Algier og Sahara konstituerer sig med general Massu og muhammedaneren Sid Cara som ligestillede formænd. General Salan slutter sig åbent til udvalgets krav om en regering med de Gaulle i spidsen. – 24. Den korsikanske deputerede Pascal Arrighi ankommer med militær flyvemaskine fra Algier til Calvi på Korsika og begiver sig med faldskærmstropper fra garnisonen i Calvi til hovedstaden Ajaccio, hvor en stor demonstration er i gang. Demonstranterne besætter præfekturbygningen, og der dannes velfærdsudvalg, først i Ajaccio og derefter i de andre korsikanske byer. – 25. Konseilspræsident Pflimlin fordømmer i en tale i radioen kuppet på Korsika, der ikke som begivenhederne i Algier kan forklares og retfærdiggøres ved særlige forhold, og erklærer velfærdsudvalgene for ulovlige. Der indføres pressecensur, og indenrigsminister Moch sender sikkerhedspoliti til en række byer i Sydfrankrig. – 26. General Salan overdrager i henhold til sine fuldmagter et medlem af det centrale velfærdsudvalg for Algier, oberst Thomazo, den civile og militære magt på Korsika. I Paris proklamerer det kommunistiske fagforbund CGT generalstrejke til forsvar for republikken. De socialistiske og katolske fagforeninger vil ikke strejke, og det socialistiske parti forbyder sine medlemmer at deltage i demonstrationer sammen med kommunisterne og CGT. Om aftenen ankommer de Gaulle til Paris og har om natten samtaler med Pflimlin. – 27. General de Gaulle erklærer, at han søger at danne regering, idet han benytter den »normale fremgangsmåde« i sådanne tilfælde. I nationalforsamlingen udtaler Pflimlin, at regeringen har fået sit mandat af nationalforsamlingen og ikke uden videre kan afgive det, men må afvente nationalforsamlingens beslutning. Ved afstemningen om forslaget om en forfatningsændring afgives 408 ja-stemmer og 165 nej-stemmer. Pflimlin har gjort regeringens forbliven afhængig af udfaldet af afstemningen, men samtidig erklæret, at han ikke vil tage hensyn til kommunisternes 148 ja-stemmer. 3 af de 4 konservative ministre træder tilbage, og Pflimlin indgiver derefter sin afskedsbegæring. Den kommunistiske strejkeparole fører kun enkelte steder til arbejdsnedlæggelser af større omfang. – 28. Præsident Coty

sender formændene for nationalforsamlingen og republikkens råd til de Gaulle for at forhandle med ham om, hvorledes han kan danne regering. Præsidenten drøfter også situationen med sin forgænger, socialisten Auriol. Om eftermiddagen går politikere af samtlige ikke-kommunistiske partier med undtagelse af de uafhængige i spidsen for et stort demonstrationstog for republikken. – 29. Præsident Coty meddeler i et budskab til parlamentet, at han vil anmode de Gaulle om at danne en national velfærdsregering, og bebuder, at han vil gå af, hvis forsøget mislykkes. Senere på dagen offentliggør de Gaulle de betingelser, hvorunder han vil danne regering. – 30. Guy Mollet og Auriol forhandler med de Gaulle. – 31. General de Gaulle forhandler i Paris med de ikke-kommunistiske partiers ledere og erklærer, at han vil respektere Frankrigs internationale forpligtelser og de traditionelle republikanske rettigheder. Den socialistiske gruppe beslutter med 77 stemmer mod 74 at stemme for de Gaulle, når han møder i nationalforsamlingen, men medlemmerne stilles frit. De øvrige ikke-kommunistiske grupper træffer lignende beslutninger. Præsident Coty accepterer officielt Pflimlins afskedsbegæring.

9. – I Tripoli kommer det i forbindelse med mordet på ejeren af en proægyptisk oppositionsavis til voldsomme demonstrationer. Urolighederne breder sig i de flg. dage til Beirut og andre egne af Libanon. Demonstranterne kræver præsident Camille Chamouns afgang. – 13. protesterer Libanon imod, at Den forenede arabiske Republik støtter libanesiske oprørere, bl. a. derved, at væbnede bander fra Syrien er trængt ind i Libanon. Protesten afvises. – 14. meddeler det amerikanske udenrigsministerium, at leverancerne til Libanon i henh. til våbenhjælpprogrammet efter den libanesiske regerings anmodning vil blive fremskyndet. Samtidig bebudes engelsk-amerikanske flådeøvelser i Middelhavet og en fordobling af den 6. amerikanske flådes amfibiestyrker. Det meddeles, at libanesiske tropper er gået i aktion mod syriske infiltrationer. – 18. Tass erklærer, at U. S. A. og andre vestmagter benytter krisen i Libanon som påskud til at forberede et nyt kup i det nære Østen og derved bringer freden i fare. Det meddeles officielt, at regeringstropper efter hårde kampe er herrer i Tripoli, hvor oprørerne kontrollerede nogle kvarterer. – 21. Præsident Chamoun erklærer, at han vil fortsætte, til valgperioden udløber i september, men at han aldrig har opmuntret sine tilhængere til at arbejde for hans genvalg. – 22. Den tidligere ministerpræsident Saeb Salam, der er en af oppositionens førere, fastholder kravet om, at Chamoun straks skal træde tilbage. Libanon klager til FN's sikkerhedsråd over Den forenede arabiske Republiks indblanding i Libanons indre anliggender. – 24.–25. meldes om kampe mellem regeringsstyrker og oprørere, og 26. meddeler regeringen, at der vil blive oprettet en frivillig milits under statspolitiet. – 27. På forslag af Irak udsætter sikkerhedsrådet behandlingen af Libanons klage, for at den arabiske liga kan få lejlighed til at mægle mellem Libanon og Den forenede arabiske Republik. Ministerpræsident Sami el Solh erklærer, at regeringen ikke har haft og ikke har til hensigt at foreslå en grundlovsændring for at muliggøre genvalg af Chamoun. – 30. udtaler den maronitiske patriark Meouchy, at Libanons vanskeligheder har indre årsager, og at krisen kun kan løses ved, at Chamoun straks træder tilbage og chefen for hæren, general Chehab, danner regering.

11. – Ved det græske parlamentsvalg får den nationale radikale union 41.2 % af de afgivne stemmer og 173 (af 300) mandater, det forenede demokratiske venstre (E. D. A.) 24.3 % og 78 mandater og det liberale parti 20.7 % og 36 mandater. Nogle småpartier får desuden tilsammen 13 mandater. Den nationale radikale union har siden 1956 tabt terræn blandt vælgerne, men har styrket sin parlamentariske stilling; det mest bemærkelsesværdige træk ved

valget er dog den betydelige tilslutning til det stærkt venstreorienterede E. D. A. – 17. Formanden for den nationale radikale union, Constantine Karamanlis, danner på ny regering med Averoff som udenrigsminister.

12. – I Marokko dannes ny regering med Ahmed Balafrej som ministerpræsident og udenrigsminister. Regeringen består med en enkelt undtagelse af medlemmer af Istiqlal.

15. – Den tredie russiske jorddrabant bringes i bane. »Sputnik III« vejer 1327 kg.

Præsident Nasser afslutter sit besøg i Sovjetunionen (se 29/4). I et kommuniqué udtaler de to regeringer en fordømmelse af den arabiske befolknings fordrivelse fra Israel.

Vicepræsident Nixon vender tilbage til Washington fra en rundrejse i Latinamerika. Såvel Eisenhower som Nixon udtaler deres overbevisning om, at de anti-amerikanske demonstrationer, som Nixon har været ude for i Peru (7.–8.) og Venezuela (13.), ikke er udtryk for det store flertals indstilling overfor U. S. A.

18.–23. – På partikongressen i Stuttgart går det vesttyske socialdemokrati ind for, at der optages forhandlinger med den østtyske regering, hvis det viser sig, at det er den eneste vej til Tysklands enhed. Til formand for partiet genvælges Erich Ollenhauer. Til viceformænd vælges den tidligere kommunist Herbert Wehner og Waldemar von Knoeringen, der tilhører partiets højre fløj.

19. – Det meddeles officielt, at der mellem U. S. A. og Canada er afsluttet en 10-årig overenskomst om fælles luftforsvar.

Den arabiske Forbundsstats første regering dannes med de hidtidige regeringschefer i Irak og Jordan, Nuri es Said og Ibrahim Hashim, som henholdsvis ministerpræsident og viceministerpræsident. I Irak efterfølges Nuri es Said af Ahmed Muktbar Baban og i Jordan Ibrahim Hashim af Samir el Rifai.

20. – Sovjetunionen foreslår Italien en ikke-angrebspagt, idet det fremhæves, at en sådan pagt ville skabe en gunstig atmosfære for forhandlingerne om Italiens skadeserstatningsydelser til Sovjetunionen.

22. – Ved valget i Japan til repræsentanternes hus vinder socialister og kommunister stemmer på bekostning af regeringspartiet, de liberale demokrater, som dog opnår 58 % af stemmerne og langt over halvdelen af mandaterne, nemlig 287 mod 290 ved opløsningen, medens socialisterne får 166 (158), kommunisterne 1 (2), uafhængige 12 (4) og småpartier 1 (4). (Ved opløsningen var 9 pladser ikke besat.) Stemmeprocenten er 77. Efter valget slutter 11 af de uafhængige sig til de liberale demokrater og den 12. til socialisterne.

22.–30. – Præsident Kekkonen aflægger officielt besøg i Sovjetunionen. I en tale den 23. beklager Khrushchev sig over visse finske aviser. Kekkonen giver ham ret, men henviser til, at der kun er gået 14 år siden de to lande var i krig med hinanden. Af et kommuniqué ved besøgets afslutning fremgår, at Sovjetunionen er villig til at yde Finland et lån på 4–500 mill. rubler og til at slutte aftale om Finlands benyttelse af Saimakanalen.

24. – Warszawapagtens rådgivende udvalg godkender på et møde i Moskva 1) en rapport fra marskal Konjev, hvorefter Rumæniens, Bulgariens, Polens, Tjekoslovakiets og Albaniens militære styrker formindskes med i alt 119.000 mand, 2) et forslag fra Sovjetunionen om tilbagetrækning af de russiske tropper fra Rumænien og 3) en overenskomst mellem Sovjetunionen og Ungarn om tilbagetrækning af endnu en russisk division fra Ungarn. Udvalget beslutter desuden at tilstille NATO-staterne udkast til en ikke-angrebspagt mellem Atlant- og Warszawalandene.

25. – Efter sammenstød mellem franske og tunesiske tropper proklamerer præsident Bourguiba undtagelsestilstand i hele Tunis. – 29. kræver Tunis FN's sikkerheds-

råd sammenkaldt for at behandle Frankrigs »væbnede aggression« på tunesisk område. Samtidig kræver Frankrig, at spørgsmålet om Tunis' hjælp til de algierske oprørere skal tages op til drøftelse på næste møde i sikkerhedsrådet.

I Italien vælges nyt deputeretkammer og nyt senat. Valget til deputeretkammer foregår efter valgloven af 1956, der har genindført regulært forholdstalsvalg uden adgang til at opstille fælleslister og afskaffet bestemmelsen om, at en parti- eller fællesliste, der opnår over halvdelen af de afgivne stemmer, får 2/3 af mandaterne. Valget til deputeretkammeret (596 mandater mod 590 i 1953) giver flg. resultat: Kommunister 22.7 (1953: 22.6) pct. af stemmerne og 140 (ved opløsningen 143) mandater, Nenni-socialister 14.2 (12.7) pct. og 84 (75) mandater, *venstrepartierne* tilsammen 36.9 (35.3) pct. og 224 (218) mandater. De tilsvarende tal for *mellempartierne* er 51.7 (49.1) pct. og 319 (299) mandater, nemlig kristelige demokrater 42.2 (40.0) pct. og 273 (262) mandater, socialdemokrater (Saragat) 4.6 (4.5) pct. og 23 (19) mandater, liberale 3.5 (3.0) pct. og 16 (13) mandater og republikanere og radikale 1.4 (1.6) pct. og 7 (5) mandater. Endvidere får *højrepartierne* (monarkister og neofascister) tilsammen 9.5 (12.7) pct. af stemmerne og besætter 48 (69) pladser. De nationale monarkister (Covelli) får 2.2 pct. af stemmerne og 10 mandater og det monarkiske folkeparti (Lauro), der i 1954 udskilte sig som selvstændigt parti, 1.6 pct. og 13 mandater. Fascisterne (M. S. I.) går tilbage fra 5.8 til 4.7 pct. og fra 29 til 25 mandater.

27. – Forfatningsdomstolen i Karlsruhe udsteder forbud mod folkeafstemning i Hamburg om den vesttyske forbundshærs udrustning med kærnevåben, indtil domstolen har afgjort spørgsmålet om en sådan afstemnings grundlovsmæssighed. Forbundsregeringen har også indklaget landet Hessen for forfatningsdomstolen i anl. af, at Hessens regering har nægtet at skride ind mod planlagte folkeafstemninger i Frankfurt og andre hessiske byer.

28. – Det østtyske folkekammer vedtager at afskaffe levnedsmiddelrationeringen.

Juni 1958

1. – General de Gaulles regering godkendes af nationalforsamlingen med 329 stemmer mod 224, medens 32 undlader at stemme. Samtlige kommunister, 49 socialister og 18 radikale (bl. a. Mendès-France) stemmer imod. De Gaulle overtager selv forsvarsministeriet, ambassadøren i Bonn, Maurice Couve de Murville, udenrigsministeriet og Antoine Pinay (højre) finansministeriet. Til viceministerpræsidenter udnævnes Guy Mollet (socialist), Pierre Pflimlin (folkerepublikaner), Félix Houphouet-Boigny (afrikansk demokratisk samling) og Louis Jacquinot (højre). Forfatteren André Malraux bliver informationsminister. – 2. Nationalforsamlingen giver regeringen fuldmagt til for et tidsrum af 6 måneder at udstede love, som er nødvendige for nationens genrejsning, og fornyer den særlige fuldmagtslov for Algier. Desuden bemyndiges regeringen til i forbindelse med et rådgivende parlamentarisk udvalg at udarbejde en ny forfatning og sende den til folkeafstemning. – 3. Efter at fuldmagtslovene er godkendt af begge kamre, hjemsendes parlamentet. Censuren ophæves. General Paul Ely bliver på ny forsvarschef. – 4. De Gaulle flyver til Algier, hvor han hyldes af store folkeskarer. I en tale erklærer han, at der fra nu af kun er én slags borgere i Algier med samme rettigheder og pligter. – 5. Viceformand i det centrale velfærdsudvalg for Algier Léon Delbecque udtaler, at velfærdsudvalgene skal fortsætte deres virksomhed, indtil der er afholdt folkeafstem-

ning om forfatningsreformen. – 6. Under sin fortsatte rundrejse i Algier udtaler de Gaulle, at han selv overtager posten som minister for Algier. Han advarer velfærdsudvalgene mod at gribe ind på de statslige myndigheders område. – 7. Efter de Gaulles tilbagekomst fra Algier godkender regeringen, at Algier stilles under direkte kontrol af de Gaulle med general Salan som stedfortræder og befuldmægtiget. – 9. Udenrigsminister Couve de Murville udtaler, at Frankrig vil forblive tro mod NATO og det europæiske samarbejde. – 10. Velfærdsudvalget for Algier gør sig til talsmand for fuldstændig integration af Frankrig og Algier og for opløsning af de politiske partier i Frankrig. – 10. De Gaulle irettesætter i et telegram til general Salan skarpt velfærdsudvalget for dets udtalelse. – 13. De Gaulle udtaler, at regeringens opgaver er: Pacificering af Algier og sikring af, at det altid forbliver knyttet til Frankrig, føderativ forbindelse mellem moderlandet og de oversøiske områder, samarbejde med Marokko, Tunis og de indokinesiske stater, deltagelse i forsvaret af den vestlige verden, stabilisering af økonomi og finanser og en reform af republikkens institutioner. Velfærdsudvalget for Algier erklærer sig loyalt over for de Gaulle. – 17. Den franske stat emitterer et værdifast lån til en rentefod af 3½ pct. Lånet bliver en stor succes. – 25. I en erklæring om Frankrigs udenrigspolitik udtaler udenrigsminister Couve de Murville, at Frankrig vil anskaffe kærnevåben, hvis der ikke opnås en tilfredsstillende nedrustningsaftale.

Den islandske regering meddeler, at den fra 1/9 vil udvide fiskerigrænsen til 12 sømil. – 3. Den britiske regering erklærer, at den ikke kan anerkende Islands beslutning, og at den anser det som sin pligt at forhindre alle ulovlige forsøg på at skride ind mod britiske fiskere i det udvidede fiskeriterritorium. Den håber imidlertid, at der inden 1/9 kan findes en løsning, som kan godkendes af alle parter. – 5. Den russiske ambassadør i Reykjavik meddeler udenrigsminister Gudmundsson, at alle lande efter Sovjetunionens opfattelse har ret til at indføre en fiskerigrænse på 12 sømil. Den belgiske regering protesterer mod Islands beslutning, medens Danmark foreslår, at striden om fiskerigrænsen søges bilagt på en regional konference.

Ved valget til det svenske andetkammer får socialdemokraterne og kommunisterne tilsammen 116 mandater og de tre ikke-socialistiske oppositionspartier 115, medens stillingen efter valget i 1956 var 112 mod 119. Folkepartiet lider et stort nederlag, medens højre og navnlig centrumspartiet-bondeforbundet har fremgang. Højre får 19.5 (17.1) pct. af de afgivne stemmer og 45 (42) mandater, centrumspartiet 12.7 (9.4) pct. og 32 (19) mandater, folkepartiet 18.2 (23.8) pct. og 38 (58) mandater, socialdemokratiet 46.2 (44.6) pct. og 111 (106) mandater og kommunisterne 3.4 (5.0) pct. og 5 (6) mandater. Kommunisterne opstiller ikke i 11 af de 28 valgkredse.

Valgene til det belgiske deputeretkammer og senat resulterer i en sejr for det kristelig-sociale parti, der i deputeretkammeret får 104 mandater mod hidtil 95. Socialisterne får 84 (87) mandater, de liberale 21 (24), kommunisterne 2 (4) og de flamske nationalister 1 (1). – 25. Van Ackers koalitionsregering af liberale og socialister afløses af en kristelig-social regering under Gaston Eyskens med Pierre Wigny som udenrigsminister.

3. – Khrushchev foreslår i et brev til Eisenhower forhandlinger om udvidelse af handelen mellem Sovjetunionen og U. S. A. og om langfristede amerikanske kreditter til Sovjetunionen.

Sovjetunionen modtager en indbydelse fra U. S. A. til at deltage i en konference om en international overenskomst, der skal sikre, at Antarktis kun udnyttes til fredelige formål. I forvejen har de øvrige 10 stater, der er indbudt, svaret ja.

Ved det bulgarske kommunistiske partis kongres udtaler Khrushchev, at det jugoslaviske kommunistiske partis udelukkelse af Kominform i 1948 var korrekt,

og karakteriserer Titoismen som en trojansk hest i den internationale kommunistiske bevægelse. Den jugoslaviske regering erklærer i en note, at hvis Sovjetregeringen ikke opfylder låneoverenskomsten af 1956, bliver Jugoslavien nødt til at kræve skadeserstatning for aftalebrud. – 15. Præsident Tito udtaler, at det ikke er ideologiske modsætninger, men Jugoslaviens vægren ved at gå ind i den socialistiske lejr, der ligger bagved angrebene på det jugoslaviske kommunistiske partis program. – 26. Vicepræsident Todorovitj bebuder, at Jugoslavien vil henvende sig til »den anden side« om økonomisk bistand, og udenrigsminister Popovitj anklager Sovjetunionen for at drive magtpolitik over for Jugoslavien for at få det til at opgive alliancefriheden. – 28. Det polske kommunistiske partis førstesekretær Gomulka slutter sig til fordømmelsen af den jugoslaviske revisionisme.

4. – I Burma omdanner U Nu sin regering, efter at 15 ministre er trådt tilbage, og den 9. giver deputeretkammeret den omdannede regering et tillidsvotum med 127 stemmer mod 119. – 23. afsættes U Nu som formand for og udstødes af regeringspartiet (Anti-Fascist People's Freedom League). – 24. tilbyder U Nu oprørerne amnesti.

6. – Den arabiske ligas forsøg på at mægle mellem Libanon og Den forenede arabiske Republik mislykkes, og udenrigsminister Malik fremsætter derefter i sikkerhedsrådet Libanons klage over F. A. R.'s indblanding i Libanons indre anliggender ved at yde hjælp til oprørerne. – 11. vedtager sikkerhedsrådet enstemmigt et svensk forslag om, at FN skal sende observatører til Libanon. Sovjetunionen undlader at stemme. De første observatører ankommer til Beirut fra Israel den flg. dag. – 17. Regeringen giver præsident Chamoun fuldmagt til om nødvendigt at anmode FN om hjælp til fredens opretholdelse. – 23. erklærer Chamoun, at en større observationsstyrke fra FN er nødvendig for at standse indsmuglingen af våben og frivillige fra Syrien, og ministerpræsident Sami es Solh udtaler, at F. A. R. fører åben krig mod Libanon, og at en henvendelse til U. S. A. og Storbritannien om hjælp ikke er udelukket, hvis FN ikke handler hurtigt. – 24. advarer Sovjetunionen vestmagterne mod intervention i Libanon. – 25. Præsident Chamoun erklærer, at hvis regeringen eller FN's observatører ikke kan standse infiltrationen fra Syrien, vil Libanon anmode FN om at sende en politistyrke til landet. – 29. I Tripoli kommer det til hårde kampe mellem regeringstropper og oprørerne, der under ledelse af fhv. ministerpræsident Rashid Karami holder størstedelen af byen besat.

7. – I Larnaka og Nicosia kommer det til blodige sammenstød mellem græske og tyrkiske cyprioter. – 8. Den tyrkiske regering kræver Cyperns deling (taksim) som den eneste løsning, der er forenelig med Tyrkiets egen sikkerhed, og den græske regering meddeler, at den vil kræve afholdt møde i det permanente NATO-råd. – 9. indføres udgangs- og mødeforbud i Nicosia og andre større byer. Den græske ministerpræsident Karamanlis erklærer, at Grækenland ønsker at forblive i NATO, men ikke kan ofre cyprioternes interesser for Atlantpagten. Storbritannien henstiller til den tyrkiske regering at bruge sin indflydelse til at dæmpe uroen blandt de tyrkiske cyprioter. – 14. Grækenland trækker sit personale ved NATO-hovedkvarteret i Izmir (Smyrna) tilbage. – 15. Grækenland erklærer, at det ikke længere anser sig som bundet af sine militære forpligtelser over for Tyrkiet indenfor NATO's rammer. – 19. Premierminister Macmillan forelægger underhuset forslag om midlertidig løsning af Cypernspørgsmålet. Herefter skal øens øverste styre henlægges til et tremandsråd bestående af den engelske guvernør og repræsentanter for den græske og den tyrkiske regering. Forsvars- og udenrigspolitikken forbeholdes guvernøren, der dog skal rådføre sig med sine to kolleger. De græske og tyrkiske cyprioter vælger hver et

parlament for vedkommende gruppes anliggender, og den indre administration varetages af et råd, sammensat af guvernøren, repræsentanter for den græske og den tyrkiske regering og 6 medlemmer valgt af de to parlamenter, 4 grækere og 2 tyrker. Ordningen skal gælde for 7 år, i hvilket tidsrum Storbritanniens suverænitet over Cypern bevares; sker der senere en ændring heri, skal Storbritannien dog fremdeles have ret til militærbaser på øen. – 20. Ærkebiskop Makarios skriver til guvernøren, at han ikke er imod en overgangsordning, men at forslaget om tremagtsstyre er uantageligt. – 21. Den græske regering afviser ligeledes planen, og ministerpræsident Karamanlis udtaler sig i et brev til Macmillan for en midlertidig løsning på grundlag af demokratisk selvstyre under britisk suverænitet. Den tyrkiske regering har allerede forinden planens offentliggørelse udtalt sig imod den. – 22. Efter at der ad luftvejen er bragt forstærkninger til øen, tæller de engelske militærstyrker på Cypern nu 37.000 mand. – 26. EOKA afviser den engelske Cypernplan. – 29. Udgangsforbudet hæves.

8. – Ved præsidentvalget i Portugal besejrer regeringspartiets kandidat, kontreadmiral Americo Tomaz (over 3/4 mill. stemmer) general Humberto Delgado (knap 1/4 mill. stemmer). Valgdagen forløber roligt, men under valgkampen er det kommet til alvorlige optøjer, og Delgado har erklæret, at regeringen har lagt hindringer i vejen for hans valgkampagne.

10. – Et kongresudvalg fremlægger dokumenter, der viser, at præsident Eisenhowers sekretær, Sherman Adams, har modtaget gaver af en ven, forretningsmanden Bernhard Goldfine. – 17. Adams indrømmer dette, og at han har henvendt sig til myndighederne i Goldfines anliggender, men benægter, at han har søgt at øve pres på myndighederne. – 18. Præsident Eisenhower erklærer, at Adams har hans tillid, og at han har brug for ham.

12. – Det japanske repræsentanternes hus genvælger Kishi (liberal demokrat) som premierminister. Fujiyama fortsætter som udenrigsminister, men i øvrigt består kabinettet af nye ministre.

Fem suppleringsvalg til det engelske underhus (Argyll, Ealing South, St. Helens, Wigan og Weston-super-Mare) medfører ingen ændring af partistillingen. I 3 af kredsene opnår de liberale et betydeligt antal stemmer på de to andre partiers bekostning.

Den vesttyske forfatningsdomstol nedlægger midlertidigt forbud mod folkeafstemning i Bremen om hærens udrustning med kærnevåben. – 24. afsiges en tilsvarende kendelse for Hessen.

13. – Sovjetunionen accepterer præsident Eisenhowers forslag om en konference af tekniske eksperter om mulighederne for at kontrollere, at en evtl. aftale om forbud mod prøver med kærnevåben overholdes, og erklærer sig indforstået med, at konferencen afholdes i Genéve og tager sin begyndelse 1/7, idet man går ud fra, at det er meningen, at konferencen skal resultere i en aftale. – 20. erklærer U. S. A., at det ikke kan godkende, at konferencen skal finde sted under denne forudsætning. – 25. meddeler Sovjetunionen, at det kun vil deltage, dersom formålet med konferencen er, at prøverne skal indstilles. – 26. svarer U. S. A., at formålet er klarlagt i den foregående noteudveksling, og at de amerikanske eksperter er afrejst til Genéve.

Forbundsdagen i Bonn forkaster med 215 stemmer mod 123 (soc.dem.) forslaget om folkeafstemning om Vesttysklands oprustning med kærnevåben.

14. – Den franske regering meddeler, at 11 franske baser i det sydlige og østlige Marokko vil blive rømmet i løbet af en måned. – 17. Frankrig erklærer sig villig til at trække sine tropper tilbage fra Tunis med undtagelse af styrkerne i og ved luft- og flådebasen Bizerte. Tunis er på sin side rede til, når tilbagetrækningen er gennem-

ført, at slutte aftale med Frankrig, hvorefter Frankrig skal have ret til midlertidig benyttelse af basen.

16. – Det amerikanske udenrigsministerium offentliggør vestmagternes forslag til dagsorden for en evtl. topkonference. Blandt de spørgsmål, der ønskes drøftet, er Tysklands genforening efter de 4 stormagters direktiv af 1955 samt en række spørgsmål, der tager sigte på tilstandene i østblokken. Tass offentliggør samme dag et russisk forslag til dagsorden, tilstillet vestmagterne 5/5. Hovedpunkterne heri er tidligere offentliggjort (se Ø. og P. p. 104).

17. – Det meddeles officielt i Moskva og Budapest, at tidligere premierminister Imre Nagy, general Pal Maleter, der var forsvarsminister i Nagys regering under den ungarske folkerejsning i okt. 1956, samt Josef Szilagyi og Miklos Gimes er blevet dømt til døden af en folkedomstol og henrettet. Meddelelsen fremkalder demonstrationer mod de russiske ambassader i København (17.) og Bonn (20.). Demonstrationerne besvares med moddemonstrationer i Moskva mod den danske ambassade den 20., den vesttyske den 23. og den amerikanske den 25. – 23. Jugoslavien protesterer i anl. af, at det ungarske justitsministerium i meddelelsen om henrettelserne har beskyldt Jugoslavien for at have tilladt Nagy og hans medarbejdere politisk virksomhed fra den jugoslaviske ambassade i Budapest, da de havde søgt tilflugt dér, og minder om, at den ungarske regering gav tilsagn om frit lejde for Nagy og Maleter, da de forlod ambassaden, et løfte, som nu uigenkaldelig er brudt. – 26. FN's Ungarnsudvalg vedtager enstemmigt at udarbejde en rapport om retssagen mod og henrettelsen af Nagy og hans medarbejdere, men Ungarn nægter 27. at give udvalget oplysninger. – 28. Det polske kommunistpartis førstesekretær Gomulka udtaler, at det ikke er andres sag at afgøre, i hvilken grad dommen over Nagy er retfærdig; men han var en revisionist, der kapitulerede over for de kontrarevolutionære.

19. – Den italienske regering under Zoli indgiver sin afskedsbegæring. – Præsident Gronchi anmoder det kr.-dem. partis generalsekretær, Amintore Fanfani, om at danne regering.

Tass meddeler, at det russiske kommunistiske partis centralkomité har vedtaget at afskaffe kollektivbrugenes obligatoriske afleveringer af landbrugsprodukter til staten og betaling in natura for arbejde udført af maskin- og traktorstationerne.

21. – En forbundsdomstol afsiger en kendelse, hvorefter negrene ikke skal have adgang til centralgymnasiet i Little Rock, Arkansas, før 1961.

24. – Sovjetunionen slutter aftale med Østtyskland, hvorefter Østtysklands årlige bidrag til de russiske styrker i Østtyskland nedsættes med 350 mill. østmark.

26. – Indonesiske regeringstropper indtager oprørernes hovedstad Menado på Celebes.

30. – Det amerikanske senat vedtager lovforslaget om udveksling af informationer om kærnevåben med sådanne allierede stater, som allerede er i stand til at fremstille kærnevåben ɔ: p. t. Storbritannien. Forslaget er tidligere vedtaget af repræsentanternes hus.

Pekingregeringen erklærer, at den vil betragte forhandlingerne mellem den kinesiske og den amerikanske ambassadør i Genéve (påbegyndt aug. 1955, sidste møde dec. 1957) som afbrudt, hvis U. S. A. ikke inden 14 dage udser en repræsentant.

Juli 1958

1. – Konferencen i Genéve om mulighederne for at kontrollere, at en evtl. aftale om standsning af forsøg med kærnevåben overholdes, begynder. I konferencen deltager eksperter fra U. S. A., Canada, Storbritannien, Frankrig, Sovjetunionen, Polen, Tjekoslovakiet og Rumænien.

I Italien danner Amintore Fanfani regering, bestående af 16 kristelige demokrater og 4 socialdemokrater. Fanfani overtager selv udenrigsministerposten.

Udenrigsminister Foster Dulles udtaler, at ambassadørforhandlingerne med den kinesiske folkerepublik vil blive genoptaget, men ikke som følge af det kinesiske ultimatum (se 30/6).

2. – Ministerpræsident Khrushchev foreslår i en skrivelse til præsident Eisenhower, at der som forberedelse til en topkonference afholdes en ekspertkonference om foranstaltninger til forhindring af overraskelsesangreb. – 31. Eisenhower accepterer og foreslår, at eksperter fra øst og vest samles til et møde i Genéve den første uge i oktober.

Præsident Nasser ankommer til Jugoslavien på officielt besøg.

3. – Konseilspræsident de Gaulle skitserer i taler under en inspektionsrejse i Algier et økonomisk og socialt reformprogram: alle indbyggere i Algier skal have samme rettigheder og pligter og skal ved folkeafstemningen om Frankrigs forfatning udgøre ét vælgerkorps.
3.–11. afholder »de 6« en landbrugskonference i Stresa.

4. – FN's observatører i Libanon erklærer i deres første rapport, at de ikke har kunnet konstatere nogen væsentlig infiltration eller indsmugling af våben fra Den forenede arabiske Republik. – 8. Den libanesiske regering fastholder anklagen mod F. A. R. Rapporten kritiseres skarpt som misvisende, og Libanons faste delegerede ved FN hævder, at 25–30 pct. af ialt 10–12.000 oprørere er kommet udefra. – 30. I en ny rapport fra observatørgruppen hævdes det, at våbenindsmuglingen fra Syrien kun kan dreje sig om begrænsede mængder af lette våben, og at man ikke har kunnet konstatere illegal grænseoverskridelse. Det tilføjes dog, at kontrollen er meget vanskelig.

6. – Ved landdagsvalget i Nordrhein-Westfalen vinder de kristelige demokrater flertallet med 104 (1954: 90) mandater, medens socialdemokraterne opnår 81 (76) og de frie demokrater 15 (25) mandater. I 1954 fik desuden centrumspartiet 9 mandater.

I Mexico vælges Adolfo Lopez Mateos (det revolutionære institutionelle parti (PRI)) til præsident med 6.7 mill. stemmer. Luis Hector Alvarez (den nationale aktion) får kun 0.7 mill. stemmer

6.–7. – Ved det finske rigsdagsvalg får folkedemokraterne (kommunister) 23.6 (1954: 21.6) pct. af de afgivne stemmer og 50 (43) mandater, socialdemokraterne 23.5 (26.2) pct. og 48 (54) mandater, agrarforbundet 23.7 (24.1) pct. og 48 (53) mandater, det nationale samlingsparti (højre) 15.0 (12.8) pct. og 29 (24) mandater, det svenske folkeparti 6.7 (7.0) pct. og 14 (13) mandater, det finske folkeparti (liberale) 5.1 (7.9) pct. og 8 (13) mandater og de uafhængige socialdemokrater 1.7 pct. og 3 mandater. Stemmeprocenten er 71 mod 80 i 1954. – 28. 10 socialdemokratiske rigsdagsmedlemmer slutter sig til de 3 uafhængige socialdemokrater. Til formand for gruppen, som tager navnet »den socialdemokratiske opposition«, vælges fhv. finansminister, direktør i Finlands Bank Aarre Simonen.

6.–9. – Præsident Eisenhower aflægger officielt besøg i Canada, og det besluttes at danne et fælles ministerudvalg for for-

svarsspørgsmål og at indføre mere ensartede eksportbestemmelser i de to lande, især med henblik på handelen med Kina.

7. – Præsident Eisenhower underskriver en lov, hvorefter Alaska bliver forbundsstat (den 49.) under forudsætning af, at en folkeafstemning i territoriet inden 1/12 giver flertal herfor.

I Frankrig udnævnes Jacques Soustelle til informationsminister i stedet for André Malraux, der dog fortsætter som minister med andre opgaver.

11. – Forbundsrådet meddeler, at den schweiziske hær skal udrustes med kærnevåben.

14. – En officersgruppe gør statskup i Bagdad og proklamerer republikken Irak. Kong Feisal II, tronfølgeren Abdul Illah og ministerpræsidenten i Den arabiske Føderation, Nuri es Said, myrdes. Der dannes et statsråd med general Najib el Rubai i spidsen og en regering med brigadegeneral Abdul Karim Kassem som ministerpræsident og forsvarsminister og oberst Abdul Salam Aref som viceministerpræsident. I Amman meddeles officielt, at kong Hussein af Jordan har overtaget posten som statsoverhoved i Den arabiske Føderation efter kong Feisal, men dagen efter udsender Bagdad radio en erklæring om, at Irak er udtrådt af forbundet med Jordan. Den forenede arabiske Republik anerkender straks republikken Irak. – 15. Præsident Eisenhower meddeler, at han efter indtrængende anmodning fra præsident Chamoun og i overensstemmelse med FN-pagtens art. 51 om kollektivt selvforsvar sender amerikanske tropper til Libanon, idet de foranstaltninger, der hidtil er truffet af FN, efter begivenhederne i Irak er utilstrækkelige til at sikre Libanons uafhængighed. Samme dag går 1500 mand amerikansk marineinfanteri i land ved Beirut, og den 20. er den samlede amerikanske styrke i Libanon bragt op på over 10.000 mand. Hele den 6. amerikanske flåde koncentreres i det østlige Middelhav. I det engelske underhus udtaler udenrigsminister Selwyn Lloyd, at den engelske regering fuldt ud billiger den amerikanske intervention. Sikkerhedsrådet behandler Libanons klage over Den forenede arabiske Republik (se 6/6). – 16. Sovjetunionen kræver de amerikanske tropper trukket tilbage fra Libanon, og den kinesiske folkerepublik protesterer ligeledes skarpt. Præsident Nasser erklærer, at et angreb på Irak vil blive betragtet som et angreb på Den forenede arabiske Republik. – 17. Efter anmodning fra kong Hussein den foregående aften lander 300 mand engelske faldskærmstropper fra Cypern om morgenen i Jordan, og den følgende dag bringes styrken op på 2.000 mand. Amerikanske jetjagere dækker landingen. I det engelske underhus udtaler premierminister Macmillan, at det ikke er hensigten med de britiske tropper i Jordan, at de skal frigøre Jordans hær til angreb på Irak. Jordan klager til FN's sikkerhedsråd over Den forenede arabiske Republik for indblanding i Jordans indre anliggender. Præsident Nasser konfererer i Moskva med ministerpræsident Khrushchev. Sovjetunionen afholder store militærmanøvrer ved grænsen til Tyrkiet og Persien. – 18. Sovjetunionen og den kinesiske folkerepublik protesterer mod den britiske intervention i Jordan og kræver de fremmede tropper i Libanon og Jordan trukket tilbage straks. Sikkerhedsrådet forkaster et russisk resolutionsforslag herom med 8 stemmer mod 1, medens 2 – Sverige og Japan – undlader at stemme. Et svensk forslag om indstilling af FN's observatørvirksomhed i Libanon forkastes med 9 stemmer mod 2 (Sverige og Sovjetunionen). Derimod får et amerikansk forslag om oprettelse af en FN-styrke i Libanon til afløsning af de amerikanske tropper flertal med 9 stemmer for, men strander på Sovjetunionens veto. Sverige undlader at stemme. – 19. Jordan afbryder den diplomatiske forbindelse med Den forenede arabiske Republik med den begrundelse, at F. A. R. har anerkendt den nye regering i Irak. Nasser og viceministerpræsident Abdul Salam Aref underskriver i Damaskus en aftale mellem

F. A. R. og Irak om gensidig militær bistand og snævert politisk, økonomisk og kulturelt samarbejde mellem de to lande. I skrivelser til Eisenhower, Macmillan, de Gaulle og Nehru erklærer Khrushchev, at Sovjetunionen ikke kan forholde sig passiv over for engelsk-amerikansk intervention i det mellemste Østen og foreslår en topkonference med deltagelse af de 5 regeringschefer og FN's generalsekretær. Han understreger, at det haster, fordi kanonerne allerede begynder at skyde, og foreslår, at konferencen skal begynde 22/7 i Genéve, evtl. Washington. I Washington har den engelske udenrigsminister Selwyn Lloyd haft rådslagninger med præsident Eisenhower og udenrigsminister Foster Dulles, og det meddeles, at der er enighed om, at de to lande ikke vil gribe ind over for Irak. – 22. Eisenhower og Macmillan svarer Khrushchev, at de er villige til at deltage i et møde mellem regeringscheferne i FN's sikkerhedsråd; også de Gaulle ønsker drøftelserne i FN fortsat. I sikkerhedsrådet nedlægger Sovjetunionen veto mod et japansk forslag, hvorefter FN's generalsekretær bemyndiges til at iværksætte passende foranstaltninger for at sikre Libanons grænser, så at de amerikanske styrker kan trækkes tilbage. Generalsekretær Dag Hammarskjøld udtaler, at han vil fortsætte arbejdet for at udvide FN's indsats i Libanon. – 23. Khrushchev accepterer i princippet vestmagternes forslag af 22/7. Han foreslår, at arbejdet i sikkerhedsrådet skal begynde 28/7, og at Nehru skal deltage. – 24. Ministerpræsident Kassem udtaler, at revolutionen i Irak ikke er rettet mod noget andet land, men mod en korrupt overklasse. På spørgsmålet om Irak vil sende en repræsentant til Bagdadpagtens konference i London (se 28/7) svarer han, at han ikke kan udtale sig, så længe medlemsstaterne ikke har anerkendt republikken Irak (dette sker 30/7). – 26. Konseilspræsident de Gaulle meddeler Khrushchev, at han foretrækker Khrushchevs oprindelige forslag om en topkonference i Europa. – 28. Khrushchev beskylder i en skrivelse til Eisenhower U. S. A. for at anvende forhalingstaktik og slutter sig til de Gaulles forslag af 26/7. – 31. Det libanesiske parlament vælger forsvarschefen, Fuad Chehab, til Libanons præsident med stor majoritet. De Gaulle foreslår tidspunktet for en konference mellem regeringscheferne i Genéve fastsat til 18/8. Macmillan meddeler, at Storbritanniens faste repræsentant i sikkerhedsrådet vil foreslå, at regeringschefernes møde i sikkerhedsrådet finder sted 12/8.

I sit svar på ministerpræsident Khrushchevs forslag af 5/6 udtaler præsident Eisenhower, at en handelsaftale ikke er en nødvendig forudsætning for en udvidelse af handelen mellem U. S. A. og Sovjetunionen, og hvad kreditydelser angår, henviser han Sovjetunionen til at gøre brug af de normale kreditmuligheder i udenrigshandelen.

Nationalforsamlingen i Cambodia godkender enstemmigt prins Norodom Sihanouks regering.

15. – Sovjetunionen foreslår en venskabs- og samarbejdspagt mellem U. S. A., Sovjetunionen og de europæiske stater med pligt til, uanset eksisterende pagter og aftaler, ikke at yde hjælp eller moralsk støtte til en nation, der krænker freden i Europa.

16. – FN's Ungarnsudvalg offentliggør en rapport om processen mod Imre Nagy m. fl.

21.–24. – Den østrigske forbundskansler Julius Raab aflægger besøg i Moskva. I et kommuniqué ved besøgets afslutning meddeles bl. a., at Sovjetunionen har reduceret de oliemængder, Østrig endnu skal levere som krigsskadeserstatning, med 50 pct.

22. – I Venezuela kræver forsvarsministeren, general Castro León, pressecensur og udsættelse af valgene i 3 år. Da han ikke får nævneværdig tilslutning fra hæren og ingen støtte fra flåden, træder han tilbage som forsvarsminister. – 23. gennemføres generalstrejke i Caracas som sympatitilkendegivelse over for den provisoriske regering under kontreadmiral Larrazabal.

23. – Det meddeles officielt, at de britiske myndigheder på Cypern har arresteret ca. 1300 personer for at gøre en ende på attentaterne, der siden begyndelsen af juni har krævet ca. 100 dødsofre.

26. – Den hidtil største amerikanske jordrabant (godt 17 kg), Explorer IV, bringes i bane. Herefter kredser 3 amerikanske (Explorer I og IV og Vanguard I) og 1 russisk (Sputnik III) drabanter omkring jorden.

Den rumænske regering meddeler, at alle væbnede Sovjetstyrker er blevet trukket tilbage fra rumænsk territorium. (se 24/5).

28. – Bagdadpagtens konference i London, der finder sted uden deltagelse af Irak, billiger den engelske og amerikanske intervention i det mellemste Østen. Det meddeles, at U. S. A. har erklæret sig rede til at træffe aftale med de repræsenterede stater (Pakistan, Persien og Tyrkiet) om militært samarbejde.

30. – Den vesttyske forfatningsdomstol erklærer de i Hamburg og Bremen vedtagne love om folkeafstemning om forsvarets udrustning med kærnevåben for grundlovsstridige. I en anden kendelse fastslås, at Hessen har haft pligt til at skride ind mod nogle byer, som har vedtaget at afholde folkeafstemning om spørgsmålet.

August 1958

1. – Præsident Eisenhower meddeler ministerpræsident Khrushchev, at U. S. A. vil kræve sikkerhedsrådet indkaldt til møde 12/8 for at drøfte spørgsmålet om indirekte aggression i det mellemste Østen. Mødet kan holdes i New York eller et andet sted, kun ikke i Moskva, og han selv er rede til at deltage. – 5. I en skrivelse til vestmagterne går Khrushchev (der 31/7–3/8 har haft forhandlinger i Peking med statschefen, Mao Tse-tung) imod at regeringscheferne skal mødes i sikkerhedsrådet, der domineres af U. S. A. I stedet for vil Sovjetunionen kræve FN's plenarforsamling indkaldt til en ekstra samling for at drøfte spørgsmålet om de engelske og amerikanske troppers tilbagetrækning fra det mellemste Østen. Eisenhower accepterer straks forslaget, men udtaler den 6., at plenarforsamlingen må beskæftige sig med alle sider af det mellemøstlige problem. – 8. Ved åbningen af plenarforsamlingens ekstra samling forelægger generalsekretær Dag Hammerskjøld en plan, hvis hovedpunkter er, at de arabiske stater skal forpligte sig til ikke at blande sig i hinandens indre anliggender, at FN's indsats for bevarelsen af Libanons og Jordans uafhængighed skal forstærkes, og at der skal indledes et økonomisk samarbejde mellem de arabiske lande med støtte fra FN. – 13. Præsident Eisenhower møder personlig i plenarforsamlingen og forelægger det amerikanske program: oprettelse af et regionalt organ for økonomisk udvikling i de arabiske lande og af en FN-fredsstyrke for det mellemste Østen, foranstaltninger for at hindre en ny kaprustning og ophør af propagandaen samt forholdsregler til at sikre Jordans fred og Libanons uafhængighed. Eisenhower erklærer, at de amerikanske tropper i Libanon vil blive trukket tilbage, så snart Libanons lovlige regering ønsker det, eller når der gennem FN eller på anden måde er truffet sådanne foranstaltninger, at deres nærværelse ikke længere er nødvendig. Fra engelsk side afgives en tilsvarende erklæring om de engelske tropper i Jordan. Udenrigsminister Gromyko fremsætter et russisk resolutionsforslag, der kræver tropperne trukket tilbage og en forstærkelse af FN's observatørkorps, der også skal overvåge tilbagetrækningen. – 18. Norge og 6 andre stater, deriblandt Danmark, foreslår en resolution, der bygger på Hammerskjølds og

Eisenhowers forslag. – 21. fremsætter de 10 arabiske stater i fællesskab et forslag, der vedtages enstemmigt af plenarforsamlingen. Forslaget indeholder dels en opfordring til medlemsstaterne i den arabiske liga om ikke at blande sig i hinandens indre anliggender, dels en henstilling til generalsekretæren om at iværksætte foranstaltninger, der kan lette tilbagetrækningen af de fremmede tropper i Libanon og Jordan og fremme de arabiske landes økonomiske udvikling. Fire dage senere rejser Hammerskjøld til det mellemste Østen for at forhandle med de arabiske regeringer om resolutionens gennemførelse.

Eino Kilpi (folkedemokrat) opgiver at danne ny finsk regering, idet de to socialdemokratiske grupper afviser samarbejde med folkedemokraterne. – 26. Efter at Onni Hiltunens (soc.dem.) og Hetemäkis (samlingspartiet) forsøg på at danne flertalsregering uden folkedemokraterne er strandet på agrarernes modstand, opfordrer præsident Kekkonen K.-A. Fagerholm (soc.dem.) til at forsøge at danne samlingsregering af alle partier. Dette mislykkes, men 29. danner Fagerholm flertalsregering af alle partier med undtagelse af folkedemokraterne og den soc.dem. opposition. Til vicestatsminister og udenrigsminister udnævnes agraren Johannes Virolainen.

2. – Storbritannien og U. S. A. har anerkendt republikken Irak. Kong Hussein erklærer, at forbundet mellem Jordan og Irak (Den arabiske Føderation) er opløst. – 3. Efter et besøg i Bagdad udtaler præsident Eisenhowers særlige udsending, Robert Murphy, at han er overbevist om, at Irak ikke vil lade sig beherske af nogen magtgruppe. – 4. erklærer ministerpræsident Kassem, at regeringen ikke vil træffe nogen beslutning om Iraks medlemsskab af Bagdadpagten uden at have haft føling med de andre medlemmer. Han udtaler, at Irak ikke vil blande sig i Jordans anliggender, som må afgøres af det jordanske folk selv.

3. – Det meddeles, at ministerpræsident Khrushchev 31/7 ankom til Peking og dér har forhandlet med statschefen Mao Tsetung.

4. – Den græske terroristorganisation (EOKA) på Cypern proklamerer våbenhvile, og den 5. gør den tilsvarende tyrkiske organisation (TMT) ligeså. – 15. Efter forhandlinger i Athen og Ankara samt på Cypern offentliggør premierminister Macmillan en revideret Cypernplan (se 7/6), der bl. a. foreslår, at en græsk og en tyrkisk repræsentant akkrediteres Cyperns guvernør. – 16. Ærkebiskop Makarios afviser den nye plan som uantagelig for det store flertal af cyprioterne. – 20. I en skrivelse til Macmillan går ministerpræsident Karamanlis imod forskellige punkter i planen, men erklærer sig rede til at diskutere en midlertidig løsning, der ikke præjudicerer Cyperns fremtidige status, og som sikrer befolkningen demokratisk selvstyre med alle mulige garantier for det tyrkiske mindretal. – 25. Den tyrkiske udenrigsminister Zorlu meddeler, at Tyrkiet uden at give afkald på kravet om Cyperns deling accepterer den engelske plan.

8. – Den amerikanske atomundervandsbåd »Nautilus« har gennemført en rejse fra Stillehavet til Atlanterhavet under Nordpolsisen.

9. – Den nationale befrielsesfront i Algier (FLN) afviser i et opråb de Gaulles integrationspolitik. – 24. Algierske nationalister stikker oljelagre i brand mange steder i Frankrig.

Tass offentliggør en erklæring, i hvilken det hævdes, at beslutningen om at udstyre den schweiziske hær med kærnevåben (se 11/7) strider mod landets neutralitetspolitik, idet Schweiz vil blive afhængig af de lande, der leverer det kærnevåben.

14. – NATO-landene (÷ Island) og Japan har i koordinationskomitéen for handelen med de kommunistiske lande (COCOM)

truffet aftale om en væsentlig lempelse af embargoen på strategiske varer. U. S. A. vil dog opretholde embargoen over for den kinesiske folkerepublik i fuld udstrækning.

15. – Tass meddeler, at fhv. ministerpræsident, marskal Bulganin er udnævnt til formand for det økonomiske råd i Stavropolregionen i det nordlige Kaukasus (se 31/3).

15.–18. – Saudi-Arabiens ministerpræsident Emir Feisal erklærer under besøg hos præsident Nasser, at forholdet mellem Saudi-Arabien og Den forenede arabiske Republik har forbedret sig.

17. – Et amerikansk forsøg med en måneraket mislykkes, idet raketten eksploderer 77 sekunder efter afskydningen.

18. – Forbundsappelretten i St. Louis omstøder kendelsen af 21/7 om negerelevers adgang til centralgymnasiet i Little Rock, men udsætter 21. integrationens gennemførelse, indtil U. S. A.s højesteret er hørt. Højesteret afbryder 28. sin sommerferie for at behandle sagen. – 27.–28. vedtager den lovgivende forsamling i Arkansas praktisk taget enstemmigt en række lovforslag, som bl. a. bemyndiger guvernør Faubus til at lukke en offentlig skole, hvis integrationen medfører uroligheder eller trussel om uroligheder. Et andet forslag udsætter genåbningen af skolerne i Little Rock efter ferien til 15/9. – 31. erklærer guvernør Faubus, at han ikke vil underskrive forslagene, før højesteret har talt.

19. – Tass meddeler, at Sovjetunionen har ydet Island en 12-årig kredit på 50 mill. isl. kr. til køb af fiskefartøjer i Østtyskland. Renten er 2½ pct., og tilbagebetalingen skal ske i islandske varer.

21. – Ekspertkonferencen i Genéve (se 1/7) afslutter sit arbejde. Der er enighed om, at det med de eksisterende metoder til konstatering af kerneeksplosioner er muligt at gennemføre kontrol med overholdelsen af en aftale om indstilling af forsøg med kernevåben, når der oprettes et verdensomspændende net af kontrolposter. – 22. U. S. A. og Storbritannien erklærer sig rede til at slutte aftale med Sovjetunionen om indstilling af kærnevåbenforsøg i forbindelse med oprettelsen af et kontrolsystem og foreslår, at forhandlingerne skal påbegyndes 31/10. Såfremt Sovjetunionen accepterer, er vestmagterne villige til – under forudsætning af at Sovjetunionen ikke genoptager forsøgene – at suspendere forsøgene for et år fra den nævnte dato, og til derefter på visse betingelser at forlænge suspensionsperioden med et år ad gangen. Den franske regering lader forstå, at Frankrig vil arbejde videre med udviklingen af kærnevåben og foretage prøveeksplosioner. – 30. Sovjetunionen accepterer vestmagternes forslag.

Konseilspræsident de Gaulle indleder en rundrejse til de franske kolonier i Afrika for at agitere for Frankrigs nye forfatning. I sine taler fremhæver de Gaulle, at et nej til forfatningen betyder, at det pågældende område ønsker uafhængighed, og at Frankrig vil respektere et sådant ønske. Et ja udelukker på den anden side ikke uafhængighed på et senere tidspunkt. I Fransk Guinea kræver ministerpræsident Sekou Touré uafhængighed uden indskrænkninger.

23. – Efter sporadisk granatild i første uge af august retter det kommunistiske artilleri på det kinesiske fastland et voldsomt bombardement mod øerne Quemoy og Matsu, der holdes besat af ca. 200.000 mand eller 1/3 af Formosaregeringens samlede styrker. Bombardementet fortsættes de følgende dage, og samtidig kommer det til træfninger mellem lettere søstridskræfter i Formosastrædet. Udenrigsminister Foster Dulles advarer den kinesiske folkerepublik mod at forsøge at erobre øerne. – 28. opfordrer den øverstbefalende i kystprovinsen Fukien over for Formosa de nationalistiske styrker på Quemoy og

Matsu til at overgive sig eller gøre oprør mod Chiang Kai-shek. Han truer med, at landgang er umiddelbart forestående.

De tre vestmagter erklærer, at spørgsmålet om forberedelserne til en topkonference må være afgjort, inden de tager stilling til det russiske forslag af 15/7.

24. – Sydafrikas premierminister siden november 1954, J. G. Strijdom, afgår ved døden, 65 år gammel.

27. – En russisk raket med to hunde når en højde af 450 km, hvorefter hundene bringes tilbage til jorden i god behold.

September 1958

1. – Islands beslutning om en fiskerigrænse på 12 sømil træder i kraft. Forsøg på gennem NATO at bilægge den strid, der i anledning af Islands beslutning er opstået med Storbritannien, har ikke ført til noget resultat. Den islandske regering protesterer imod, at engelske trawlere fisker inden for den nye grænse under beskyttelse af krigsskibe, der hindrer de islandske inspektionsfartøjer i at udføre deres hverv. – 2. En engelsk trawler bordes af ubevæbnet mandskab fra en islandsk kanonbåd, men befries af en engelsk fregat. Trawlerne opfordres til at gøre modstand, hvis der bliver gjort forsøg på at borde dem. – 8. Statsminister Herman Jónasson erklærer, at Island aldrig vil tilbagekalde beslutningen om en fiskerigrænse på 12 sømil. – 10. Udenrigsminister Gudmundsson meddeler, at Island vil foreslå, at FN's plenarforsamling udarbejder bestemmelser om den internationale søret og territorialfarvandsgrænsen.

1.–13. afholdes i Genève FN's 2. internationale konference om kærneenergiens fredelige anvendelse.

2. – Formosaregeringen melder om en søsejr i Formosastrædet, men indrømmer i øvrigt, at forsyningen af garnisonen og den civile befolkning på Quemoy volder store vanskeligheder p. gr. af blokaden og den voldsomme artilleriild fra fastlandet. – 4. Udenrigsminister Foster Dulles erklærer, at præsident Eisenhower endnu ikke er kommet til den overbevisning, at det er nødvendigt at sætte amerikanske styrker ind til forsvar af Formosa, men ikke vil tøve, hvis han finder det nødvendigt. – 5. Det engelske udenrigsministerium erklærer, at England deler den amerikanske regerings bekymring over ethvert forsøg på med vold at hidføre territoriale ændringer; i øvrigt er den engelske regerings syn på de kinesiske kystoers status uændret, siden udenrigsminister Eden i jan. 1955 opfordrede nationalisterne til at trække sig tilbage. – 6. Ministerpræsident Chou En-lai understreger Pekingregeringens urokkelige beslutning om at befri Formosa og Pescadorerne og udtaler, at det kinesiske folk ikke kan tolerere truslen fra Quemoy og Matsu; han fordømmer den amerikanske aggression, men erklærer, at Peking i fredens interesse er villig til at genoptage ambassadørforhandlingerne (se 1/7) med U. S. A. Den flg. dag erklærer U. S. A., at den amerikanske ambassadør i Warszava er rede, men at U. S. A. fortsat ikke vil være med til en ordning til skade for Formosaregeringen. – 7. Fra denne dato hjælper enheder af den 7. amerikanske flåde efter anmodning fra Formosaregeringen de nationalistiske krigsskibe med konvojering af forsyningstransporter til Quemoy. – 8. Ministerpræsident Khrushchev erklærer i en skrivelse til præsident Eisenhower, at et angreb på den kinesiske folkerepublik vil være et angreb på Sovjetunionen. – 11. I en radio- og fjernsynstale erklærer præsident Eisenhower, at et nyt München ikke vil gavne freden i det fjerne Østen. – 12. Det engelske udenrigsministerium erklærer, at England ikke har nogen forpligtelse til at forsvare Quemoy, Matsu eller Formosa, og at U. S. A. hverken har søgt

eller fået løfte om engelsk bistand i tilfælde af krig om de kinesiske kystøer. – 13. Præsident Eisenhower afviser i et brev til Khrushchev beskyldningerne mod U. S. A. og erklærer, at U. S. A. kun opfylder sine traktatlige forpligtelser over for en allieret. – 15. Ambassadørforhandlingerne mellem U. S. A. og Sovjetunionen genoptages i Warszava. Arbejderpartiets leder, Hugh Gaitskell, anmoder premierminister Macmillan om en klar udtalelse om, at Storbritannien ikke vil deltage i en krig til forsvar for Quemoy. Macmillan svarer, at regeringen arbejder for en fredelig bilæggelse af striden, og at det ville være at gå kommunisternes ærinde, hvis den offentlig tog stilling til vanskeligheder, som man håber at overvinde i fællesskab. – 19. Khrushchev kræver i et brev til Eisenhower, at de amerikanske stridskræfter skal forlade Formosaområdet; i modsat fald står ingen anden vej åben for den kinesiske folkerepublik end at fordrive de fjendtlige styrker, og Sovjetunionen vil fuldt og helt stille sig på Pekings side i en sådan politik. – 20. Præsident Eisenhower nægter at modtage Khrushchevs skrivelse. – 27. Udenrigsminister Foster Dulles udtaler, at U. S. A. ikke venter militær hjælp fra NATO i det fjerne Østen. – 30. Foster Dulles erklærer på en pressekonference, at det vil være tåbeligt at holde Quemoy og Matsu så stærkt besat af nationalistiske tropper, hvis der træffes aftale om en indstilling af fjendtlighederne i Formosastrædet eller disse blot faktisk ophører.

Det sydafrikanske nationalistiske partis parlamentsgruppe vælger minister for de indfødtes anliggender, dr. H. F. Verwoerd, til formand i stedet for afdøde premierminister J. G. Strijdom, og samme dag udnævnes han til unionens premierminister. – 3. erklærer Verwoerd i en radiotale, at han vil sætte al sin energi ind på at gøre Sydafrika til republik på et dertil egnet tidspunkt.

4. – Konseilspræsident de Gaulle redegør for sit forslag til en ny forfatning, der giver præsidenten stærkt udvidede beføjelser, og hvis skæbne skal afgøres ved folkeafstemning 28/9. – 6. Det folkerepublikanske partis udvidede bestyrelse godkender forfatningsforslaget med 121 stemmer mod 12. – 11.–14. afholder såvel det radikale parti som det socialistiske parti kongres. De radikale beslutter under modstand fra fhv. konseilspræsident Pierre Mendès-France med 716 stemmer mod 544 at anbefale forfatningsforslaget til vedtagelse. Fhv. konseilspræsident Félix Gaillard vælges til formand for partiet. Hos socialisterne, der genvælger vicekonseilspræsident Guy Mollet som formand, er stemmetallene 2786 for og 1176 imod godkendelse af forfatningsforslaget. – 28. Ved folkeafstemningen afgives i moderlandet ca. 17.7 mill. stemmer (79 pct.) for forfatningsforslaget, ca. 4.6 mill. stemmer (21 pct.) imod. Valgdeltagelsen er næsten 85 pct. I Algier, hvor stemmeprocenten er ca. 80, vedtages forslaget med 96.5 pct. af de afgivne stemmer, og i alle de oversøiske områder er der ligeledes stor majoritet for forslaget undtagen i Fransk Guinea, hvor 98 pct. stemmer nej. Guinea har dermed valgt at blive uafhængig (se 21/8), og 29. meddeler guvernøren for de franske oversøiske områder ministerpræsident Sekou Touré, at Frankrigs rettigheder og forpligtelser (derunder finansiel støtte) straks ophører, idet dog de franske embedsmænd i to måneder vil være til disposition som rådgivere.

Den kinesiske folkerepublik proklamerer en søterritorialgrænse på 12 sømil og erklærer, at den ikke blot gælder for fastlandet og kystøerne, bl. a. Quemoy og Matsu, men også for Taiwan (Formosa) og Penghu (Pescadorerne), der er ulovligt okkuperede af U. S. A. Amerikanske krigsskibe, der konvojerer forsyningstransporter til Quemoy, ignorerer 12 somile grænsen. – 9. meddeler Sovjetunionen, at den fuldt ud respekterer den nye territorialgrænse, medens Storbritannien den 13. erklærer, at det ikke kan anerkende udvidelsen af søterritoriet som lovlig.

I Chile vælges de liberales og det kon-

servative partis kandidat, Jorge Alessandri, til præsident.

5. – Sovjetunionens kommunistiske partis centralkomité har befriet marskal Bulganin for hans pligter som medlem af partiets præsidium. Samtidig meddeles, at det kommunistiske partis 21. kongres vil finde sted 27/1 1959.

6. – Den arabiske ligas generalsekretær meddeler, at Tunis og Marokko har besluttet at indtræde i ligaen som ordinære medlemmer.

8. – Maine vælger for første gang en demokratisk senator, idet guvernør Muskie får 170.000 stemmer og den nuværende republikanske senator Payne 110.000 stemmer. Demokraterne besætter ligeledes guvernørposten og 2 (+ 1) af Maines 3 pladser i repræsentanternes hus.

9. – Den vesttyske regering foreslår i noter til de 3 vestmagter og Sovjetunionen, at der nedsættes en 4 magts kommission til at udarbejde forslag til Tysklands genforening, jfr. enstemmig beslutning af forbundsdagen 2/7. Forinden (5/9) har den østtyske regering foreslået, at en kommission af repræsentanter for de 4 magter skal udarbejde en fredstraktat for Tyskland og derefter forhandle med en kommission af repræsentanter for Vest- og Østtyskland. Den østtyske note besvares kun af Sovjetunionen, der den 18. slutter sig til det østtyske forslag og går imod det vesttyske. – 30. accepterer de tre vestmagter det vesttyske forslag.

12. – Statsrådet i Irak afskediger viceministerpræsident og indenrigsminister Abdul Salam Aref som den øverstbefalendes stedfortræder. – 30. udelukkes Aref tillige af regeringen, og den vesttyske regering anmodes om at godkende ham som ambassadør i Bonn.

U. S. A.'s højesteret går imod udsættelse af gennemførelsen af fællesundervisning af hvide og sorte i Little Rock, hvorefter guvernør Faubus i henhold til sine fuldmagter (se 18/8) bestemmer, at de 4 gymnasier i Little Rock skal forblive lukkede. – 27. afholdes folkeafstemning, hvor ca. 19.500 stemmer imod og ca. 7.500 for fællesundervisning, og 29. udlejes skolerne til et privat selskab, men samme dag afsiges retskendelse, der forbyder skolemyndighederne at overdrage skolerne til andre.

14. – Forbundskansler Adenauer besøger konseilspræsident de Gaulle i Colombey-les-deux-Églises.

15.–26. – I Montreal afholdes en konference af Commonwealthlandenes finansministre.

16. – FN's 13. ordinære plenarforsamling åbnes og vælger den libanesiske udenrigsminister Charles Malik til præsident. – 22. Plenarforsamlingen beslutter med 61 stemmer mod 10 (10 undlader at stemme) at sætte Ungarnsspørgsmålet på dagsordenen. Det vedtages ligeledes at sætte Algierspørgsmålet og racespørgsmålet i Sydafrika på dagsordenen. Den franske delegation erklærer, at den ikke vil deltage i debatten om Algier, og den sydafrikanske delegation indtager samme standpunkt m. h. t. racespørgsmålet. – 23. Plenarforsamlingen forkaster med 40 stemmer mod 29 (12 undlader at stemme) et forslag fra Indien om at sætte spørgsmålet om Kinas repræsentation i FN på dagsordenen.

18. – Den græske regering hævder i en note til de stater, der har underskrevet Lausanne-traktaten af 1923, at den britiske regering ved at akkreditere en repræsentant for den tyrkiske regering hos Cyperns guvernør (se 4/8) krænker traktaten. – 27. Ærkebiskop Makarios foreslår i en skrivelse til den britiske regering, at Cypern efter en tids selvstyre bliver uafhængig, og at tilslutning til Grækenland eller deling derefter skal være afhængig af FN's godkendelse. – 29. erklærer den græske regering, at den billiger Makarios' forslag, men 30. svarer premierminister Macmillan, at regeringen fasthol-

der sin plan (se 7/6 og 4/8), omend Makarios' forslag sammen med andre kan tages under overvejelse ved den endelige løsning.

19. – Den algierske oprørsleder Ferhat Abbas giver i Cairo meddelelse om, at han har dannet en provisorisk regering for republikken Algier. Samtlige medlemmer tilhører den nationale befrielsesfront (FLN). En talsmand for det franske udenrigsministerium erklærer, at Frankrig vil betragte anerkendelse af oprørsregeringen som en uvenlig handling. I løbet af 3 dage anerkendes oprørsregeringen af Den forenede arabiske Republik, Irak, Jordan, Jemen, Libyen, Sudan, Tunis, Marokko og den kinesiske folkerepublik. – 28. Ferhat Abbas erklærer, at eksilregeringen til enhver tid er rede til at forhandle med Frankrig under forudsætning af, at Algiers ret til uafhængighed og suverænitet anerkendes.

21. – Ved de kommunale valg i Sverige går folkepartiet yderligere tilbage (se 1/6), medens socialdemokratiet, centrumspartiet og navnlig højre har fremgang.

22. – Præsident Eisenhowers sekretær og rådgiver Sherman Adams meddeler, at han trækker sig tilbage (se 10/6).

Sekretæren i det bulgarske kommunistiske partis centralkomité beskylder Jugoslavien for at forfølge den bulgarsksindede befolkning i Makedonien.

23. – Camille Chamouns funktionstid som Libanons præsident udløber, og han efterfølges af Fuad Chehab (se 31/7), der i deputeretkammeret opfordrer til enighed og erklærer, at der ikke skal være sejrherrer og besejrede. Han udtaler, at hans politik skal gå ud på at skabe sådanne tilstande, at de fremmede tropper kan trækkes tilbage, og på en forbedring af forholdet til de arabiske søsternationer. – 24. danner Rashid Karami, lederen af oprørerne i Tripoli, regering bestående af medlemmer af oppositionen mod Chamoun og neutrale elementer. Philippe Takla bliver udenrigsminister. Udnævnelsen af en oprørsleder til ministerpræsident vækker stor harme blandt Chamouns tilhængere, og 26. enes 32 (af i alt 66) deputerede om at danne en samlet opposition under Chamouns ledelse.

24. – I Washington afsluttes en 2 dages konference af udenrigsministrene i de 21 amerikanske republikker.

28. – Ved landdagsvalget i Slesvig-Holsten får de kristelige demokrater 33 (25), socialdemokraterne 26 (25), flygtningepartier 5 (10), de frie demokrater 3 (5) og Sydslesvigsk Vælgerforening 2 (0) mandater.

30. – Den amerikanske atomenergikommission meddeler, at man har konstateret, at Sovjetunionen har genoptaget prøvesprængninger af kærnevåben.

Generalsekretær Dag Hammerskjøld aflægger rapport om sine forhandlinger med de arabiske stater (F. A. R., Irak, Jordan og Libanon). Der vil blive ansat en særlig repræsentant for generalsekretæren i Jordan med hovedkontor i Amman og forbindelseskontorer i Damaskus og Beirut. Desuden skal en »flyvende ambassadør« ved FN i New York sørge for kontakten med de arabiske regeringer. Sammen med FN-observatørerne i Libanon skal generalsekretærens stedfortræder i Amman overvåge, at de arabiske stater opfylder de forpligtelser, de har påtaget sig ved FN-resolutionen af 21/8. F. A. R. og Irak har nægtet at modtage en repræsentant for generalsekretæren på deres territorier.

DANMARK

April 1958

10. – Ved forhandlinger mellem regeringen og landbrugsområdets organisationer banes der vej for en overenskomst om løn og arbejdstid i landbruget efter samme retningslinier som i industrien, idet regeringen giver tilsagn om kompensation for omkostningsforhøjelserne ad lovgivningens vej (kornordning, rapsordning, bemyndigelseslov vedrørende landbrugseksporten, se iøvrigt Ø. og P., 1958, s. 96–98.

11. – Folketinget vedtager forslaget om oprettelse af et socialforskningsinstitut med 64 stemmer mod 24 (v.), medens 23 (k.f.) undlader at stemme.

15. – Folketinget foretager 1. behandling af venstres og konservatives forslag om bortfald af ydelse til stabiliseringslån for 1958–59. Finansminister Kampmann afviser forslaget, idet han udtaler, at regeringen, hvis det bliver nødvendigt at stimulere den økonomiske aktivitet, vil foretrække at opmuntre forbruget gennem en skattelettelse. Han er imidlertid villig til i et udvalg at drøfte den økonomiske situation, navnlig med henblik på en forøgelse af beskæftigelsen. Thorkil Kristensen (v.) erklærer, at han ikke kan stemme for standsning af opkrævningen, med mindre der sættes noget andet i stedet, og anbefaler en importafgift. På foranledning af Poul Møller (k.f.) udtaler finansministeren, at han ikke skønner, at tidspunktet er inde til en diskontonedsættelse, og at han har indtryk af, at nationalbanken er af samme opfattelse.

Landbrugsminister Karl Skytte får landbo-, husmands- og tolvmandsforeningernes tilslutning til et forslag om kornordning.

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen opnår Danmarks Lærerforenings tilslutning til sit forslag om skolereform med visse ændringer.

16. – Tronfølgeren, prinsesse Margrethe, fylder 18 år og tager sæde i statsrådet.

Folketinget vedtager enstemmigt forslag om ændringer i lov om udlændinges adgang til landet (se 24/1) og foretager derefter 2. behandling af forslag om ændringer i retsplejeloven. I udvalget er der opnået stort flertal for et kompromis, hvorefter højesteretssagførerprøven bortfalder, og alle sagførere får titel af advokat; de nuværende lands- og højesteretssagførere skal dog fortsat kunne benytte disse titler. Efter udvalgsflertallets forslag skal alle advokater, der i 5 år har procederet for en landsret og har fået rettens attest for at være øvet i procedure, have ret til at møde for højesteret, men højesteret kan bortvise en advokat, der har vist sig uegnet til procedure for højesteret. Et mindretal, den konservative Poul Møller, foreslår højesteretsprøven bevaret med nogle lempelser, men hans forslag forkastes med 72 stemmer mod 20 (16 k.f., 3 r.v. og 1 v.), medens 22 (v.) undlader at stemme.

M. h. t. voteringsordningen er der opnået enighed om ophævelse af højesteretsdommernes og – i borgerlige sager – landsdommernes anonymitet, således at det kan ses, hvorledes de enkelte dommere har ønsket sagen afgjort.

18. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til lov om lønninger og pensioner til statens tjenestemænd og forslag til lov om normering og klassificering af statstjenestemandsstillinger. Samtidig fremsætter undervisningsministeren forslag til lov om lønninger til folkeskolens lærere, kirkeministeren forslag til lov om folkekirkens lønningsvæsen og socialministeren forslag om ændring i lov om folkeforsikring (vedr. adgangen til at oppebære folkepensionens mindstebeløb).

Forslagene, der er i overensstemmelse med flertalsindstillingen fra lønningskommissionen af 1954, er tiltrådt af de forhandlingsberettigede tjenestemandsorganisationer, og hovedpunkterne i den foreslåede lønningsreform er: 1) de nuværende 84 lønningsklasser sammenlægges til 30, 2) lønnen bliver ens for forsørgere og ikke-forsørgere, 3) der skabes overensstemmelse mellem lønrammerne og de faktiske lønninger, idet den hidtidige sondring mellem faste og bevægelige løndele bortfalder; bortset fra stedtillæg (og i særlige tilfælde personlige tillæg) skal lønnen fremtidig alene bestå af grundløn og alderstillæg, 4) grundlønnen reguleres automatisk efter pristallet, og der indføres et reallønsregulerende tillæg til grundlønnen, overenskomsttillægget; forholdet mellem lønningerne i de forskellige lønklasser forrykkes ikke uanset antallet af tillægsportioner (regulering af reallønnen kan tidligst finde sted pr. 1/4 1961), 5) begyndelseslønnen for en række stillinger nedsættes, medens slutlønnen forhøjes, 6) ved lønfastsættelsen rådes der til en vis grad bod på, at de lavere og højeste lønninger siden 1946 er steget forholdsvis stærkere end mellemlønningerne, 7) de højere og højeste lønninger forhøjes betydeligt, 8) pensionsbidraget fastsættes til 4 pct. af grundlønnen, 9) alle pensionerede tjenestemænd får adgang til ved siden af tjenestemandspensionen at oppebære folkepensionens mindstebeløb, 10) aldersgrænsen for adgangen til at søge afsked med pension forhøjes fra 65 til 67 år, 11) højeste egenpension opnås tidligst ved det 67. år mod hidtil normalt ved det 63. år, 12) enkepensionen nedsættes, men børnepensionstillægget forhøjes.

De samlede merudgifter ved lovforslagene anslås til 140 mill. kr. for 1958–59.

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag om udvidelse og ombygning af rigshospitalet. Omkostningerne anslås på grundlag af priserne i 1957 til 165 mill. kr., fordelt over ca. 14 år.

Folketinget vedtager forslag om ændring i lov om støtte til nybygning af færøske fiskefartøjer med 100 stemmer mod 20. (k.f.).

Forligsmandens mæglingsforslag for landbruget m. m. offentliggøres. (Om indholdet se Ø. og P. 1958, p. 93).

19. – Nationalbanken nedsætter diskontoen fra 5½ til 5 pct. Nationalbankdirektør Svend Nielsen udtaler, at det er en forudsætning for denne lempelse af pengepolitikken, at der ikke over finanspolitikken tillades en stigning i forbruget.

22. – Folketinget vedtager forslaget om ændringer i retsplejeloven (se 16/4) med 117 stemmer (s., v., r. v., rf. og k. samt den konservative Thestrup) mod 20 (k. f. og venstremanden Per Federspiel).

Bankernes og sparekassernes organisationer vedtager ikke at ændre maksimalsatserne for indlån.

24. – Det meddeles, at statsminister H. C. Hansen har truffet aftale med afdøde udenrigsminister P. Munchs søn, cand. polit. Ebbe Munch, om en gennemgang af P. Munchs efterladte papirer i rigsarkivet. Gennemgangen skal foretages af et udvalg bestående af højesteretsdommer A. Lorenzen, rigsarkivar Svend Aakjær og biskop H. B. L. Øllgaard med underarkivar i udenrigsministeriet V. Sjøqvist som tilforordnet. Udvalget skal afgive beretning til stats-

ministeren om, hvorvidt der måtte findes oplysninger om eller holdepunkter for at antage, at der har bestået en forhåndsaftale mellem danske og tyske myndigheder om besættelsen den 9. april 1940.

Indenrigsminister Søren Olesen fremsætter forslag om et levnedsmiddelinstitut.

25. – Under 1. behandling af forslagene om statstjenestemændenes lønninger og pensioner udtaler Henry Christensen (v.) sin skuffelse over, at det ikke i kommissionen lykkedes at få tilslutning til venstres ønske om, at pristalsreguleringen skal foregå efter et pristal, der ikke omfatter skatter og afgifter. Baagø (k. f.) erklærer sig villig til at overveje mulighederne for at indføre et sådant pristal, men under forudsætning af, at det kommer til anvendelse over for alle pristalsregulerede lønninger. I øvrigt er modtagelsen af forslagene i det hele og store velvillig, men Niels Andersen (rf.) er meget betænkelig ved de økonomiske konsekvenser og mener ikke, det kan være rigtigt, at borgerne deles i folkepensionister og langt bedre stillede statspensionister.

29. – Mæglingsforslaget for landbruget m. m. meldes vedtaget af begge parter.

Maj 1958

1. – Detailpristallet for april viser en stigning på 1 point til 439 (1914 = 100) i sammenligning med januar. Særpristallet stiger ligeledes 1 point til 433.

5. – Et 3 dages møde i NATO-rådet åbnes i folketingets lokaler på Christiansborg. Alle de 15 NATO-landes udenrigsministre deltager. Ved åbningsmødet taler stats- og udenrigsminister H. C. Hansen og minister for udenrigsøkonomi J. O. Krag.

7. – Handelsrådgiver ved den danske ambassade i Bonn, ambassaderåd Einar Blechingberg, fængsles i et lukket retsmøde i byretten, sigtet for spionage mod den danske stat.

8. – På et møde mellem landbrugets hovedorganisationer besluttes det at oprette et landbrugets afsætningsråd, som skal virke i forbindelse med en kommende bemyndigelseslovgivning vedrørende landbrugseksporten.

9. – Udenrigsministeriet meddeler, at repræsentanter for det engelske handelsministerium ved de dansk-engelske baconforhandlinger i København har bekræftet, at det er hensigten at nedsætte den engelske produktion af svinekød.

En fællesudtalelse fra Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund understreger betydningen af, at de forbedringer, arbejderne har opnået ved de nye 3-årige overenskomster, ikke medfører højere omkostninger. Både arbejdere og arbejdsgivere opfordres derfor til at gøre en indsats for større produktion og beskæftigelse, bl. a. ved at fremme opsparing og investering.

Forligsmanden meddeler, at et mæglingsforslag for slagterierne er tiltrådt af begge parter, og at samtlige udstedte varsler om arbejdsstandsning er taget tilbage.

11. – Danmarks Lærerforenings hovedbestyrelse udtaler i en resolution, at betingelserne for foreningens tilslutning til skolereformforslaget (se 15/4) ikke er opfyldt i de ændringsforslag, undervisningsministeren har skitseret. I en anden resolution, der er stilet til regering og folketing, protesteres mod, at et ændringsforslag åbner adgang for ikke-seminarieuddannede lærere (fra Ollerup-skolen) til folkeskoleembeder.

12. – Efter langvarige forhandlinger får landbrugsminister Karl Skytte tilslutning fra landbrugets, industriens og handelens hovedorganisationer til et forslag til be-

myndigelseslov vedrørende landbrugseksporten. Fra handelens og industriens side understreges det dog, at man principielt er imod en sådan lovgivning, og at tilslutningen kun er udtryk for praktisk samarbejdsvilje under de givne vilkår.

Handelens og industriens hovedorganisationer og brancheforeninger vedtager at oprette et fælles eksportråd for landbrugsvarer (se også 8/5).

13. – Fra et møde i det politiske forsvarsudvalg udsendes en meddelelse, hvoraf det fremgår, at forsvarsstyrelsen anser et budget på godt 1200 mill. kr. for nødvendigt til fuld dækning af forsvarets behov. I mødet foreligger en ajourføring af en tidligere udarbejdet skitse til 970 mill. kr., der nu er beregnet at ville koste ca. 1090 mill. kr., samt to nye skitser, udarbejdet af forsvarsstyrelsen efter udvalgets direktiv af 21/12 1957, nemlig en forsvarsordning til 850 mill. kr. og én til 940 mill. kr. (ajourføring af tidligere skitse til 900 mill. kr.). Ved udarbejdelsen af disse skitser har forsvarsstyrelsen forudsat fredstidsstationering her i landet af andre NATO-landes styrker. Forsvarsminister Poul Hansen erklærer, at denne forudsætning ikke kan accepteres af regeringen.

Da forslag til lov om forsikringsvirksomhed ikke kan ventes gennemført i indeværende folketingsår, fremsætter handelsminister Philip forslag om ændring i lov om livsforsikringsvirksomhed med de foreslåede nye regler om forsikringsfondens anbringelse (se 23/1).

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om ændringer i retsplejeloven, hvorefter posten som chef for politiets efterretningstjeneste nedlægges og efterretningstjenesten ligesom før 1950 henlægges under rigspolitichefen.

Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om ændring af loven om oprettelse af Statens alm. Videnskabsfond (se 5/2). Endvidere færdigbehandles venstres og de konservatives forslag om ophævelse af lov om nedsættelse af en trustkommission, der ved 2. behandling er ændret således, at trustkommissionen skal afslutte de igangværende undersøgelser og afgive betænkninger senest 1/7 1959. Det ændrede forslag vedtages ved 3. behandling med 140 stemmer mod 6 (k.) Desuden vedtages forslaget om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde med 82 stemmer (s., r.v., k. og venstremanden J. Chr. Christensen) mod 58 (v. og k.f.), medens 14 (rf., de konservative Erna Sørensen, Kr. Amby og Reedtz-Thott og venstremændene Thisted Knudsen og Heick) undlader at stemme.

Forslag til folketingsbeslutning om ratifikation af konvention om arbejdstilsyn inden for industri og handel vedtages enstemmigt.

Smøreksportudvalget afslutter kontrakt med de sovjetrussiske indkøbsmyndigheder om levering af 7000 t smør i de kommende 8 uger.

14. – Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om en kornordning for høståret 1958–59 og forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer (se Ø. og P., 1958, s. 96–98) samt forslag til lov om tilvirkning og forhandling af ost.

Finansminister Kampmann fremsætter det bebudede (se 26/3) forslag om en opsparingsordning for ikke-forsørgere under 25 år, som får valget mellem årligt at opspare et beløb svarende til statsindkomstskatten, dog højst 2.000 kr., på særlige konti i pengeinstitutterne eller at betale en tillægsskat på 25 pct. af det pålignede beløb. En sådan opsparingskonto kan først hæves, når skatteyderen er fyldt 30 år, med mindre han gifter sig forinden. Det foreslås desuden, at der skal kunne gives tilladelse til at hæve kontoen, hvis skatteyderen efter det fyldte 25. år godtgør, at han driver selvstændig erhvervsvirksomhed.

Finansministeren fremsætter desuden forslag om nedsættelse af totalisatorafgiften.

Socialminister Bomholt fremsætter forslag om pension og hjælp til enker, hvorefter kvinder, der bliver enker efter det fyldte 55. år, får ret til pension, forudsat

at ægteskabet har varet mindst 5 år. Har enken ved ægtefællens død to børn under 18 år, nedsættes aldersgrænsen til 45 år, og der stilles ikke krav m. h. t. ægteskabets varighed.

Folketinget foretager 2. behandling af skolelovsforslagene, hvorom der i udvalget er opnået enighed mellem s., v., r.v. og rf. Gennem sin ordfører, Poul Hartling, forbeholder venstre sig dog sin stilling, idet man er gået ud fra, at Danmarks Lærerforening havde tiltrådt forslaget om ændringer af lov om folkeskolen. (se 11/5).

18. – Vesttysklands vicekansler og økonomiminister Ludwig Erhard ankommer til København, hvor han bl. a. skal forhandle med regeringen om de europæiske markedsplaner.

Handelsminister Philip gør sig i en tale på De danske Provinsbankers årsmøde til talsmand for optagelse af udenlandske lån til finansiering af en industriel ekspansion. Ved samme lejlighed henstiller nationalbankdirektør Svend Nielsen til bankerne, at de i deres udlånsvirksomhed først og fremmest har de produktivitetsfremmende investeringer og de valutaskabende eller valutabesparende formål for øje.

20. – Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag om erhvervelse af Lundtoftesletten til udvidelse af Danmarks tekniske Højskole.

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om ændring i færdselsloven, hvorefter de ingeniøruddannede motorsagkyndiges arbejdsområde indskrænkes ved, at de almindelige førerprøver efterhånden overtages af politiet og en væsentlig del af synene af motorkøretøjer af mekanikeruddannede assistenter.

21. – Statsminister H. C. Hansen fremsætter forslag til lov om vederlag og pension m. v. for ministre. Ministerlønnen foreslås sat til 42.600 kr., som er lønnen for departementschefer efter forslaget til tjenestemandslov. Ministre, der ikke er medlemmer af folketinget, skal oppebære samme omkostningstillæg som folketingsmedlemmer i København, 4.000 kr., og der skal herudover være adgang til med finansudvalgets tilslutning at yde sådanne ministre et særligt tillæg på 3.000 kr. plus sædvanligt procenttillæg. Endvidere skal alle afgåede ministre have ret til ventepenge (svarende til højeste pension) i 2 år.

Arbejds- og boligminister Bundvad fremsætter forslag om iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse af arbejdsløse og handelsminister Philip forslag til lov om egnsudvikling. Det første indeholder et afsnit om støtte til udbygning af industriarealer og etablering af fælles værkstedshuse med særligt henblik på arbejdsløshedsøerne. I øvrigt er der ved udformningen af lovforslaget taget hensyn til venstres og de konservatives forslag af 18/2. Forslaget om egnsudvikling tager i første række sigte på at ophjælpe produktiv beskæftigelse i områder, som m. h. t. industriel udvikling står tilbage for det øvrige land. Der foreslås oprettet et egnsudviklingsråd, som foruden at bistå det lokale initiativ med teknisk og økonomisk vejledning skal kunne gøre indstilling om finansiel støtte af statskassen, i reglen i form af statsgaranti for lån.

Folketinget vedtager forslag om en særlig indkomstskat (se 13/12 1957) og forslag om forlængelse for 1 år af lov om præmiering af opsparing, det første enstemmigt, det sidste med 134 stemmer mod 5 (k.), medens 7 (rf.) undlader at stemme.

Forslaget om pension og hjælp til enker modtages ved 1. behandling med velvilje af partiernes ordførere med undtagelse af Gudrun Bjørner (rf.).

22. – Ved 2. behandling af forslaget om lønninger og pensioner til statens tjenestemænd vedtages en meget lang række ændringsforslag, hvoraf dog ingen er af principiel eller væsentlig karakter. En række kommunistiske ændringsforslag, bl. a. om bibeholdelse af retten til afsked med fuld pension fra det 65. år, forkastes. I folke-

tingsudvalget har finansministeren givet tilsagn om at nedsætte et udvalg, der skal undersøge, i hvilket omfang tjenestemandspensioneringen ved fremtidige ansættelser kan afløses af pensionering efter de almindelige regler om folkepension. Et andet udvalg, hvori arbejdsmarkedets parter skal være repræsenteret, skal overveje mulighederne for at sikre, at et pristal uden skatter og afgifter bliver anvendt også ved pristalsregulering af lønnen på det private arbejdsmarked.

23. – Regeringen meddeler, at den i overensstemmelse med sit standpunkt på FN-konferencen i Genève om retsordenen på havet har optaget spørgsmålet om nye forhandlinger med Storbritannien om en udvidelse af det færøske fiskeriterritorium. Regeringen ser gerne, at der i en nær fremtid finder en forhandling sted mellem det færøske landsstyre og myndighederne i København.

Folketinget vedtager enstemmigt forslag om beskatning af renteforsikringer m. v., idet dog kommunisterne undlader at stemme. I den endelige afafttelse af forslaget forhøjes det skattefri beløb på indtil 600 kr. for kapital- og sygeforsikringspræmier m. v. til 1.000 kr. for forsørgere, og det bestemmes, at beløb inden for 1.000, respektive 600 kr., der ikke anvendes til præmiebetaling, kan gøres fradragsberettigede ved indsættelse på en kapitalbindingskonto for et tidsrum af 5 år. Samtidig med at denne ordning træder i kraft fra og med skatteåret 1960–61, ophører adgangen til præmieopsparing, og bestemmelsen om skattefrihed for renteindtægter på indtil 200 kr. bortfalder. Desuden vedtages forslaget om forhøjet tilskud til tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter enstemmigt.

Ved 1. behandling af forslaget om egnsudvikling går v. og k.f. mod forslaget, og retsforbundets ordfører kritiserer, at det er fremsat så sent, at der ikke er tid til at give det en grundig behandling, inden folketinget tager ferie.

24. – Den faste voldgiftsret fastslår, at det er ulovligt, at arbejdere uden arbejdsgiverens vidende træffer aftale om ikke at overskride en vis arbejdspræstation.

27. – Ved 1. behandling af forslaget om vederlag og pension for ministre erklærer ordførerne for v. og k.f. sig villige til forhandling, men vil ikke være med til at gennemføre forslaget i den korte tid, der er tilbage, inden tinget tager ferie. Statsminister H. C. Hansen erklærer, at forslaget ikke skal jages igennem, men at regeringens bestræbelse vil gå ud på at nå til en ordning, som alle partier kan stemme for.

28. – Mellem Danmark og U. S. A. er der truffet aftale om, at administrationen af Marshall-midler til produktivitetsfremmende formål ikke længere skal ske i samråd med de amerikanske myndigheder, men helt overgå til danske myndigheder. Siden begyndelsen af 1953 er der stillet ca. 62 mill. kr. til rådighed til dette formål.

Folketinget foretager 2. behandling af en række lovforslag. I forslaget om ændringer i lov om offentlig forsorg (vedr. børneforsorgens administration, se 19/3) erstattes bestemmelsen om en særdomstol til prøvelse af sager om børns fjernelse fra hjemmet af en bestemmelse om, at prøvelsen skal ske ved landsretten suppleret med sagkyndige. Det bestemmes også, at forældrene altid bevarer forældreretten, men at den udøves af børnesagsmyndighederne, når barnet ikke opholder sig i sit hjem. I forslaget om »Ungdommens uddannelsesfond« forhøjes rådighedsbeløbet fra 12 mill. kr. i det oprindelige forslag til 13 mill. kr. og det bestemmes, at midlerne skal fordeles ligeligt mellem stipendier og lån. Et kommunistisk ændringsforslag om at forhøje beløbet til 30 mill. kr. forkastes. Der er under udvalgsbehandlingen opnået enighed om ophævelse af lov om renten af udlån mod pant i fast ejendom. Ved behandlingen af forslag til ny beværterlov forkastes et af v. og k.f.

stillet ændringsforslag, hvorefter bestemmelsen om adgangen til at oprette kæderestauranter udgår. Et forslag fra k.f. om ophævelse af overbevillingsnævnet og et forslag fra v. om, at der i marketenderier ikke må sælges stærkere øl end pilsnerøl, forkastes ligeledes. Herefter får både kæderestauranter og marketenderier adgang til at udskænke stærkt øl, men ikke spiritus.

29. – Folketinget vedtager enstemmigt forslag om tilskud til de offentlige veje, efter at tilskudsprocenterne såvel til kommunernes almindelige vejarbejder som til vejfondsarbejder er forhøjet og bragt i overensstemmelse med motorafgiftskommissionens forslag. Desuden færdigbehandles forslag om ændring i lov om totalisatorspil og forslag til arvelov for Grønland, der ligeledes vedtages enstemmigt. Endvidere vedtages forslag om ændring i lov om vurdering af landets faste ejendomme (forhøjelse af grundstigningsskylden) (se 11/12 57) med 87 stemmer mod 60 (v. og k.f.).

30. – Ved folketingets 3. behandling af skolereformforslagene vedtages nogle ændringsforslag, der imødekommer Danmarks Lærerforenings ønsker (se 11/5). Afstemningen om forslag om ændringer i lov om folkeskolen foregår efter begæring af de konservative ved navneopråb. For forslaget stemmer 113, mod 31 (k.f. plus 3 venstremænd), medens 8 medlemmer (5 v., 2 r.v. samt 1 rf.) undlader at stemme, og 27 er fraværende. Forslag til lov om gymnasieskoler vedtages derefter med 110 stemmer mod 31, medens 9 undlader at stemme. Efter de ændringer, der er vedtaget under behandlingen i folketinget, indføres et 8. og 9. skoleår for elever, hvis forældre ønsker det, og m. h. t. den »milde deling« i det 6. og 7. skoleår er det bestemt, at den skal finde sted i alle skoler med mere end 2 klasser pr. årgang, med mindre forældreflertallet ønsker klassen undervist »udelt«. I landsbyskolen betyder reformen, at der skal oprettes 290 nye lærerembeder ud over de 950 nye embeder, der er nødvendige for at opfylde 1937-lovens bestemmelser, og i byerne medfører skolereformen, at der skal oprettes ca. 50 nye embeder.

Folketinget færdigbehandler endvidere forslag til lov om lønninger og pensioner til statens tjenestemænd m. fl. forslag (se 18/4). Forslaget vedtages enstemmigt med 146 stemmer, idet dog 7 (4 rf., 2 v. og 1 k.f.) undlader at stemme. Retsforbundets tre ministre og folketingsmand Alfred Jørgensen stemmer for forslaget. Desuden vedtages forslagene om udvidelse og ombygning af rigshospitalet, om fordelingen af visse fra udlandet modtagne erstatninger, om politi- og arrestvæsenet på Færøerne og om veterinær- og landbohøjskolen – alle enstemmigt.

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen giver som indledning til den forestående politiske debat i forbindelse med tillægsbevillingsforslagets 3. behandling folketinget en redegørelse for den udenrigspolitiske situation. Han omtaler herunder FN-konferencen i Genéve om retsordenen på havet, hvor det principielle danske standpunkt var, at søterritoriets udstrækning burde fastlægges til 6 sømil, men at der i særlige tilfælde – således for Island, Færøerne og Grønland – burde være adgang til at fastsætte en særlig fiskerigrænse på indtil 12 mil.

Juni 1958

2. – Folketinget vedtager forslaget om etablering af »fugleflugtslinien« med 72 stemmer mod 45 (v. og k.f.), medens 8 (k. plus 2 v.) undlader at stemme. Oppositionens modstand er navnlig motiveret med, at der ikke foreligger en samlet plan for det offentliges investeringer heru. trafikinvesteringerne i de kommende år. End-

videre færdigbehandles forslag om ophævelse af lov om renten af udlån mod pant i fast ejendom, forslag om brunkullejer, forslag om ændringer i retsplejeloven (se 13/5) og forslag om ændring af lov om »Ungdommens uddannelsesfond«. Alle disse forslag vedtages enstemmigt, idet dog kommunisterne undlader at stemme ved afstemningen om det førstnævnte. Sluttelig vedtages forslaget om forbud mod visse fyrværkeriartikler med 88 stemmer mod 60, medens 4 undlader at stemme. Afstemningen foregår ikke efter partilinier, og skønt det er et regeringsforslag, stemmer ministrene Kampmann, Jørgen Jørgensen, Bertel Dahlgaard og Skytte mod forslaget.

Finansudvalget bevilger 30 mill. kr. til anlæg af ramper til raketaffyring.

Mæglingsforslaget for slagterierne er vedtaget af begge parter; men både hos arbejderne og arbejdsgiverne er antallet af nej-stemmer forholdsvis stort.

3. – Folketinget vedtager enstemmigt forslag om ændringer i lov om offentlig forsorg (vedr. børneforsorgens administration), efter at et kommunistisk ændringsforslag om forbud mod legemlig afstraffelse er forkastet. Flg. lovforslag vedtages ligeledes enstemmigt: ændringer i retsplejeloven (administrativt bestemt frihedsberøvelse), forhøjet tilskud til kulturhistoriske lokalmuseer, ændringer i færdselsloven (se 20/5), beværterlov, eksaminer for skibsmaskinister, nautiske eksaminer og skibes bemanding (k. undlader at stemme).

Derefter påbegyndes 3. behandling af tillægsbevillingsforslaget for 1957–58. De samlede indtægter og udgifter på drifts- og anlægsbudgettet udgør herefter henholdsvis 5393 og 4811 mill. kr. og overskuddet 582 mill. kr.

Nationalbanken indfører 3 måneders indlånsbeviser til afløsning af den hidtil gældende ordning, hvorefter banker og sparekasser har kunnet indsætte beløb i nationalbanken på 1½ måneds opsigelse. Indlånsbeviserne, der også udstedes til medlemmer af fondsbørsen, er frit omsættelige og kan belånes i nationalbanken.

Et mæglingsforslag for konsummælkmejerierne er vedtaget med stort flertal af begge parter.

4. – Folketinget vedtager forslag om en kornordning for høståret 1958–59 og forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer, det første med 129 stemmer mod 6 (k.), (1 r.v. undlader at stemme), det sidste enstemmigt, idet dog 10 medlemmer (k. plus 4 k.f.) undlader at stemme. Under behandlingen i folketinget af kornordningen er rugprisen blevet forhøjet med 1 kr. til 45 kr. pr. 100 kg, og det er vedtaget, at lagringstillægget skal løbe fra 16/9 i stedet for som oprindelig foreslået fra 1/10. I bemyndigelsesloven er indføjet en ændring, hvorefter tolvmandsforeningerne skal være repræsenteret i det rådgivende udvalg. Et kommunistisk forslag om, at også Arbejderbevægelsens Erhvervsråd skulle være repræsenteret, forkastes.

Forslag til lov om egnsudvikling vedtages med 85 stemmer mod 56 (v. og k.f.), og forslag om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere med 132 stemmer mod 6 (k.). Det sidste forslag er ændret således, at en kontohaver, der driver selvstændig erhvervsvirksomhed, ikke behøver at være fyldt 25 år for at få det indskudte beløb frigivet, ligesom en sådan skatteyder ikke pålægges pligt til enten at foretage indskud eller betale tillægsskat.

Flg. lovforslag vedtages enstemmigt: erhvervelse af arealer til Danmarks tekniske Højskole, ændring af lov om beskatning af frugtplantager, udførsel af kød (k.f. stemmer ikke), slagtning, forhandling, udførsel og indførsel af fjerkræ, tilvirkning og forhandling af ost (k.f. stemmer ikke) samt ændring i lov om livsforsikringsvirksomhed.

Den storpolitiske debat i folketinget slutter med vedtagelsen af tillægsbevillingsforslaget mod kommunisternes stemmer. I debatten deltager gruppernes politiske ordførere Per Hækkerup (s.), Erik Eriksen (v.), Poul Møller (k.f.), A. C. Normann (r.v.), Helge Madsen (rf.) og Aksel Larsen (k.), desuden det tyske mindretals repræsentant

Hans Schmidt. Fra regeringens side er stats- og udenrigsminister H. C. Hansen eneste taler.

I folketingets mødeperiode 1/10 57–4/6 58 er der fremsat i alt 148 lovforslag, heraf 139 regeringsforslag. Af de fremsatte lovforslag er 127 endeligt vedtaget, medens 21 ikke er behandlet til ende eller er bortfaldet. Desuden er der fremsat 12 forslag til folketingsbeslutning, hvoraf 9 er vedtaget, og der er stillet 5 og besvaret 4 forespørgsler.

5. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen udtaler, at Danmark gennem uformelle kontakter i NATO har foreslået en regional konference om fiskerigrænserne.

I en grundlovstale i radioen gør folketingsmand Kr. Amby (k.f.) sig til talsmand for en samlingsregering efter schweizisk mønster.

6. – En folketingsdelegation på 9 medlemmer afrejser til Polen efter indbydelse fra den polske nationalforsamling.

Det færøske lagting vedtager med alle stemmer mod løsrivelsespartiets et forslag om en fiskerigrænse på 12 sømil for så vidt angår trawlfiskeri. Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen udtaler, at de nuværende fiskerigrænser er fastlagt i overensstemmelse med aftalen med Storbritannien af 22/4 1955. Det er derfor et rigsanliggende, som ikke kan afgøres af lagtinget alene. Regeringen har imidlertid fuld forståelse for, at Færøerne i allerhøjeste grad berøres af Islands beslutning om fra 1/9 at udvide fiskerigrænsen til 12 sømil.

Atomforsøgsstationen på Risø indvies. Der er hidtil fuldført anlæg for 90 mill. kr. af et budget på i alt 100 mill. kr.

11. – Kongeparret og tronfølgeren, ledsaget af stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, ankommer til Helsingfors på officielt besøg.

13. – Den endelige overenskomst om »fugleflugtslinien« underskrives i Bonn.

På Dansk Dampskibsrederiforenings generalforsamling oplyses, at foreningen har anmodet regeringen om sammen med andre søfartslande at opfordre den amerikanske regering til at ændre sin skibsfartspolitik.

15. – Rigsombudsmand Elkær-Hansen, lagmand Kr. Djurhuus og landsstyremand Ole Jakob Jensen ankommer til København for at drøfte spørgsmålet om den færøske fiskerigrænse med regeringen. Regeringen havde indbudt en delegation af lagtingets forskellige partier, men kun sambandspartiet og socialdemokratiet, der tilsammen udgør et mindretal i lagtinget, ønskede at modtage indbydelsen.

17. – Under en demonstration af danske og ungarske studenter mod henrettelsen af Imre Nagy m. fl. knuses en del ruder i den russiske ambassadebygning.

I et kommuniqué ved afslutningen af forhandlingerne mellem stats- og udenrigsminister H. C. Hansen og lagmand Kr. Djurhuus om fiskeriterritoriet ved Færøerne hedder det, at regeringen er indstillet på at søge de færøske ønsker opfyldt og for at opnå dette vil sætte sig i forbindelse med den britiske regering. Det siges til slut, at regeringen efter foretagne sonderinger ikke tør regne med, at tanken om en regional konference om en samlet løsning af fiskerigrænsespørgsmålene i det nordlige Atlanterhav vil kunne virkeliggøres.

Højesteret fastslår, at Århus Kommunehospitals opsigelse af fru Agnete Hansen, fordi hun nægtede at indtræde i H. K., var ulovlig, og tilkender hende 5.000 kr. i erstatning.

18. – En embedsmand fra udenrigsministeriet beklager over for den fungerende russiske ambassadør optøjerne ved den russiske ambassade.

Industrirådet opfordrer regeringen til snarest muligt at udarbejde forslag til en ny toldlov, der kan lette Danmarks tilslutning til større markedsområder.

19. – Udenrigsminister Gromyko protesterer over for den danske ambassadør i Moskva mod begivenhederne ved den russiske ambassade i København og hævder, at politiet tværtimod at forhindre opfordrede til uroligheder.

20. – Den danske ambassadør i Moskva protesterer over for den russiske regering mod optøjer ved den danske ambassade, hvorunder en del ruder knuses.

Danmarks ambassadør i London anmoder det britiske udenrigsministerium om en forhandling mellem den danske og den britiske regering snarest muligt med henblik på en udvidelse af det færøske fiskeriterritorium.

Det meddeles, at regeringen har instrueret den danske ambassade i Washington om at fremføre de danske synspunkter vedrørende de amerikanske fragtklausuler over for det amerikanske udenrigsministerium.

21. – Med Tjekoslovakiet er for tiden 1/6 1958–31/5 1959 aftalt en vareudveksling på ca. 69 mill. d. kr. hver vej, en stigning på knap 10 pct. i forhold til den foregående aftaleperiode.

22. – Forsvarsminister Poul Hansen udtaler, at det er uberettiget at beskylde forsvarsstyrelsen for at ville sabotere forhandlingerne om en ny forsvarsordning eller for at ville bestemme vor forsvarspolitik.

26. – Ved en ændring i den dansk-amerikanske samarbejdsaftale om fredelig udnyttelse af atomenergi af 25/7 1955 åbnes der adgang til overførsel af indtil 50 kg beriget uran til brug ved driften af forsøgsreaktorer.

27. – Det meddeles, at Danmark har tilbagebetalt yderligere 15½ mill. $ af trækket på Den internationale Valutafond (se 27/3).

31. – Finansminister Kampmann skriver i »Dagens Nyheder« om skattefradragsretten og udkaster tanken om at erstatte den enten med et »absolut loft« eller en bestemmelse om, at beskatningen af de store indtægter maksimalt må være et vist antal gange så stor som f. eks. beskatning af den gnstl. indkomst.

Juli 1958

2. – Regeringen har tilstillet de 6 fællesmarkedslande samt Storbritannien, Norge og Sverige et memorandum, der gør rede for Danmarks krav til en midlertidig aftale i tilfælde af, at endelig aftale om et frihandelsområde ikke foreligger 1/1 1959, når de 6 iværksætter den første toldnedsættelse i henhold til Rom-traktaten.

I Moskva indledes forhandlinger om en ny handelsoverenskomst med Sovjetunionen.

3. – Til de 6 fællesmarkedslandes landbrugskonference i Stresa har regeringen afleveret et memorandum, hvori det understreges, at det ikke kan ventes, at Danmark lukker op for industrivarer fra de 6, hvis de samtidig driver en landbrugspolitik, der medfører en relativ forringelse af Danmarks afsætningsmuligheder.

Generalsekretær Dag Hammerskjold afskediger tidl. ambassaderåd Poul Bang-Jensen fra hans stilling i FN's sekretariat.

5. – Den engelske regerings svar på den danske regerings memorandum af 18/6 vedr. fiskerigrænsen ved Færøerne offentliggøres. Den engelske regering vil ikke afslå at forhandle, men finder ikke tidspunktet inde, så længe striden med Island er uløst, og det færøske lagting fastholder sin beslutning om en grænse på 12 sømil.

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, der opholder sig i Thorshavn på rejse til Færøerne, Island og Grønland, udtaler i den færøske radio, at man har svaret den engelske regering, at man tvivler på nytten af fortsat skriftlig udveksling af synspunkter og vil foretrække på et passende tidspunkt at indlede mundtlige forhandlinger, hvis formål må være at søge gennemført lagtingets ønske om en grænse på 12 sømil. Lagmand Kr. Djurhuus udtaler, at de sidste forhandlinger med regeringen har vist, at der ikke er nogen uoverensstemmelse mellem lagtingsresolutionen om fiskerigrænsen og regeringens holdning.

I London afsluttes et 3 dags møde i den engelsk-skandinaviske økonomiske komité (UNISCAN). Foruden planerne om et frihandelsområde drøftedes spørgsmålet om fælles optræden over for »flags of convenience«-landene.

10. – På Dansk Fiskeriforenings kongres vedtages enstemmigt en resolution, der henstiller til regering og folketing, at regeringen nedlægger den skarpeste protest mod udvidelsen af fiskerigrænsen ved Island til 12 sømil. Desuden opfordres regeringen til at ophøre med at arbejde for en udvidelse af den færøske fiskerigrænse, med mindre der skabes sikkerhed for, at en udvidelse ikke får nogen indflydelse på afsætningen af danske fisk og fiskeriprodukter.

14. – Boligministeriet meddeler, at renten af statslån til boligbyggeri, bevilget efter 15/7, nedsættes fra 6 til 5¼ pct., for lån til byggeri efter byggestøttelovens kap. V A fra 6,4 til 5,5 pct. for den del af lånet, der overstiger 15.000 kr. Samtidig nedsættes driftstilskuddet til socialt udlejningsbyggeri og parcelhusbyggeri for mindrebemidlede fra 11 til 7 kr. pr. m² årligt og til det private byggeri fra 8 til 5 kr.

Det rådgivende udvalg (»kontaktudvalget«), der er nedsat i henhold til lov om afsætning af danske landbrugsvarer, holder sit første møde under ledelse af landbrugsminister Skytte. Udvalget vil fremtidig blive ledet af formanden, kommitteret i landbrugsministeriet V. Brørson. Ved et konstituerende møde i landbrugets afsætningsråd (se 8/5) vælges formanden for de fynske landboforeninger, folketingsmand Niels Eriksen, til formand.

16. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen ankommer til København fra Grønland, hvor han har afbrudt sin rejse på grund af situationen i det mellemste Østen. Forinden er der afholdt ministermøde under ledelse af den fungerende statsminister Jørgen Jørgensen, og den fungerende udenrigsminister Krag har afgivet en redegørelse i det udenrigspolitiske nævn.

17. – Regeringen beslutter i et ministermøde, at der ud over en skærpet opmærksomhed inden for forsvarets varslings- og overvågningstjeneste skal foretages en begrænsning af det værnepligtige mandskabs lørdags-søndagsorlov i den kommende weekend.

20. – Poul Bang-Jensen tager i et memorandum til genmæle over for de anklager, der har ført til hans afskedigelse (se 3/7), og hævder, at generalsekretær Hammerskjold véd, at anklagerne ikke er sande.

21. – I sin instruks til Danmarks faste ambassadør ved det permanente NATO-råd i Paris udtaler regeringen, at man så vidt muligt ønsker krisen i det mellemste Østen behandlet inden for FN's rammer, men at man ikke har noget at indvende imod, at andre veje betrædes for at hidføre en afspænding. Der tænkes her navnlig på et møde på højeste plan som foreslået af ministerpræsident Khrushchev.

I en tale ved åbningen af Grønlands landsråds samling udtaler minister Kaj Lindberg, at det beløb på 20–30 mill. kr., der årligt afsættes til anlæg i Grønland, ikke er tilstrækkeligt, og bebuder, at regeringen over en kortere periode – formentlig 7 år – vil søge bevilget ca. 70 mill. kr. uden for det normale anlægsprogram til hurtig gennemførelse af vigtige erhvervsanlægsopgaver.

Repræsentanter for 7 landes – deriblandt Danmarks – fiskeriorganisationer erklærer i en resolution, vedtaget i Haag, at man fortsat vil fiske inden for den nye islandske 12 miles grænse, og at man vil anmode de respektive regeringer om beskyttelse.

Kornnævnet, hvis formand er fhv. minister, folketingsmand Carl Petersen, holder sit første møde.

Formanden for FN's Ungarnsudvalg, folketingsmand Alsing Andersen, bestrider, at udvalget, som hævdet af Bang-Jensen, – efter egen beslutning eller ved sabotage af Bang-Jensens kolleger og overordnede – har undertrykt afgørende oplysninger eller givet en falsk fremstilling af begivenhederne.

25. – Landbrugets kontaktudvalg slutter sig enstemmigt til afsætningsrådets forslag om en afgift på 6 kr. pr. svin, der slagtes på slagteri eller offentligt slagtehus.

31. – Ved åbningen af købestævnet i Fredericia udtaler handelsminister Philip, at kreditforeningernes politik er så overforsigtig, at man fristes til at sige, at de vanrøgter deres samfundsmæssige opgaver.

August 1958

1. – Formanden for kreditforeningernes stående udvalg, højesteretssagfører Th. Thorsteinsson, imødegår handelsminister Philips kritik (se 31/7).

2. – Danmark anerkender den nye regering i Irak.

4. – Regeringen beslutter at søge finansudvalgets tilslutning til, at staten refunderer de danske redere den ekstraafgift for gennemsejling af Suezkanalen, som FN vil opkræve til dækning af omkostningerne ved kanalens rydning efter spærringen i 1956.

5. – Detailpristallet for juni er beregnet til 440 mod 439 i april (1914 = 100). Samtidig er det lønregulerende pristal opgjort til 434, 2 points mere end i januar. Stigningen medfører ingen forhøjelse af dyrtidstillæg til arbejdere eller tjenestemænd.

Radiorådet vedtager et forslag om samordning af radio og fjernsyn under en generaldirektør. Ordningen træder i kraft 1/4 1959.

6. – Feltmarskal Montgomery, der til september træder tilbage som stedfortræder for den overstkommanderende over NATO's styrker, ankommer til København på afskedsbesøg.

8. – Danmark meddeler den brasilianske regering, at brasiliansk kaffes fortrinsstilling på det danske marked ikke vil kunne opretholdes, med mindre hindringerne for den traditionelle danske eksport til Brasilien af især klipfisk, mælkeprodukter og hør fjernes.

9. – Det meddeles, at der mellem Danmark og Sovjetunionen er indgået en midlertidig aftale om retningslinierne for samhandelen, indtil en ny handelsaftale kan træde i kraft (se 2/7).

Det republikanske parti på Færøerne har i en skrivelse til folkeflokken, socialdemokratiet og selvstyrepartiet foreslået, at de 4 partier skulle gå sammen om at danne et nyt landsstyre. Aktionen er rettet mod lagmanden, der beskyldes for ikke at fremme lagtingets vedtagelse af 6/6 om fiskerigrænsens flytning 1/9. De tre partier afviser forslaget.

Fhv. statsminister Erik Eriksen udtaler på et møde i Aulum, at han ikke vil vige tilbage for noget større militærudgifter, hvis tjenestetiden kan nedsættes. For at undgå, at beredskabsstyrken bliver for lille, hvis tjenestetiden nedsættes, udkaster han den tanke, at der åbnes adgang til frivillig tjeneste mod en godtgørelse på f. eks. 7–800 kr. om måneden ud over den nor-

male lønning. Han udtaler endvidere, at regeringen og dens partier naturligvis må være enige om en forsvarsordning.

11. – Handelsministeren har nedsat et udvalg til at undersøge de tekniske og finansielle muligheder for en forøgelse af lagerbeholdningerne af olieprodukter.

13. – Landbrugets kontaktudvalg (se 14/7) indstiller til landbrugsministeren, at der sker en centralisering af eksporten af avlsdyr til lande med centraliseret indkøb. Samtidig meddeles, at der er nedsat et samarbejdsudvalg af repræsentanter for avlsdyreksportudvalget og Dansk Eksportør- og Kødgrossist-Forening.

15. – Nationalbanken nedsætter sin diskonto fra 5 til 4½ pct.

»Social-Demokraten« offentliggør hovedpunkterne i et memorandum, som folketingsmand Aksel Larsen har udarbejdet til det kommunistiske partis centralkomitémøde den 23.–24. august.

17. – Finansminister Kampmann afviser tanken om at undlade at opkræve de sidste rater af stabiliseringslånet, men er villig til at overveje en fremrykning af tilbagebetalingen af den bundne opsparing, bl. a. fordi en sådan foranstaltning vil komme en større kreds til gode. De radikales politiske ordfører i folketinget, A. C. Normann, udkaster den tanke at gøre stabiliseringslånsobligationerne frit omsættelige straks når de sidste ydelser er indbetalt.

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen udtaler, at det med den forståelse for nødvendigheden af en tjenestetidsnedsættelse, som fhv. statsminister Erik Eriksen har givet udtryk for, skulle være muligt at samle bred tilslutning til en nyordning af forsvaret.

Kirkeminister Bodil Koch kritiserer »Social-Demokraten«s betragtninger i anledning af Aksel Larsens memorandum (se 15/8). Bladet afviser kritikken som »uberettiget og fornærmelig« og advarer mod »blåøjet godtroenhed«.

19. – Handelsministeren udpeger direktør K. Skat-Rørdam til formand for egnsudviklingsrådet og fabrikant Aage Damgaard, Herning, og kontorchef Jørgen Paldam, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, til medlemmer af rådet, der desuden skal bestå af repræsentanter for forskellige organisationer. Direktør Otto Müller, direktoratet for vareforsyning, udnævnes til afdelingschef i handelsministeriet og får som sådan egnsudviklingslovens administration under sig.

20. – Banker og sparekasser nedsætter rentesatserne for indlån på opsigelse med ½ pct.

22. – På foranledning af atomenergikommissionen aflyser regeringen den amerikanske atomundervandsbåd »Skate«s besøg i København. Det amerikanske udenrigsministerium udsender en erklæring, hvori det hedder, at U. S. A. aldrig ville tillade et skib, der betragtedes som farligt, at sejle ind i et venligt sindet lands havn. Fra Oslo meddeles, at »Skate«s besøg i Norge vil finde sted efter programmet.

23. – I en skrivelse fra statsminister H. C. Hansen til Færøernes lagmand hedder det, at forhandlingerne mellem forskellige interesserede regeringer om den islandske fiskerigrænse ikke kan ventes afsluttet inden 1/9, og at en udvidelse af det færøske fiskeriterritorium i så fald ikke vil kunne gennemføres fra denne dato. Så snart der foreligger en afklaring af det islandske problem, vil regeringen imidlertid omgående træde i forbindelse med den britiske regering og evtl. andre regeringer for snarest muligt at opnå en for det færøske fiskeri tilfredsstillende ordning.

24. – Med udgangspunkt i H. C. Hansens rejse til Jugoslavien på et tidspunkt, hvor krisen omkring fiskerigrænsen ved Island og Færøerne nærmer sig en farlig kulmination, kritiserer fhv. minister Ole Bjørn Kraft, at H. C. Hansen samtidig er stats- og udenrigsminister. Han erklærer, at forsvarsforhandlingerne er trukket urimeligt

i langdrag og udtaler, at en svækkelse af forsvaret, der overlader dets opgaver til vore allierede, i praksis tyske styrker i danske farvande og på dansk territorium, ikke vil få konservativ tilslutning.

Centralkomiteen for Danmarks kommunistiske parti vedtager en resolution, der vender sig mod »revisionismen«, med 27 stemmer mod 7, medens 1 undlader at stemme. Det besluttes at indkalde en ekstraordinær kongres i løbet af 2 måneder.

25. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen ankommer til Beograd på officielt besøg i Jugoslavien (se 7/3).

Som svar på en henvendelse til Den internationale Bank om et lån til finansiering af udbygning af el-værker og anskaffelse af diesellokomotiver til DSB har banken meddelt, at den ønsker, at en del af lånet udbydes til offentlig tegning i New York. Finansministeriet har derefter truffet aftale med et amerikansk bankkonsortium om fremlæggelse af et lån til efteråret under forudsætning af folketingets godkendelse af låneoptagelsen.

Grønlands landsråd kræver enstemmigt en 12 sømiles fiskerigrænse, dersom en sådan gennemføres for Island og Færøerne.

Ministeriet for off. arbejder erklærer, at A/S Cheminovas koncession på udvinding af kogsalt til fremstilling af klor og brint ikke nødvendigvis tvinger selskabet til at bortkaste store mængder kogsalt; når Cheminovas koncession ikke giver ret til salg af raffineret kogsalt, er grunden den, at en evtl. udvinding af kalisalte for at være rentabel muligvis må kombineres med udvinding af kogsalt. Spørgsmålet undersøges af et udvalg nedsat af Akademiet for de tekniske Videnskaber, og en indstilling fra udvalget kan ventes i løbet af et års tid.

28. – Handelsministeriet nedsætter et udvalg til at undersøge spørgsmålet om en revision af reglerne for ydelse af eksportkredit.

Landbrugets afsætningsråd godkender forretningsudvalgets indstilling om at ansætte direktør Viggo H. Villadsen, forsikringsselskabet Hafnia, som direktør for rådet.

29. – Panamas konsul i Danmark meddeler, at skibet »Cheeta«, hvorfra Radio Mercurs udsendelser foregår, er blevet slettet af Panamas skibsregister og herefter ikke må føre Panamas flag.

30. – Regeringen beslutter at anmode om øjeblikkelig indkaldelse af NATO-rådet til drøftelse af det islandske fiskerigrænsespørgsmål på ministerniveau i fortsættelse af de nu afbrudte ekspertdrøftelser.

31. – Regeringen henstiller i forståelse med det færøske landsstyre til danske og færøske fiskere, at de indtil videre undlader at drive fiskeri ved Islands kyst inden for 12 sømile grænsen.

September 1958

1. – A/S Cheminova har ansøgt ministeriet for off. arbejder om ændring af koncessionen på udvinding af salt af undergrunden, bl. a. således at det indvundne salt også kan sælges. (se 25/8).

2. – Efter forhandlinger mellem Grønlandsministeriet og Ungava Iron Ores Company godkender regeringen en plan om en transithavn ved Godthåb for jernmalm fra Ungava-distriktet i Canada.

3. – Et embedsmandsudvalg (oprindelig et udvalg under forsæde af nuværende handelsminister Philip, se 2/11 56) har afgivet betænkning om mulighederne for at indføre direkte forbrugsskat og en almindelig omsætningsafgift.

4. – Dansk Dampskibsrederiforening har modtaget 35,4 mill. kr. som sidste del af erstatningen for de danske skibe, som blev beslaglagt i U. S. A. under krigen. Hermed

har danske redere i alt modtaget erstatninger fra U. S. A. på ca. 40 mill. $ og incl. erstatninger fra andre lande ca. 600 mill. kr. Et erstatningskrav på godt 30 mill. kr. mod Japan er endnu ikke afgjort.

5. – Regeringen får det udenrigspolitiske nævns enstemmige tilslutning til et forslag om, at regeringen snarest optager forhandlinger med England om en ændring af aftalen af 1955 om fiskerigrænsen ved Færøerne.

7. – De konservatives politiske ordfører, Poul Møller, bebuder, at hans gruppe i det kommende folketingsår vil fremsætte forslag til en skattereform, der bl. a. afskaffer progressionen for små og mellemstore indtægter.

8. – Den britiske regering meddeler, at den er rede til at forhandle om den færøske fiskerigrænse.

De danske Grundejeres Landsorganisation har tilstillet boligministeriet udkast til lov og vedtægter for en lånefond for 3. prioritetslån.

9. – Af kommuniquéet fra det nordiske udenrigsministermøde i København fremgår, at man har drøftet problemet om verdensrummets udforskning og fredelige anvendelse, beretningen fra FN's videnskabelige udvalg til koordinering af oplysninger om atomstrålernes virkninger og fiskerigrænsespørgsmålet, hvor man var enig om at støtte bestræbelser for inden for FN's rammer at søge tilvejebragt en generel løsning. Endvidere har man drøftet den stadige stigning i den tonnage, der er indregistreret under bekvemmelighedsflag, og udtaler håbet om, at der ved internationale forhandlinger kan tilvejebringes en begrænsning af denne praksis.

11. – Kong Olav af Norge ankommer ledsaget af sin datter prinsesse Astrid, til København på officielt besøg.

Bankerne i København og omegn meddeler, at de fra 15/9 yder »personlige« lån ɔ: lån uden sikkerhed, gagetransport eller kaution.

12. – De dansk-engelske forhandlinger i London om fiskerigrænsen ved Færøerne, der fra dansk side ledes af finansminister Kampmann, afbrydes, men vil blive genoptaget, når de danske og færøske myndigheder har taget stilling til et engelsk forslag om en foreløbig ordning.

Finansministeriet meddeler, at den løbende emission af statens serielån er standset indtil videre, og at et bankkonsortium har overtaget et 4 % 30-årigt statslån på 100 mill. kr. Lånet udbydes til offentlig tegning til kurs 87½. Konsortiet overtager samtidig 50 mill. kr. obligationer af statens 4½ % serielån 1963, hvoraf salget har været indstillet siden 8/1 og nu herefter standses.

Et medlemsmøde i Danske Provinsbankers Forening godkender enstemmigt et forslag om oprettelse af »Danske Provinsbankers Boligfinansieringsinstitut«.

13. – I anledning af en meddelelse i den færøske radio om, at regeringen i tilfælde af engelsk uvillighed til indrømmelser ensidigt vil udvide det færøske fiskeriterritorium, udtaler lagmand Kr. Djurhuus, at han ikke kender noget til en sådan plan, men håber, at regeringen vil drage denne konsekvens af et negativt udfald af forhandlingerne med England.

15. – Direktoratet for vareforsyning har i samarbejde med erhvervsorganisationer og virksomheder foretaget en undersøgelse af virkningerne for industrien af bortfald af importrestriktioner og told i forbindelse med Danmarks indtræden i et europæisk frihandelsområde. Undersøgelsen er bl. a. kommet til det resultat, at ca. 40 % af den danske industriproduktion i så fald vil blive udsat for alvorlig fare for tilbagegang.

17. – Regeringen underretter det færøske landsstyre om finansminister Kampmanns forhandlinger i London om fiskerigrænsespørgsmålet.

20. – Lagtinget nedsætter et 7 mands udvalg til at forhandle om fiskerigrænsespørgsmålet med landsstyret og finansminister Kampmann, der er på vej til Færøerne. Et krav fra det republikanske parti (tjodveldisflokkurin under Erlandur Patursson) om, at udvalget udelukkende bemyndiges til at forhandle med landsstyret om 12 sømile grænsens praktiske gennemførelse, afvises af flertalspartierne.

21. – Det nordiske samarbejdsudvalgs tillægsbetænkning vedrørende de sidste 20 pct. af den nordiske samhandel (se Ø. og P., 31. årg., p. 202–203) offentliggøres. Det drejer sig om landbrugsvarer, fisk og fiskeprodukter, tekstilvarer og mere bearbejdede metalvarer, navnlig biler.

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen udtaler, at det er regeringens bestemte standpunkt, at stabiliseringslånet må opkræves for det fulde tidsrum af 2 år, og at der i øjeblikket ingen grund er til at ændre bestemmelsen om, at obligationer for stabiliseringslånet først skal udstedes i 1962.

22. – Finansminister Kampmann forhandler i Thorshavn med landsstyret om det engelske forslag vedrørende fiskerigrænsen ved Færøerne.

Af folketingets ombudsmands beretning fremgår, at han i 1957 har modtaget 1029 sager mod 869 i 1956. Af de modtagne sager er 384 blevet behandlet, i flertallet af tilfælde uden at der er fundet grundlag for kritik, medens 645 blev henlagt, bl. a. fordi de faldt uden for ombudsmandens virksomhedsområde.

23. – Nordisk Råds økonomiske udvalg afslutter et 2 dages møde i Saltsjøbaden ved Stockholm. I mødet deltager desuden Nordisk Råds præsidium og de nordiske samarbejdsministre, fra Danmark økonomiminister Bertel Dahlgaard. På mødet forelægges samarbejdsudvalgets tillægsrapport (se 21/9), og det økonomiske udvalg konstaterer med tilfredshed, at samarbejdsudvalget fortsætter behandlingen af spørgsmålet om landbrugsvarernes stilling i et nordisk fællesmarked og af forbindelsen mellem europæisk og nordisk samarbejde. Udvalget anbefaler desuden, at valuta- og betalingsbalancespørgsmålet i forbindelse med et nordisk fællesmarked bliver gjort til genstand for yderligere undersøgelse. Der er enighed om, at tidspunktet for politisk stillingtagen til spørgsmålet om nordisk fællesmarked ikke kan bestemmes, før der er opnået større klarhed over, hvad forhandlingerne om et europæisk frihandelsområde i slutningen af oktober kan bringe; men der vil finde en almindelig debat sted om de herhen hørende problemer på Nordisk Råds samling i Oslo i november, og man har drøftet mulighederne for en ekstraordinær samling til endelig behandling af spørgsmålet om nordisk fællesmarked, så snart der er skabt klarhed m. h. t. det europæiske frihandelsområde.

Arbejdsmarkedskommissionen omdannes til et permanent arbejdsmarkedsråd.

24. – Ved afslutningen af finansminister Kampmanns forhandlinger med det færøske landsstyre og lagtingets 7 mands udvalg udsendes et kommuniqué, hvori det hedder, at intet af de færøske partier kan acceptere det britiske forslag om en midlertidig løsning af fiskerigrænsespørgsmålet i den foreliggende form, men må fastholde kravet om gennemførelse af 12 sømile grænsen. Et flertal i udvalget vil dog ikke modsætte sig, at der indledes forhandlinger mellem den britiske og den danske regering med henblik på en afløsning af aftalen af 1955, og landsstyret vil overveje at udpege repræsentanter, der kan bistå den danske delegation under forhandlingerne. Finansministeren udtaler i den færøske radio, at regeringen meget gerne ser en 12 sømile grænse og håber, at dette bliver resultatet af forhandlingerne i FN. Heller ikke regeringen finder det engelske forslag om en midlertidig ordning tilfredsstillende. Det republikanske parti protesterer mod den tilsidesættelse, der er sket af lagtingets beslutning om gennemførelse

af en 12-milegrænse fra 1/9, og kræver den gennemført straks.

Det meddeles, at USA vil foreslå, at den danske flåde udbygges med 30 nye skibe til en værdi af ca. 300 mill. kr. Skibene skal bygges på danske værfter, og halvdelen af udgiften vil blive afholdt under det amerikanske våbenhjælpsprogram.

Handelsministeriet meddeler, at der efter forhandlinger med landbruget og olie- og margarinefabrikkerne er tilvejebragt en ordning, hvorefter danske rapsfrø af høsten 1958 aftages af oliefabrikkerne til en pris af 104 øre pr. kg for vinterraps og 94 øre for vårraps. Rapsolien vil indgå i margarineproduktionen, og iblandingen af rapsolien i margarinen vil blive taget i betragtning ved fremtidige forhandlinger om margarineprisen (se 10/4).

25. – Minister for udenrigsøkonomi Krag gør i FN's plenarforsamling rede for den danske regerings standpunkt m. h. t. fiskerigrænsespørgsmålet, hvorefter den maksimale bredde af søterritoriet ikke bør fastsættes til mere end 6 sømil. I særlige tilfælde, hvor lande og områder har en isoleret geografisk beliggenhed, og deres befolkningers eksistens i usædvanlig høj grad er baseret på fiskeri, bør der dog gives adgang til at hævde et særligt fiskeriterritorium på indtil 12 sømil fra basislinierne.

26. – Det færøske landsstyre udpeger to repræsentanter til at deltage i de forestående dansk-engelske forhandlinger om fiskerigrænsespørgsmålet.

28. – Ved landdagsvalget i Slesvig-Holsten opnår det dansk-frisiske mindretal (Sydslesvigsk Vælgerforening) ca. 34.150 stemmer (1954: ca. 42.000) og får 2 (0) kandidater valgt. Ved valget til forbundsdagen i 1957 fik Sydslesvigsk Vælgerforening ca. 32.000 stemmer.